

[DSP - groep]

Onderzoek – Advies – Management

De Bijlmer Monitor 2002

Amsterdam, 28 april 2003

Oberon Nauta
Yvonne van Heerwaarden
Paul van Soomeren

Met medewerking van:
Het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek

DSP - groep BV
Van Diemenstraat 374
1013 CR Amsterdam
T: +31 (0)20 625 75 37
F: +31 (0)20 627 47 59
E: dsp@dsp-groep.nl
W: www.dsp-groep.nl
KvK: 33176766 A'dam

De Bijlmer Monitor 2002

Amsterdam, 28 april 2003

Oberon Nauta
Yvonne van Heerwaarden
Paul van Soomeren

Met medewerking van:
Het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	De vernieuwing van de Bijlmermeer	4
1.2	Bijlmermonitor	4
1.3	Opbouw monitor	6
1.4	Bronnen	6
1.5	Gebiedsafbakening	8
1.6	Terminologie	8
1.7	Leeswijzer	9
2	De vernieuwingsoperatie 2002	10
2.1	De vernieuwing van de Bijlmermeer in 2001 en 2002	10
3	Context	14
3.1	Woningen	14
3.2	Bevolking	15
3.3	Conclusies	18
4	Doorstroom inwoners en imago	20
4.1	Stand van zaken en hoofddoel	20
4.2	Woontuur en vertrek	21
4.3	Instroom	24
4.4	Imago	24
4.5	Conclusies doorstroom inwoners en imago	26
5	Leefbaarheid	28
5.1	Oordeel van bewoners	28
5.2	Woning en woonomgeving	31
5.3	Veiligheid	38
5.4	Conclusies Leefbaarheid	46
6	Economie en werk	48
6.1	Subdoel werk	48
6.2	Conclusies werk en inkomen	52
7	Jeugd	54
7.1	Onderwijs	54
7.2	Veiligheid	58
7.3	Conclusies Jeugd	59
8	Empowerment	60
8.1	Onderwijs	60
8.2	Werk	61
8.3	Sociale banden en organisatie	61
8.4	Conclusies empowerment	62
9	Nieuw Amsterdam	64
9.1	Klanttevredenheid Bij Nieuw Amsterdam	64
9.2	Exploitatie	66
9.3	Conclusies Nieuw Amsterdam	72

10	Conclusies	74
10.1	Samenvatting conclusies in hoofdlijnen	75
10.2	De ontwikkelingen in detail	77
10.3	Bevolking	78
10.4	Ontwikkelingen rond de vernieuwingsthema's in de Bijlmermeer	79
10.5	Voortgang vernieuwingsthema's Woningstichting Nieuw Amsterdam	86
	Bijlagen	
Bijlage 1	Categorieën onderzoek	93
Bijlage 2	Onderzoeksverantwoording bewonersenquête	95
Bijlage 3	Tabellen	99

1 Inleiding

1.1 De vernieuwing van de Bijlmermeer

De vernieuwing van de Bijlmermeer, die loopt van 1992 tot 2009, kent een aantal ambitieuze doelstellingen. Bij de start van de vernieuwingsoperatie in 1992 (eerste saneringsaanvraag) zijn 3 hoofddoelen geformuleerd:

- 1 verbeteren van de woningmarktpositie van de Bijlmermeer (ruimtelijke vernieuwing);
- 2 verhogen van de arbeidsparticipatie van de bevolking (sociaal-economische vernieuwing);
- 3 versterking van het stedelijk leven in de Bijlmermeer door meer bedrijvigheid en culturele voorzieningen (leefbaarheid en vernieuwing beheer).

Bij de tweede saneringsaanvraag (juli 1995) is het doel van de ruimtelijke vernieuwing nader gepreciseerd door middel van de volgende subdoelen:

- A. een grotere tevredenheid van bewoners over het wonen in de hoogbouw;
- B. een hogere waardering voor de wijk blijkend uit een langere woonduur;
- C. meer mensen die in de Bijlmermeer willen wonen.

In de loop van 1995 werden in diverse andere stukken (Speerpunt Bijlmermeer, Urban en Convenant) ook op de terreinen werk, onderwijs, veiligheid en leef/woonomgeving subdoelen vastgelegd.

In 1999 heeft het stadsdeel Zuidoost een voorstel gedaan voor een aanpak van het hele stadsdeel in het kader van het Grote Steden Beleid (GSB). In dit voorstel zijn vier clusters geformuleerd waarin het stadsdeel wil investeren.

De clusters zijn:

- Leefbaarheid;
- Jeugd + ;
- Economie en Werk;
- Empowerment.

De Bijlmermonitor is aangepast aan deze indeling.

1.2 Bijlmermonitor

In de genoemde stukken die aan de basis van de vernieuwingsoperatie lagen, werd tevens vastgelegd dat de vernieuwingsoperatie gevolgd moet worden via een monitor: de Bijlmermeer Vernieuwing Monitor of Bijlmermonitor.

Eind 1995 / begin 1996 werd voor deze monitor een Programma van Eisen ontwikkeld. In dat stuk werden de doelen, subdoelen en ijkpunten die in de diverse nota's genoemd worden logisch gerangschikt en in meetbare termen omgezet. Zo werden twee hoofddoelen en diverse subdoelen geformuleerd.

De hoofddoelen zijn de volgende:

- ❶ **De Bijlmermeer is in 2009 een wijk waar het woon- en leefklimaat even goed is als in de gemiddelde Amsterdamse wijk.**
- ❷ **Woningstichting Nieuw Amsterdam heeft na afronding van de sanerings- en vernieuwingsoperatie in 2009 het exploitatietekort tot nul teruggebracht.**

Daarna volgde een periode van bijslijpen, uitbreiden en proefdraaien. Zo kreeg de sociaal economische vernieuwing (werk en onderwijs) meer gewicht in de monitor en werd op basis van een eerste bewoners(proef)onderzoek (najaar 1996) uiteindelijk gekozen voor een veel intensievere vorm van bewoners enquête (duurder maar voor wat betreft de representativiteit beter).

De jaarlijkse evaluatie van het vernieuwingsproces wordt uitgevoerd door een extern onderzoeks- en adviesbureau; DSP-groep te Amsterdam in samenwerking met het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek.

Er wordt elk jaar een Bijlmermonitor uitgebracht waarbij telkens dezelfde indicatoren gemeten en afgezet worden tegen een meetlat (in dit geval de doelen die vastgelegd zijn in het Programma van Eisen Bijlmermonitor). De periodieke monitor rapportages hebben als doel de vinger aan de pols te houden en zo nodig te waarschuwen zodat het beleid bijgesteld kan worden.

De periode waarover deze 'monitoring' plaatsvindt, beslaat elf jaar, namelijk de jaren 1996-2009. De monitor van 1996 is echter uiteindelijk gecombineerd met die van 1997. Overigens wordt in de rapportages wel zoveel mogelijk getracht gegevens vanaf 1994 te verzamelen, zodat over een langere periode 'gemonitord' kan worden.

De monitoring vindt plaats aan de hand van een tweevoudige vergelijking: De Bijlmermeer-resultaten van het lopende jaar worden vergeleken met die van vorige jaren. Dit levert een beeld op van de *ontwikkeling* in de Bijlmermeer van de gemeten aspecten.

De ontwikkeling van de Bijlmer wordt vergeleken met de ontwikkeling van geheel Amsterdam op de betreffende aspecten. Zo vindt een *toetsing* plaats van de ontwikkelingen in de Bijlmermeer aan die in overig Amsterdam: een toename van de veiligheidsgevoelens in de Bijlmermeer met 10% wordt minder indrukwekkend als de veiligheidsgevoelens in overig Amsterdam met 20% toegenomen zijn. De ontwikkeling van de Bijlmermeer wordt met dit type vergelijking dus in een referentiekader geplaatst.

In de Bijlmermonitor worden cijfers van een enquête, die speciaal voor de monitor jaarlijks wordt gehouden, vergeleken met de Leefbaarheidsmonitor Amsterdam. De bewonersenquête voor de Bijlmermeer is daarom ontworpen naar analogie van deze Leefbaarheidsmonitor om zo een goede vergelijking mogelijk te maken.

Vanaf 2001 is de vergelijkbaarheid met de stad echter in het geding gekomen. Sinds dat jaar wordt voor de Leefbaarheidsmonitor Amsterdam gebruik gemaakt van de zogenaamde GSB-vragenlijst. Hierdoor zijn verschillende vragen die in het verleden gesteld werden, komen te vervallen. Om in het vernieuwingsgebied de ontwikkelingen te kunnen blijven beschrijven is er voor gekozen daar door te gaan met de oude vragenlijst. Dit heeft tot gevolg dat bij verschillende onderwerpen geen recente vergelijking mogelijk is tussen het vernieuwingsgebied en Amsterdam als geheel. In die gevallen is er voor gekozen met gegevens te werken van de laatste Leefbaarheidsmonitor Amsterdam, die nog gebaseerd is op de oude vragenlijst.

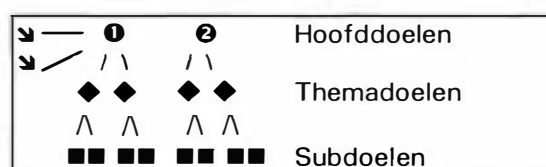
In de praktijk komt het er dan op neer dat het resultaat van het vernieuwingsgebied van 2002 vergeleken wordt met de resultaten van de stad van 1999¹.

Sinds dit jaar (2002) wordt binnen het vernieuwingsgebied onderscheid gemaakt tussen het gehele vernieuwingsgebied en de 'vernieuwde Bijlmermeer'. Met dit laatste wordt dat deel van het vernieuwingsgebied bedoeld dat ofwel bestaat uit nieuwbouw of uit gerenoveerde bouw dat opgeleverd is in het kader van de vernieuwingsoperatie.

1.3 Opbouw monitor

De monitor richt zich primair op de voortgang in het bereiken van de doelen die binnen de vernieuwingsoperatie geformuleerd zijn. De gepresenteerde gegevens worden dan ook steeds afgezet tegen de doelen zoals die in de oorspronkelijke stukken en nota's te vinden zijn.

Voor elk thema is een themadoel geformuleerd. Dit themadoel wordt gemonitord door middel van de subdoelen die onder een themadoel zijn geschaard. Subdoelen kunnen overigens ook direct aan een hoofddoel zijn gekoppeld. De doelen hebben binnen de rapportage de volgende structuur:

Er is voor gekozen om alle doelen die direct betrekking hebben op de bedrijfsvoering van Nieuw Amsterdam te rangschikken onder het tweede hoofddoel.

De doelenstructuur is niet aangepast aan de nieuwe GSB-indeling. Gevolg hiervan is dat de thema-indeling niet overeenkomt met de hoofdstukindeling. Daarom worden niet altijd alle subdoelen en themadoelen in hetzelfde hoofdstuk gepresenteerd.

1.4 Bronnen

In de monitor wordt gebruik gemaakt van twee fundamenteel verschillende typen gegevens.

- 1 Statistische standaardgegevens die betrekking hebben op populaties (bijvoorbeeld alle Bijlmermeerbewoners, alle werkenden e.d.).
- 2 Enquêtegegevens waarbij een steekproef uit de populatie ondervraagd is. We spreken hier gemakshalve veelal over 'bewoners/-of bevolkingsonderzoek'.

Noot 1 Omdat bij veel van de (sub)doelstellingen het stadsgemiddelde als einddoel is geformuleerd kan dat problematisch zijn. Een daling van bijvoorbeeld de waardering van de Bijlmerbewoner voor zijn buurt is pas dan een verslechtering van de situatie wanneer er zich in de stad geen vergelijkbare daling heeft voorgedaan. In dit licht moeten een aantal van de resultaten bezien worden.

Voor de Bijlmermonitor is een flink aantal bronnen gebruikt. Onderstaand een opsomming ervan:

- bewonersenquête die in het kader van onderhavige monitor periodiek wordt gehouden in de Bijlmermeer;
- stedelijke leefbaarheidsmonitor Amsterdam 1997, 1998, 1999 en 2001;
- statistieken van *O + S*;
- 4e kwartaalrapportages 1994-2000 van Nieuw Amsterdam;
- kwartaalrapportages Woonruimteverdeling Amsterdam van de Amsterdamse Federatie van Woningcorporaties;
- Databank Complexgegevens Amsterdamse Federatie van Woningcorporaties;
- de pers;
- aangifte-, aanrijdings- en verdachtencijfers van regiopolitie Amsterdam Amstelland afdeling Onderzoek en Statistiek;
- leerplichtambtenaar van het stadsdeel Zuidoost;
- onderwijsinspectie;
- Open Schoolgemeenschap Bijlmer;
- L.A.S. leerling administratiesysteem;
- arbeidsvoorziening Zuidelijk Noord-Holland;
- kengetallen 1992-1996 en 1993-1997 Amsterdamse volkshuisvestingsinstellingen van de Stedelijke Woningdienst;
- registratiegegevens Patrimonium.

De verscheidenheid aan gegevens die in de Bijlmermonitor worden gebruikt heeft tot gevolg dat niet alle gegevens even recent zijn. Enkele bronnen laten het niet toe om in de eerste kwartalen van het jaar reeds cijfers over het voorgaande jaar te verzamelen.

In 2001 is geen Bijlmermonitor verschenen. In dat jaar is bovendien geen bewonersonderzoek verricht. Voor verschillende onderwerpen zijn daarom geen gegevens over dat jaar beschikbaar.

Binnen de Bijlmermeer is nog het verschil van belang tussen gegevens die betrekking hebben op de *hele* Bijlmermeer en gegevens die betrekking hebben op het woningen-/bewonersbestand van de corporatie Nieuw Amsterdam².

Ondanks het feit dat deze corporatie het merendeel van de woningen in de Bijlmermeer verhuurt (en dus veel Bijlmermeerbewoners als huurder heeft) zijn gegevens van Nieuw Amsterdam niet identiek aan gegevens over de Bijlmermeer. Verder levert de afbakening van het vernieuwingsgebied Bijlmermeer soms moeilijkheden op: dit is een gebied dat nergens als registratie-eenheid gehanteerd wordt. Het is niet in alle gevallen mogelijk dit gebied te selecteren of is het pas mogelijk na een flinke tijdsinvestering. Door de benodigde bewerkingen van gegevensbestanden was het ook niet altijd meer mogelijk om gegevens vanaf 1994 te genereren.

In de rapportage zijn daarom enkele lege plekken te zien: een enkele keer ontbreekt de informatie van 2002 of juist van de eerste jaren.

Noot 2 In 1998 is Nieuw Amsterdam met Patrimonium intensief gaan samenwerken. Het is echter de bedoeling om de exploitatiegegevens van Nieuw Amsterdam apart te blijven registreren, zodat de evaluatie niet in gevaar komt.

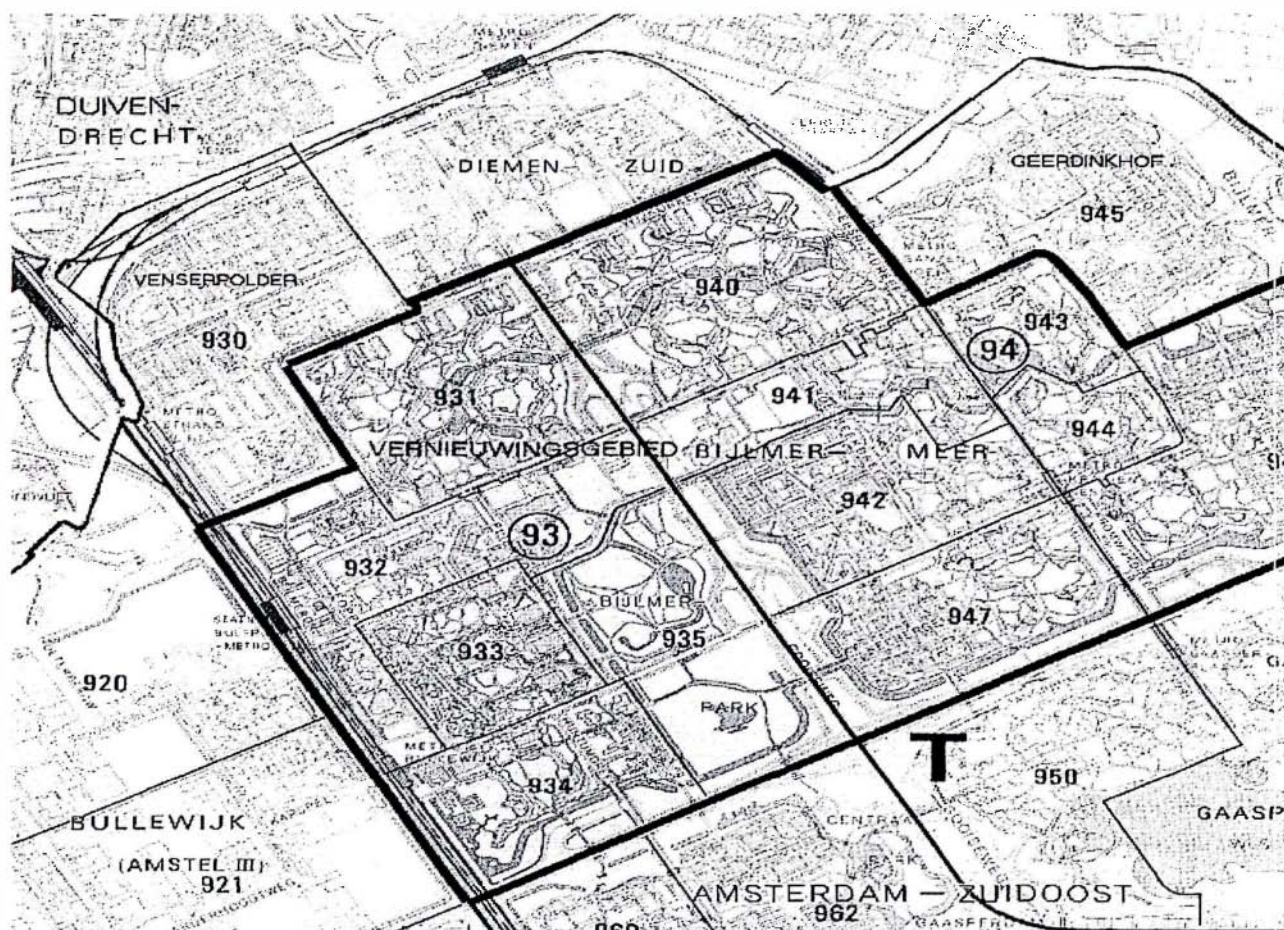
1.5 Gebiedsafbakening

In deze monitor omvat de Bijlmermeer de subbuurten 931 tot en met 935, 940 tot en met 944, 946 en 947. Dat wil zeggen ruwweg het gebied begrensd door Daalwijkdreef en de Gaasperdammerweg (A9) aan de noord-respectievelijk zuidzijde, door de metrolijn Gein en de Foppingadreef aan de westzijde en door de Provinciale weg aan de oostzijde.

De Venserpolder (buurtcombinatie 930) en Geerdinkhof, Groenhoven, Gouden Leeuw en Garstkamp (buurtcombinatie 945) horen *niet* tot het actiegebied.

Op de plattegrond in afbeelding 1.1 is aangegeven welk gebied als vernieuwingsgebied wordt aangemerkt.

Afbeelding 1.1 Plattegrond Bijlmermeer met buurtgrenzen (donker gebied binnen dikke lijnen is het vernieuwingsgebied)

1.6 Terminologie

Kortheidshalve wordt het afgebakende gebied in deze rapportage aangeduid als Bijlmermeer, of de Bijlmer. De 'rest van Amsterdam' is Amsterdam *zonder het vernieuwingsgebied Bijlmermeer*.

1.7 Leeswijzer

Deze rapportage is als volgt ingedeeld:

- In hoofdstuk 2 wordt een korte schets gegeven van wat er aan vernieuwingsprojecten loopt in de Bijlmermeer.
- In hoofdstuk 3 vindt u gegevens over de context waarin de vernieuwing van de Bijlmermeer zich afspeelt: zaken zoals aantallen inwoners, woningen en dergelijke.

Daarna volgen de eigenlijke drie monitorhoofdstukken waarbij de tweevoudige vergelijking (Bijlmer jaar na jaar + Bijlmer <--> Amsterdam) wordt afgezet tegen de gestelde doelen. Zoals werd aangegeven in de inleiding zijn er echter voor Amsterdam geen cijfers over 2002 van de Leefbaarheidsmonitor beschikbaar waardoor in een aantal gevallen volstaan wordt met verwijzingen voor de stad naar cijfers van 1999 of 2001.

- In hoofdstuk 4 wordt de migratie in en uit de Bijlmermeer besproken, evenals het imago dat de buurt geniet.

Hoofdstukken 5 tot en met 7 zijn ingedeeld volgens het GSB-stramien:

- In hoofdstuk 5 komt de Leefbaarheid aan de orde.
- In hoofdstuk 6 wordt economie en werk behandeld.
- Hoofdstuk 7 gaat over de Bijlmerjeugd.
- Het laatste GSB-cluster, empowerment, wordt in hoofdstuk 8 kort besproken. De meeste gegevens die op dit thema betrekking hebben, hebben een logischere plek in de hoofdstukken over economie en werk en jeugd. Daar zal in dit hoofdstuk daarom kort op teruggekomen worden. Ook worden er extra gegevens gepresenteerd om dit cluster meer inhoud te geven.
- Alle gegevens over de bedrijfsvoering van Nieuw Amsterdam, alsmede de klanttevredenheid van haar huurders zijn te vinden in hoofdstuk 9.
- In hoofdstuk 10 worden ten slotte de conclusies ten aanzien van het bereiken van alle doelstellingen gepresenteerd.

2 De vernieuwingsoperatie 2002

2.1 De vernieuwing van de Bijlmermeer in 2001 en 2002

2001 was voor de vernieuwing van de Bijlmermeer een belangrijk jaar. Met het maken van het Finale Plan van Aanpak ligt voor elk deelgebied van de Bijlmermeer een vernieuwingsplan klaar en is het programma van de gehele vernieuwing vastgelegd. Het eindbeeld van de vernieuwde Bijlmermeer is daarmee globaal bekend. De werkzaamheden in 2002 richtten zich met name op het verder uitwerken van de plannen die zijn vastgelegd in het Finale Plan van Aanpak (K-zuid, H-zuid, D-buurt en E-buurt) en de werkzaamheden aan het milieueffectrapport en het bestemmingsplan De Nieuwe Bijlmer.

Het Finale Plan van Aanpak

In juli 2000 besloten stadsdeel Zuidoost, gemeente Amsterdam, Centraal Fonds voor de Volkshuisvesting en de woningstichtingen Patrimonium/Nieuw Amsterdam en Zomers Buiten tot een nieuw vernieuwingsprogramma voor de periode 2000-2009. Het nieuwe programma voorziet in vergelijking met het in 1992 / 1995 besloten vernieuwingsprogramma in aanzienlijk meer sloop van hoogbouwflats, een hoger niveau van flatrenovatie en meer aandacht voor de verbetering van het beheer.

Het nieuwe vernieuwingsprogramma is uitgewerkt in het Finale Plan van Aanpak: de Nota van Uitgangspunten voor de D-buurt + Frissenstein-Noord, de E-buurt, de zuidelijke K-buurt en het gebied Hakfort/Huigenbos. Het Finale Plan van Aanpak is in januari 2001 door de stadsdeelraad vastgesteld.

Uiteindelijk zullen bijna 6.500 van de oorspronkelijke 12.500 hoogbouwwooningen worden gesloopt. De overige hoogbouwwooningen worden verbeterd. Een groot deel van de verbeterde hoogbouw blijft in de sociale huursector. Een kleiner deel zal worden verkocht aan bewoners of geherpositioneerd (herontwikkeld in de marktsector). Het gevolg is dat een veel evenwichtiger woningvoorraad ontstaat. Binnen het vernieuwingsgebied Bijlmermeer zal de verhouding sociale huur/markt ongeveer 50/50 worden. In totaal zullen er bijna 7.500 nieuwe woningen gebouwd worden plus een forse hoeveelheid bedrijfsruimte en maatschappelijke voorzieningen.

Milieueffectrapport en bestemmingsplan

In 2002 is gewerkt aan het milieueffectrapport (MER) Vernieuwing Bijlmermeer en het bestemmingsplan De Nieuwe Bijlmer. Bij de besluitvorming over het Finale Plan van Aanpak is door de stadsdeelraad besloten de effecten van de vernieuwingsplannen op het milieu te onderzoeken. Dit wordt gedaan in de (bij wet vastgelegde) procedure voor de milieueffectrapportage. In het MER worden maatregelen voorgesteld om de plannen zo milieuvriendelijk als mogelijk uit te voeren. In 2002 is het MER opgeleverd en is de besluitvorming gestart. In het bestemmingsplan wordt besloten of de maatregelen uit het MER als gevolg hebben dat reeds bestaande vernieuwingsplannen aangepast worden. Dit bestemmingsplan is de juridisch-planologische vertaling van alle vernieuwingsplannen waar nog geen nieuw bestemmingsplan voor gemaakt is. Het bestemmingsplan is in 2002 opgeleverd in de vorm van een voorontwerpbestemmingsplan. De besluitvorming omtrent het plan zal in 2003 starten.

Beheer

In 2000 heeft de vernieuwing van het beheer organisatorisch, financieel en inhoudelijk een nieuwe start gemaakt op basis van het rapport 'Schoon, Heel en Veilig'. Medio 2000 is een extra budget van € 29,5 miljoen beschikbaar gesteld door de gemeente Amsterdam en het Centraal Fonds Volkshuisvesting.

In 2001 en 2002 is een deel van dit extra budget ingezet voor diverse projecten, die moeten leiden tot een schonere, mooiere en veilige wijk. Daarnaast is gewerkt aan het verbeteren van het reguliere beheer. Na 2005 moet het beheer weer uit het reguliere budget kunnen worden gefinancierd.

In 2001 en 2002 is in het kader van 'Schoon, Heel en Veilig' aandacht gegeven aan de invoering van een verbeterd huisvuil inzamelsysteem, het intensiever schoonmaken van de Bijlmermeer (zowel in de flats als in het openbaar gebied), het uitbreiden van de milieupolitie en toezichhouders en het nemen van fysieke maatregelen tegen de verloedering en onveiligheid in en rondom de flats. Daarnaast is er aan aantal projecten uitgevoerd voor de opvang van drugsverslaafden en zijn er wijkveiligheidsteunpunten in de deelgebieden van de Bijlmer opgericht.

Sociaal-economische vernieuwing

De sociaal- economische vernieuwing heeft de afgelopen drie jaar een enorme impuls gekregen door het investeringsprogramma URBAN Zuidoost. Met behulp van fondsen van de Europese Commissie en het Grote Stedenbeleid zijn diverse nieuwe voorzieningen ontwikkeld. In totaal hebben de fondsen circa 27 miljoen bijgedragen.

Een greep uit de projecten: Het CREA-gebouw aan de Karspeldreef (een bedrijfsverzamelgebouw voor kunst en cultuur), het sport- spelcomplex K- buurt (moderne faciliteiten voor gevarieerde sportbeoefening in de buurt), het cultureel educatief centrum (een groot aantal beroepsopleidingen, cursussen en maatschappelijke organisaties nu onder één dak), kindercircus Elleboog (het bekende kindercircus met een grote openbare speeltuin), en het ondernemershuis aan de Daalwijkdreef (advies, begeleiding en opleidingen voor startende ondernemers).

Voor de jaren 2000-2003 vormt het Grotestedenbeleid (GSB) Zuidoost het kader voor de sociaal-economische vernieuwing. Doel van het GSB plan is om de maatschappelijke positie van de bewoners in de komende jaren te verbeteren. De sociaal-economische vernieuwing in Zuidoost is gebaseerd op de vier pijlers jeugd, leefbaarheid, economie & werk en empowerment. Bureau SEV van stadsdeel Zuidoost draagt zorg voor het programmamanagement van het Grotestedenbeleid en de nog lopende URBAN-projecten.

Actiegebied Amsterdamse Poort

H-buurt

In 2002 is de renovatie van de flat Haag en Veld afgerond. In de plint van de flat zijn 42 nieuwe woningen gebouwd. De flatrenovatie van Hogevecht is in 2002 begonnen en zal in 2003 afgerond worden.

Het plan voor Hakfort / Huigenbos omvat renovatie van 806 hoogbouwappartementen, sloop van 100 woningen in Hakfort. Een deel van de flats zal worden verkocht. Er wordt een studie uitgevoerd naar de opties voor de strook langs de A9.

Marktpluin

In april 2002 zijn het belastingkantoor, de sociale dienst en een aantal winkels op het Marktplaatsgebied opgeleverd. Deze winkels vervangen het gesloopte Fazantenhof.

FD-buurt

In 2001 is het laatste SPvE voor de F-buurt vastgesteld: F-eiland Zuid. In het plangebied ligt een deel van de flat Florijn dat inmiddels is gerenoveerd. In de buurt van de flat komen circa 234 nieuwbouwwoningen, eengezins- en gestapelde woningen. In de buurt is daarnaast een aantal voorzieningen gepland.

De nieuwbouwwijk FuturA, laagbouw op de plaats van de gesloopte delen van de flats Flerde, Frissenstein en Florijn, is in het voorjaar van 2002 opgeleverd. In december 2002 is de Shri Laksmi School opgeleverd. De school wordt begin 2003 in gebruik genomen.

Onderdeel van het Finale Plan van Aanpak is het plan voor de D-buurt en Frissenstein-Noord. Hier zullen 963 woningen gesloopt worden en 1000 nieuwe woningen gebouwd worden, waarvan een gedeelte aan een nieuwe waterplas. Aan de Daalwijkdreef komen nieuwe woningen, kantoren, voorzieningen en ateliers. 270 hoogbouwwoningen worden herontwikkeld.

Actiegebied Ganzenhoef

G-buurt

In 2001 zijn 134 woningen boven winkelcentrum Ganzenpoort opgeleverd. Het winkelcentrum Ganzenpoort zelf opende in 2002 haar deuren. De 48ste nieuwbouwwoningen en de bedrijfsruimten van Groeneveen Scherm sluiten het hof van Groeneveen af van de Bijlmerdreef.

De flat Gooioord is in 2001 gerenoveerd. Het metrostation Ganzenhoef wordt momenteel ingrijpend gerenoveerd. Het Cultureel Educatief Centrum (vrouwen empowerment centrum, vrouwenvakschool, Regionaal Opleidingscentrum, CWI, Marcha Fitness, Sociaal activiteitencentrum Faya Lobie en Bolletrie) is in december 2002 casco opgeleverd.

In 2001 is het Plan van Aanpak Grunder-Grubbehoef vastgesteld. Het plan voorziet in de sloop van heel Grunder en een deel van Grubbehoef en verlagings van de Bijlmerdreef ter plaatse. Voor de gesloopte flat(delen) komen ongeveer 600 nieuwbouwwoningen in de plaats.

E-buurt

Het bedrijfscomplex Gooi en Daal is in juli 2001 opgeleverd. het complex is mogelijk gemaakt door Urban-subsidie. In 2002 is Koryo geopend, een sportcentrum voor oosterse vechtkunst, mede mogelijk gemaakt door de Johan Cruijff Foundation.

Met het Finale Plan van Aanpak is het PvA voor de E-buurt vastgesteld: sloop van 1.283 flatwoningen, nieuwe functies voor 270 appartementen in de flats langs de Daalwijkdreef, 1.000 nieuwbouwwoningen (waarvan ruim 40 % eengezinswoningen) en een goede aansluiting op metrostation Verrijn Sturartweg.

Actiegebied Kraaiennest

Voor het gebied De 3K's (de flats Kikkenstein, Kruitberg en Kleiburg) en het parkachtige gebied daaromheen is in 2002 het SPvE vastgesteld. Dit gebied is onderdeel van het Bijlmermuseum: een gebied waar de oorspronkelijke ontwerputgangspunten voor de Bijlmer zoveel mogelijk worden gehandhaafd. In 2001 is gestart met de renovatie van de flat Kikkenstein. Eind 2002 is ook de uitvoering van de flatrenovatie van Kruitberg begonnen.

In 2001 zijn drie projecten opgeleverd die met Europese subsidie mogelijk zijn gemaakt: het CREA-gebouw, een gebouw voor kunstateliers, een kunstgalerie, de kringloopwinkel, Radio Zuidoost en the African Art and Cultural Centre. Het sport- en spelcomplex K-buurt biedt faciliteiten voor hardlopen, fitness, tennis, basketbal en skaten. Het kantoor Veilig Beheer Kraaiennest (in de plint van Kruitberg) zorgt voor meer veiligheid en leefbaarheid in de K-buurt.

Laag Koningshoef is de eerste nieuwbouwwijk in de K-buurt. De eerste woningen zijn in 2002 opgeleverd.

Met het Finale Plan van Aanpak is het PvA voor de zuidelijke K-buurt vastgesteld: sloop van 1.057 flatwoningen, 1.050 nieuwbouwwoningen, waarvan laagbouw in het westen en oosten van de buurt, en appartementen richting metrostation Kraaiennest. In 2002 is voor Laag Kralenbeek het SPvE vastgesteld.

In 2002 zijn de herziene plannen voor het gebied K-midden (centrum K-buurt) vastgesteld. Basis voor het plan is de verlaagde Karspeldreef als boulevard. Het plan voorziet in 720 nieuwbouwwoningen, een nieuw winkelcentrum, een businesscentrum en sociaal maatschappelijke voorzieningen.

3 Context

In dit hoofdstuk wordt een aantal kenmerken vermeld van de omgeving waarin de vernieuwing zich afspeelt. Het gaat met name om informatie over de bevolking en de woningen.

3.1 Woningen

Tabel 3.1.1 Aantal woningen Bijlmermeer (per 31-12)

	Nieuw Amsterdam		particulier eigen bezit		overige woningbezitters		totaal	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
1994	12.717	72	75	0	4.946	28	17.738	100
1995	12.759	74	75	0	4.487	26	17.321	100
1996	12.113	70	83	0	5.142	30	17.338	100
1997	11.961	69	141	1	5.327	31	17.429	100
1998	10.689	61	289	2	6.407	37	17.385	100
1999	9.179	53	344	2	7.798	45	17.321	100
2000	9.648	56	580	3	6.991	40	17.219	100
2002	9.757	57	1089	6	6.123	36	16.969	100

Bron: O + S en Nieuw Amsterdam

- uit tabel 3.1.1 valt op te maken dat het aantal woningen in particulier bezit geleidelijk stijgt. Het totaal aantal woningen is juist (licht) afgenomen in de laatste jaren.

Tabel 3.1.2 Kernvoorraad plus (aantal en percentage van alle woningen)

	absoluut	% v/d woningen
Bijlmermeer 2002	11.993	71%

Bron: Amsterdamse federatie woningcorporaties

- Bijna driekwart van de woningvoorraad in het vernieuwingsgebied bestaat uit ruime en betaalbare woningen.
- Het percentage woningen in de zogenaamde kernvoorraad plus is echter in de afgelopen 8 jaar geleidelijk gedaald.

3.2 Bevolking

Tabel 3.2.1 Ontwikkeling van het aantal inwoners in vergelijking met rest van Amsterdam (per 1 januari)

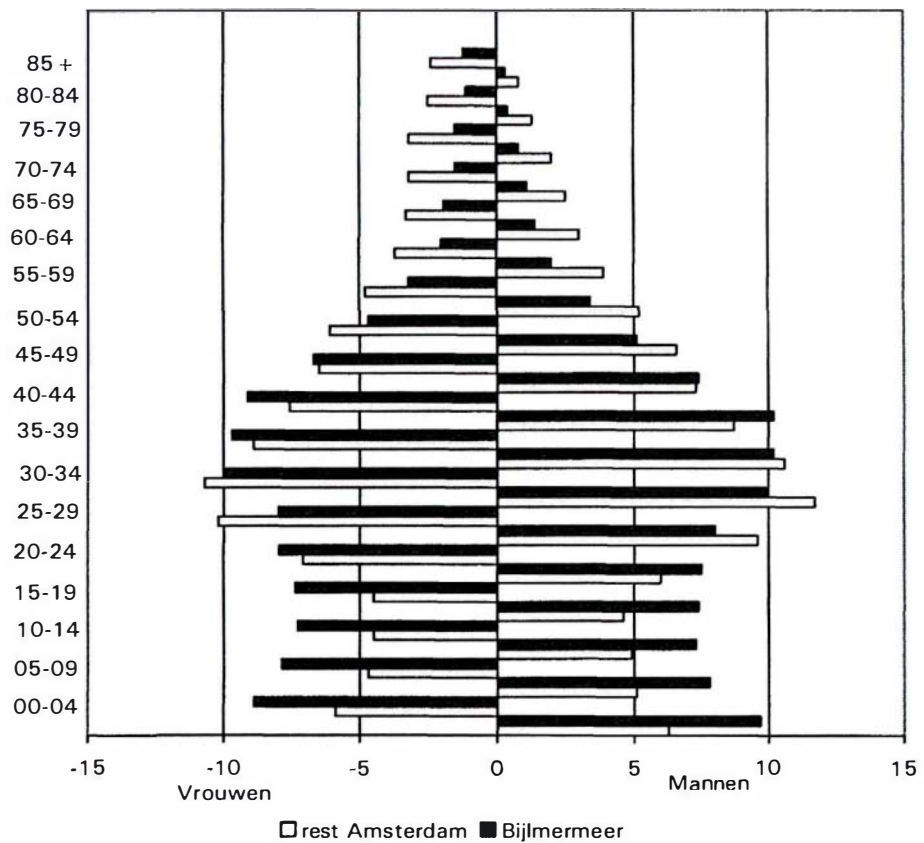
	Bijlmermeer		rest Amsterdam	
	absoluut	index	absoluut	index
1994	41.720	100,0	681.067	100,0
1995	39.778	95,0	681.159	100,0
1996	38.030	91,0	678.578	100,0
1997	37.847	91,0	675.249	99,0
1998	37.764	90,5	680.411	99,9
1999	37.479	89,8	689.616	101,3
2000	37.467	89,8	693.822	101,8
2002	37.466	89,8	697.862	102,5

Bron: O + S

- Het absolute aantal inwoners in het vernieuwingsgebied was tot 1999 dalende. Sindsdien heeft het inwonertal zich gestabiliseerd rond de 37.500.
- In dezelfde periode is in de stad als geheel sprake van een bevolkingstoename.

Een belangrijk bevolkingsgegeven is de leeftijdsopbouw in de wijk.

Afbeelding 3.2.1 Leeftijdsopbouw bevolking Bijlmermeer en rest Amsterdam naar sekse (op 1-1-2002, percentage van de bevolking per sekse)

Bron: O + S

- Uit afbeelding 3.2.1 blijkt dat het vernieuwingsgebied in verhouding tot Amsterdam als geheel een relatief jonge bevolking kent.
- Het percentage ouderen ligt daarentegen relatief lager dan in de stad.

In bijlage 3 zijn alle percentages en absolute aantallen van de inwoners van Amsterdam en het vernieuwingsgebied vanaf 1994 weergegeven.

Een belangrijk kenmerk van de Bijlmermeer is de rijkdom aan etnische groepen in de wijk. In de onderstaande tabellen zijn de etnische samenstellingen weergegeven van de Bijlmermeer en van de rest van Amsterdam.

Tabel 3.2.2 Etniciteit in de Bijlmermeer (per 1-1, percentage)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002
Nederlands	21,0	19,9	19,7	19,0	18,6	17,9	17,7	16,2
Surinaams	33,9	35,1	35,7	36,1	36,1	35,8	36,1	35,8
Antilliaans (incl. Arubaans)	8,2	8,2	8,4	8,4	8,5	9,1	9,4	9,6
Turks	1,7	1,5	1,3	1,2	1,1	1,0	1,0	0,9
Marokkaans	2,1	2,0	1,8	1,7	1,7	1,8	1,7	1,8
Zuid-Europees	1,9	1,9	1,7	1,8	1,7	1,7	1,7	1,7
overige niet-geïndustrialiseerde landen	26,1	26,6	26,6	27,5	28,2	28,8	28,7	30,6
overige geïndustrialiseerde landen	5,1	4,8	4,6	4,4	4,1	3,9	3,7	3,5
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: O + S.

Tabel 3.2.3 Etniciteit in rest Amsterdam (per 1-1, percentage)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002
Nederlands	60,9	60,3	59,7	59,5	58,6	57,6	56,7	52,7
Surinaams	7,9	8,1	8,2	8,3	8,3	8,4	8,3	9,8
Antilliaans (incl. Arubaans)	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2	1,7
Turks	4,4	4,5	4,5	4,5	4,6	4,7	4,8	4,9
Marokkaans	6,6	6,8	6,9	7,1	7,4	7,6	7,8	8,0
Zuid-Europees	2,2	2,3	2,3	2,3	2,3	2,4	2,4	2,4
overige niet-geïndustrialiseerde landen	6,7	7,0	7,3	7,5	7,9	8,4	8,9	10,9
overige geïndustrialiseerde landen	10,1	10,0	9,9	9,7	9,8	9,8	9,8	9,6
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: O + S.

- Het vernieuwingsgebied onderscheidt zich van het stedelijk gemiddelde door een relatief hoog percentage inwoners met de Surinaamse etniciteit en door inwoners afkomstig uit de categorie overige niet-geïndustrialiseerde landen.
- Het percentage inwoners met de Nederlandse etniciteit is daarentegen in stedelijke perspectief opvallend laag en bovendien gedurende de onderzoeksperiode gedaald.

Het laatste aspect van de bevolkingssamenstelling dat in dit hoofdstuk aan de orde komt is de huishoudensamenstelling. Ook dit bepaalt in belangrijke mate het karakter van de buurt.

Tabel 3.2.4 Huishoudensamenstelling in de Bijlmermeer (per 1-1, percentage van het aantal woonadressen)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002
(echt)paar zonder kinderen	9	8	7	7	6	6	6	6
(echt)paar met thuiswonend(e) kind(eren)	12	12	11	10	10	9	9	9
éénouder met thuiswonend(e) kind(eren)	14	16	17	19	19	19	19	20
alleenwonende	35	36	38	38	39	38	38	38
alleenstaande met éénoudergezin	6	6	6	6	6	7	7	7
twee alleenstaanden	11	11	11	11	10	11	10	10
drie of meer alleenstaanden	4	3	3	3	3	4	4	4
overig	10	9	7	6	7	7	7	7
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: O + S.

Tabel 3.2.5 Huishoudensamenstelling in rest Amsterdam (per 1-1, percentage van de woonadressen)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002
(echt)paar zonder kinderen	14	13	13	13	12	12	11	11
(echt)paar met thuiswonend(e) kind(eren)	12	12	12	12	12	11	11	11
éénouder met thuiswonend(e) kind(eren)	7	7	8	8	8	8	8	9
alleenwonende	46	47	47	47	47	47	47	47
alleenstaande met éénoudergezin	3	3	3	3	3	3	3	4
twee alleenstaanden	11	12	12	12	12	12	12	12
drie of meer alleenstaanden	3	2	2	2	2	2	2	2
overig	4	4	4	3	3	3	3	4
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: O + S.

- Uit de tabellen 3.2.4 en 3.2.5 blijkt dat het vernieuwingsgebied gekenmerkt wordt door een relatief hoog percentage éénoudergezinnen en een relatief laag percentage alleenwonende.

3.3 Conclusies

- ➔ Het aantal woningen in particulier bezit stijgt geleidelijk. Het totaal aantal woningen is juist (licht) afgenomen in de laatste jaren.
- ➔ Sinds 1994 zijn er 10% minder inwoners in het vernieuwingsgebied. De situatie lijkt sinds 1999 echter gestabiliseerd rond een inwonertal van ca. 37.500. In de rest van Amsterdam is het aantal inwoners na 1997 weer gestegen tot 2,5 % boven het niveau van 1994.
- ➔ In de Bijlmermeer wonen relatief veel kinderen en jongeren (tot 24 jaar) en weinig ouderen. Dit verschil is de laatste jaren verder toegenomen.
- ➔ In de Bijlmermeer heeft minder dan een vijfde van de bevolking een Nederlandse achtergrond. Er wonen in verhouding tot de rest van de stad veel Surinamers, Antillianen en mensen uit diverse niet-geïndustrialiseerde landen. Turken en Marokkanen wonen er relatief weinig. De verschillen tussen de Bijlmermeer en de rest van de stad zijn sinds 1994 iets toegenomen.

- Ook de verhouding tussen de verschillende typen huishoudens verschilt in de Bijlmermeer duidelijk van de situatie in de rest van de stad. In de Bijlmermeer wonen relatief veel éénoudergezinnen met inwonende kinderen. Er wonen in vergelijking met de rest van Amsterdam weinig alleenwonende en (echt)paren zonder inwonende kinderen. De verschillen zijn sinds 1994 alleen maar toegenomen.

4 Doorstroom inwoners en imago

4.1 Stand van zaken en hoofddoel

Het eerste hoofddoel van de vernieuwing luidt:

- ❶ In 2009 is de Bijlmermeer een wijk waar het woon- en leefklimaat evengoed is als in de gemiddelde Amsterdamse wijk.

Het eerste hoofddoel van de vernieuwing is te monitoren aan de hand van het *oordeel* dat mensen hebben over de Bijlmermeer en aan de hand van het feitelijke *gedrag* van mensen. Hierbij gaat het niet alleen om het oordeel en gedrag van Bijlmerbewoners zelf, maar ook om het gedrag van niet-Bijlmerbewoners. Een beter woon- en leefklimaat leidt er idealiter niet alleen toe dat Bijlmerbewoners het prettig vinden om in de Bijlmermeer te wonen en er dus blijven wonen, maar ook dat niet-Bijlmerbewoners een positiever beeld krijgen van het gebied, met als gevolg dat er meer mensen willen gaan wonen.

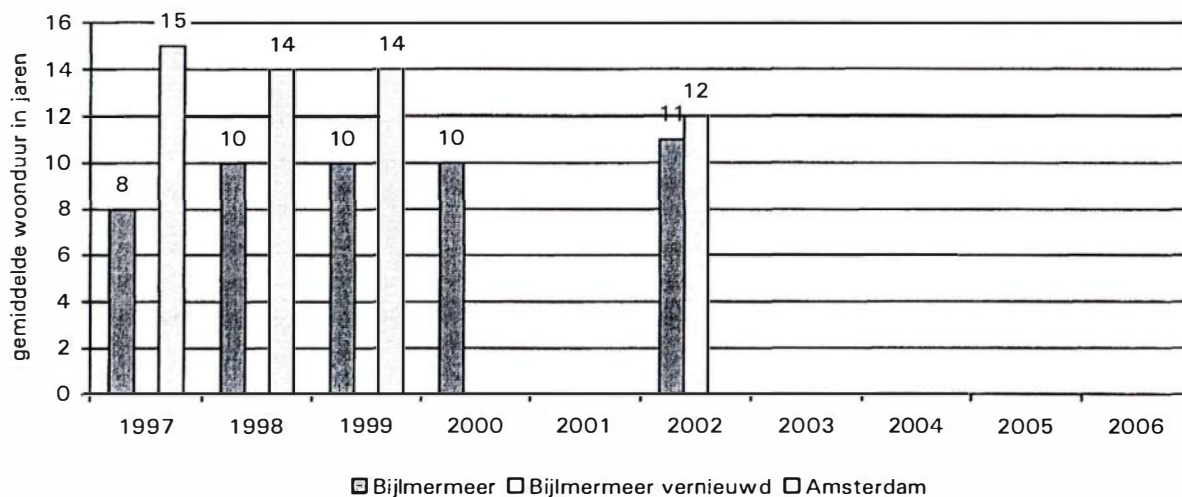
De subdoelen zijn hier:

- De woontijd in de Bijlmer wordt minstens even lang als de woontijd in een gemiddelde Amsterdamse buurt.
- Het aantal vertrekkers uit de Bijlmer wordt even groot als, of minder groot dan, het aantal vertrekkers uit een gemiddelde Amsterdamse buurt.
- Het aantal huishoudens met verhuisplannen in de Bijlmer wordt even groot als, of minder groot dan, het aantal huishoudens met verhuisplannen elders in de stad.
- Het aantal woningaanvragen voor de Bijlmer is even hoog als of hoger dan dat in stadsdelen met een vergelijkbaar woningaanbod.
- De beeldvorming over de Bijlmermeer in de pers wordt minder negatief.
- Het oordeel van Amsterdammers over de Bijlmermeer wordt minstens even positief als hun oordeel over andere (bekende) buurten.

4.2 Woonduur en vertrek

De woonduur in de Bijlmer wordt minstens even lang als de woonduur in een gemiddelde Amsterdamse buurt.

Afbeelding 4.2.1 Gemiddelde woonduur in de buurt (in jaren)

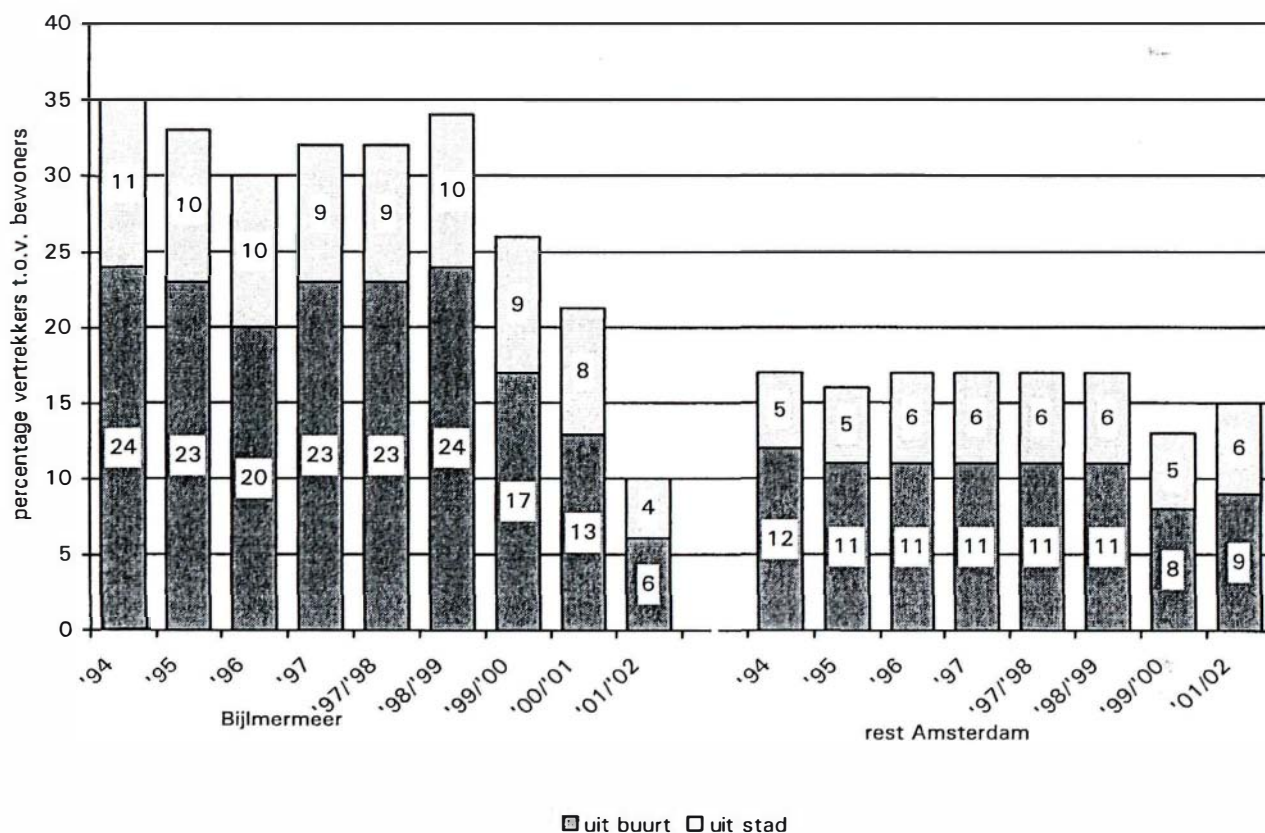

bron: bewonersenquête.

- Afgaande op de cijfers in afbeelding 4.2.1 woont de gemiddelde bewoner in de Bijlmer korter in de eigen buurt dan de gemiddelde Amsterdammer.
- De woonduur in de Bijlmermeer is ten opzichte van 1997 echter met bijna 40% toegenomen. In Amsterdam is de woonduur tot 1999 juist korter geworden, waardoor het relatieve verschil in woonduur tussen de Bijlmer en de stad is afgenomen.
- In het vernieuwde vernieuwingsgebied woont men gemiddeld iets langer dan in het gehele vernieuwingsgebied.
- Kantekening bij deze cijfers zijn de gedwongen verhuizingen in het vernieuwingsgebied die samenhangen met de saneringen. Deze kunnen de gemiddelde woonduur mogelijk inkorten.

- Het aantal vertrekkers uit de Bijlmer wordt even groot als, of minder groot dan het aantal vertrekkers uit een gemiddelde Amsterdamse buurt.

Afbeelding 4.2.2 Aantal vertrekkers³ uit buurt en stad (percentage v/h aantal buurtbewoners)⁴

Bron: O + S.

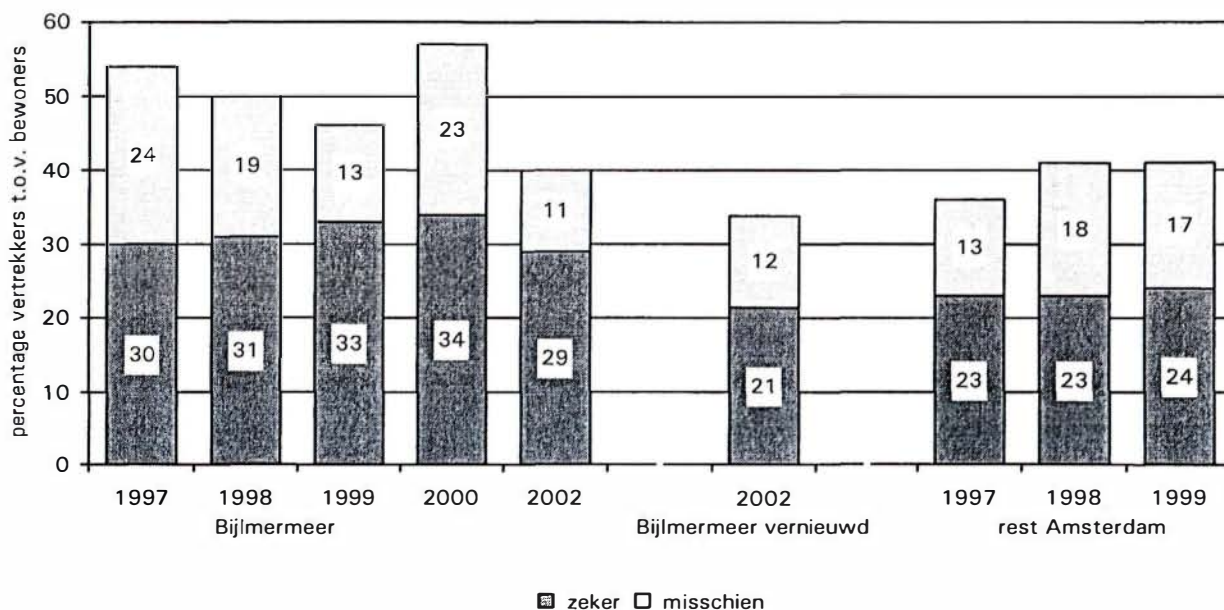
- Sinds het rekenjaar 01/02 is er in het vernieuwingsgebied voor het eerst sprake van een lagere uitstroom van inwoners dan elders in de stad.

Noot 3 Aantal vertrekkers betreft vanaf 1998 de periode van juli tot juli. Hiertoe is overgegaan omdat gegevens over heel 2000 nog niet beschikbaar zijn ten tijde van de oplevering van de Bijlmermonitor

Noot 4 In de statistieken is vertrek overigens niet op wijkniveau gedefinieerd, maar op buurtniveau. Dit betekent dat degenen die binnen de Bijlmer naar een andere buurtcombinatie verhuizen als vertrekkers worden geregistreerd, terwijl zij feitelijk binnen de Bijlmer blijven wonen. Hetzelfde geldt overigens ook voor het geregistreerde vertrek in andere Amsterdamse buurten.

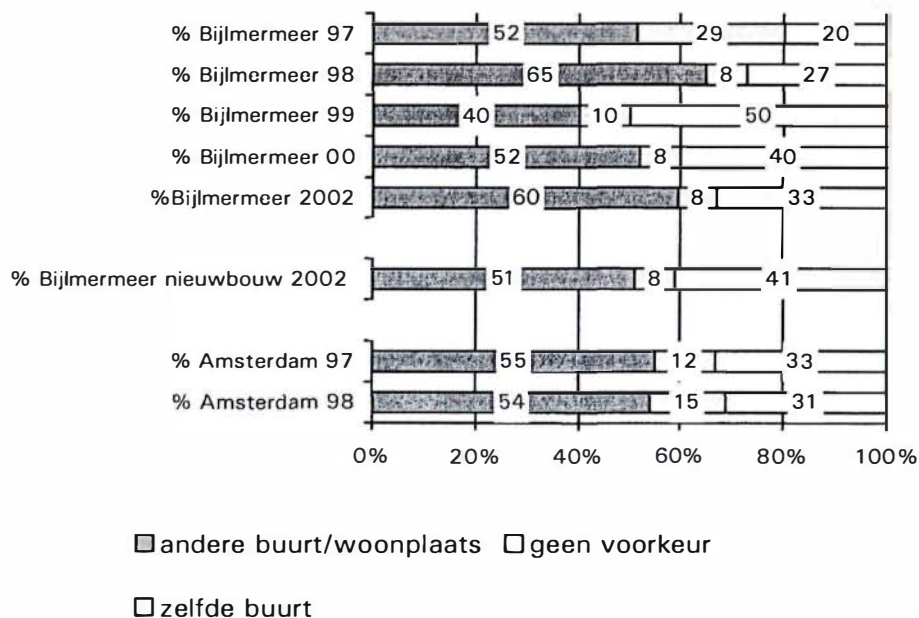
- Het aantal huishoudens met verhuisplannen in de Bijlmer is even groot als, of minder groot dan, het aantal huishoudens met verhuisplannen elders in de stad.

Afbeelding 4.2.3 Persoon wil binnen twee jaar verhuizen (percentage)

- Het percentage huishoudens dat van plan is te verhuizen is in 2002 op het stedelijk gemiddelde van 1999 komen te liggen. In de vernieuwde Bijlmermeer ligt dit percentage zelfs daaronder.

Afbeelding 4.2.4 Bewoners met verhuisplannen: verhuizen waarheen

Bron: bewonersenquête

- De plek waar de mensen met verhuiscwensen naar toe willen is steeds minder vaak de eigen buurt. In 2002 gaf 60% aan naar een andere buurt/woonplaats te willen verhuizen. Dit hoge percentage wordt gerelativeerd door de eerder geconstateerde afname van de verhuiscwens (zie Afbeelding 4.2.3). Met andere woorden: men wil steeds minder vaak verhuizen, maar de mensen die willen verhuizen geven relatief wel vaker de voorkeur aan een andere buurt.
- Bewoners van de vernieuwde Bijlmermeer met verhuiscwensen uiten overigens minder vaak de wens uit de eigen buurt te willen verhuizen.

4.3 Instroom

- **Het aantal woningaanvragen voor de Bijlmer is even hoog als, of hoger dan, dat in stadsdelen met een vergelijkbaar woningaanbod.**

Dit subdoel is sinds 2000 te meten met behulp van het gemiddeld aantal reactie op woningen die Nieuw Amsterdam aanbiedt middels woningnet.

Tabel 4.3.1 Woningaanvragen en gemiddelde wachttijd

	gemiddeld aantal reacties			gemiddelde wachtduur		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Nieuw Amsterdam	50	86	94	1,7	3,1	4,2
Patrimonium	84	-	-	7,3	-	-

- Uit tabel 4.3.1 blijkt dat het gemiddeld aantal reacties op woningen in het vernieuwingsgebied in de laatste twee jaar flink gestegen is. Ditzelfde geldt voor de gemiddelde wachtduur. Omdat voor de jaren 2001 en 2002 geen gegevens voor heel Patrimonium zijn opgenomen valt niet in te schatten of dit subdoel gehaald is.

4.4 Imago

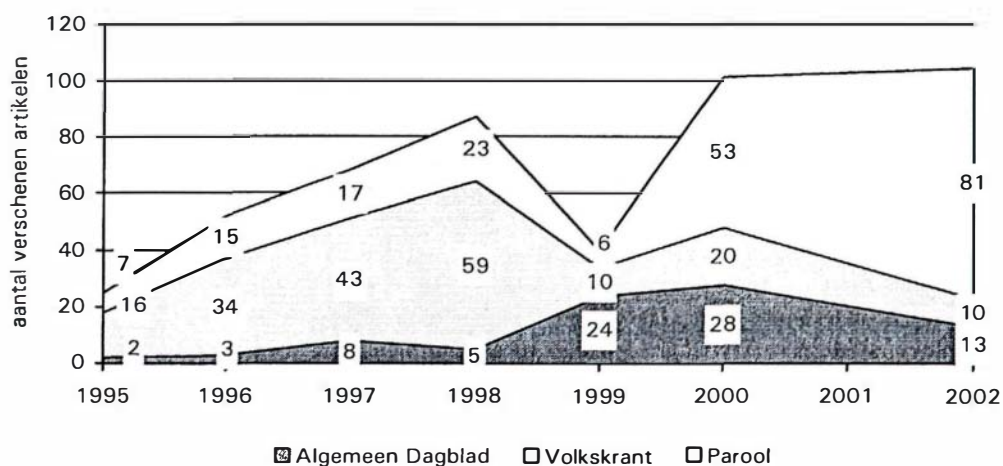
- **De beeldvorming over de Bijlmermeer in de pers wordt minder negatief.**

Voor het onderzoek van drie landelijke dagbladen zijn alle artikelen opgezocht die over de Bijlmermeer gaan of die zich daar afspelen. De periode die is bestudeerd loopt van 1995 tot en met 2002. Artikelen over de nasleep van de vliegtuigramp in 1992 zijn niet gebruikt.

De artikelen zijn bekeken op aantal woorden, onderwerp en op de toon of het oordeel dat er impliciet in wordt gegeven. Voor de indeling op onderwerp is gebruikt gemaakt van een lijst met trefwoorden, deze is in bijlage 1 terug te vinden. De drie gebruikte kranten zijn: het Algemeen Dagblad, het Parool en de Volkskrant.

Afbeelding 4.4.1

Krantenartikelen (aantal artikelen dat in drie dagbladen verscheen in de periode 1995-2002)

Bron: personderzoek DSP.

- Uit afbeelding 4.4.1 blijkt dat het aantal krantenartikelen dat gewijd is aan de Bijlmermeer, na een dip in 1999, in 2002 het hoogste niveau in de onderzoeksperiode bereikt heeft.
- Vooral het Parool heeft in 2002 opvallend veel aandacht aan het vernieuwingsgebied besteed.
- De Volkskrant is steeds minder gaan schrijven over de Bijlmermeer.

Tabel 4.4.1 Categorieën krantenartikelen (gemiddeld aantal woorden per artikel en verdeling v/d persaandacht over 10 categorieën per jaar)

	gemiddeld aantal woorden per artikel							
	(alle jaren)	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002
ruimtelijke vernieuwing	497	48	27	22	17	18	22	10
woning fysiek	528	0	0	1	0	0	0	2
woonomgeving	674	8	6	7	1	8	7	3
bewoners/voorzieningen	713	4	13	26	24	13	5	14
veiligheid/criminaliteit/overlast	367	28	13	9	13	35	38	38
werk/scholing/onderwijs	634	4	8	6	6	5	8	7
politiek/ambtelijk	675	0	21	22	8	5	8	16
sfeertekeningen	947	0	12	6	10	3	5	6
overig	413	8	0	0	21	15	8	4
Totaal	561	100	100	100	100	100	100	100

Bron: personderzoek DSP

- Uit tabel 4.4.1 valt op te maken dat de artikelen steeds vaker gaan over veiligheid/criminaliteit/overlast, ten koste van het onderwerp ruimtelijke vernieuwing.

Tabel 4.4.2 Ontwikkeling 1995-2002 oordeel over Bijlmermeer in krantenartikelen (percentage van het aantal artikelen per jaar)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002	totaal
heel positief	4	6	4	5	0	3	3	4
positief	24	19	15	29	15	16	18	19
neutraal	24	25	26	36	44	46	48	38
negatief	24	38	46	20	31	31	28	31
heel negatief	24	12	9	11	10	5	3	8
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: personderzoek DSP

- De toon van de artikelen is gemiddeld genomen iets vaker negatief dan positief, zo blijkt uit tabel 4.4.2.
- Het aandeel positieve artikelen is bovendien afgenomen ten opzichte van 1995.

4.5 Conclusies doorstroom inwoners en imago

- De woontijd in de Bijlmer wordt minstens even lang als de woontijd in een gemiddelde Amsterdamse buurt
- De gemiddelde woontijd is in 2002, ondanks een flinke toename in het vernieuwingsgebied, korter dan in de stad als geheel. Het is echter goed denkbaar dat de vernieuwingsoperatie, met de daarbij gepaard gaande gedwongen verhuizingen, negatief van invloed is op de gemiddelde woontijd.
- Het aantal vertrekkers uit de Bijlmer wordt even groot als, of minder groot dan, het aantal vertrekkers uit een gemiddelde Amsterdamse buurt.
- Het gemiddeld aantal vertrekkers is in het vernieuwingsgebied lager dan in de stad als geheel.
- Het aantal huishoudens met verhuisplannen in de Bijlmer wordt even groot als, of minder groot dan, het aantal huishoudens met verhuisplannen elders in de stad.
- Het percentage huishoudens dat van plan is te verhuizen is in 2002 op het stedelijk gemiddelde van 1999 komen te liggen.
- Het aantal woningaanvragen voor de Bijlmer is even hoog als of hoger dan dat in stadsdelen met een vergelijkbaar woningaanbod.
- Ondanks een flinke stijging in het aantal woningaanvragen in het vernieuwingsgebied valt niet na te gaan of dit subdoel bereikt is. Dit hangt samen met het feit dat voor 2001 en 2002 in de Bijlmermonitor geen gegevens van Patrimonium als geheel opgenomen zijn.
- Het oordeel van Amsterdammers over de Bijlmermeer wordt minstens even positief als hun oordeel over andere (bekende) buurten.
- Dit subdoel valt niet meer te meten aangezien in de Leefbaarheidsmonitor Amsterdam geen vraag hierover is opgenomen.
- De beeldvorming over de Bijlmermeer in de pers wordt minder negatief.
- De beeldvorming in de pers is gemiddeld genomen iets vaker negatief dan positief en bovendien sinds 1995 verslechterd.

5 Leefbaarheid

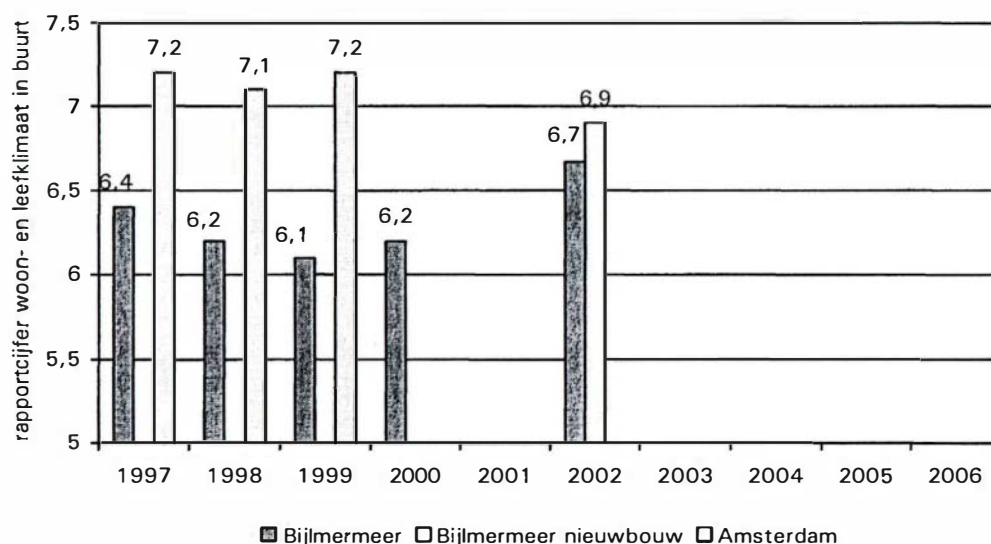
Binnen dit GSB-cluster vallen de vernieuwingsthema's "woning en woonomgeving" en "veiligheid". Ook het subdoel over het oordeel van bewoners zelf over het woon- en leefklimaat in de buurt valt onder de leefbaarheid. Dit subdoel behoort binnen de vernieuwingsindeling direct onder het eerste hoofdoel.

- Het oordeel van Bijlmerbewoners over hun eigen buurt wordt minstens even positief als het oordeel van andere Amsterdammers over hun buurt.

5.1 Oordeel van bewoners

- **Het oordeel van Bijlmerbewoners over hun eigen buurt wordt minstens even positief als het oordeel van andere Amsterdammers over hun buurt.**

Afbeelding 5.1.1 Woon- en leefklimaat eigen buurt (gemiddeld rapportcijfer)

Bron: bewonersenquête

- Het gemiddelde rapportcijfer dat bewoners aan hun eigen buurt geven is in het vernieuwingsgebied iets lager dan het stedelijk gemiddelde van 1999.
- Ten opzichte van 1997 is het gemiddelde rapportcijfer echter flink gestegen en heeft het hoogste niveau sindsdien bereikt.
- Het rapportcijfer dat de inwoners van de vernieuwde Bijlmermeer geven aan het woon- en leefklimaat is overigens beter dan het gemiddelde van de Bijlmermeer en ligt dicht tegen het stedelijk gemiddelde van 1999.

Tabel 5.1.1 Beoordeling woon- en leefklimaat diverse buurten door bewoners vernieuwingsgebied (gemiddeld rapportcijfer)

	Bijlmermeer		Bijlmermeer vernieuwd
	2000	2002	2002
Vernieuwingsgebied	6,2	6,7	6,9
Bijlmermeer in zijn geheel	5,7	6,1	6,5
Zuid	6,3	6,9	7,0
De Pijp	5,7	6,3	6,4
Osdorp	5,6	6,2	6,5
Binnenstad	5,8	6,4	6,5
Noord	5,7	6,4	6,5
gemiddeld cijfer voor de buurten	5,9	6,4	6,6

Bron: bewonersenquête

- Het gemiddeld rapportcijfer dat bewoners van het vernieuwingsgebied toekennen aan de eigen en andere buurten is over de gehele linie gestegen. Dit betekent dat het relatieve verschil tussen de Bijlmermeer en de overige buurten niet gewijzigd is.
- Bewoners van de vernieuwde Bijlmermeer beoordelen het woon- en leefklimaat iets beter dan de gemiddelde bewoner van het vernieuwingsgebied.

De respondenten kregen in de enquêtes vier stellingen over hun woonbuurt voorgelegd:

- de mensen in deze buurt blijven hier graag wonen;
- het is vervelend om in deze buurt te wonen;
- als het maar enigszins mogelijk is, ga ik uit deze buurt verhuizen;
- als je in deze buurt woont, heb je het goed getroffen.

De ondervraagden konden telkens aangeven in hoeverre ze het met de betreffende stellingen eens of oneens waren. In de volgende tabel zijn de percentages weergegeven van de huishoudens die positief (voor hun buurt) reageerden op de stellingen.

Tabel 5.1.2 Oordeel over de buurt (percentage positieve score)

	mening	Bijlmermeer					Bijlmermeer vernieuwd	Amsterdam		
		1997	1998	1999	2000	2002	2002	1997	1998	1999
de mensen in deze buurt blijven hier graag wonen	eens	48	64	57	63	71	80	80	74	74
het is vervelend om in deze buurt te wonen	oneens	67	69	73	70	79	85	90	86	88
als het maar enigszins mogelijk is, ga ik uit deze buurt verhuizen	oneens	54	57	63	59	72	79	81	77	78
als je in deze buurt woont heb je het goed getroffen	eens	39	49	52	46	64	67	74	68	70
algemeen oordeel over de buurt	positief	51	58	61	59	71	77	80	75	77

Bron: bewonersenquête

- De inwoners van de Bijlmermeer zijn in 2002 veel positiever gaan reageren op de bovengenoemde stellingen en scoren nu bijna op het stedelijk gemiddelde van 1999.
- Het oordeel van de inwoners van de vernieuwde Bijlmermeer ligt zelfs op het gemiddelde van Amsterdam.

Naast het oordeel over het huidige woon- en leefklimaat is het interessant te bekijken hoe bewoners de ontwikkeling van hun buurt beoordelen.

Tabel 5.1.3 Ontwikkeling van de buurt afgelopen jaar (percentage)

	Bijlmermeer					Bijlmermeer vernieuwd 2002	Amsterdam			
	1997	1998	1999	2000	2002		1997	1998	1999	2001
vooruit	26	30	40	33	41	53	27	28	33	23
gelijk	40	37	35	27	32	27	51	47	25	49
achteruit	34	33	25	39	26	20	22	25	42	28
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: bewonersenquête

- Het oordeel over de ontwikkelingen in de buurt is in de Bijlmermeer gunstig en ligt boven het stedelijk gemiddelde; bijna de helft van de respondenten is van mening dat deze vooruit is gegaan.
- De inwoners van de vernieuwde Bijlmermeer zijn nog positiever in hun oordeel.

Ook in 2002 is gekeken of het stadium waarin de aanpak van de woning en woonomgeving van de ondervraagde huishoudens verkeert, invloed heeft op hun oordeel.

- De aanpak van de woningen en de inrichting van de openbare ruimte is van invloed op het oordeel van de ontwikkelingen. Het meest positief over de ontwikkeling de afgelopen jaren zijn de huishoudens wier woning of woonomgeving wordt opgeknapt of reeds is opgeknapt op het moment van ondervraging.

Tabel 5.1.4 Ontwikkeling van de buurt de komende jaren (percentage)

	Bijlmermeer					Bijlmermeer vernieuwd 2002	Amsterdam			
	1997	1998	1999	2000	2002		1997	1998	1999	2001
vooruit	50	55	60	56	62	72	41	36	47	38
gelijk	22	19	21	17	17	14	36	36	27	37
achteruit	28	27	20	27	21	13	24	29	26	35
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: bewonersenquête

- Bijna tweederde van de Bijlmerbewoners is van mening dat de buurt in de komende jaren zich positief zal ontwikkelen. Dit percentage ligt daarmee bijna tweemaal zo hoog als het stedelijk gemiddelde van 2001.
- De bewoners van de vernieuwde Bijlmermeer oordelen nog positiever over de ontwikkeling in de buurt de komende jaren.

Uitsplitsing naar het stadium van de aanpak van de eigen woning en de directe woonomgeving levert het volgende beeld op.

- Over de ontwikkeling van de buurt in de komende jaren is het optimisme het grootst onder de Bijlmerbewoners bij wie de werkzaamheden aan woning of woonomgeving nog bezig zijn of nog moeten worden uitgevoerd.

5.2 Woning en woonomgeving

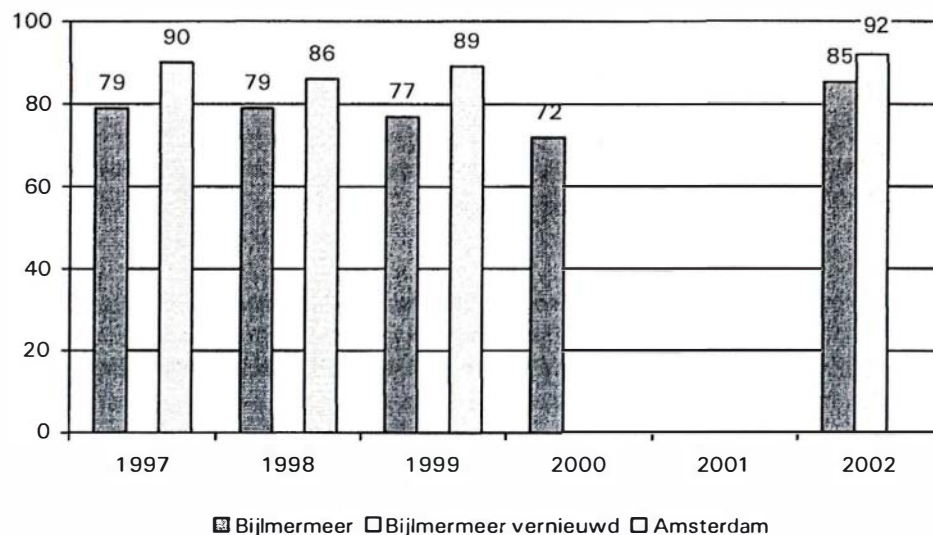
Het themadoel voor het vernieuwings-thema woning en woonomgeving luidt:

- ◆ **De tevredenheid over de woning en woonomgeving in het vernieuwingsgebied is gelijk aan, of hoger dan, het Amsterdams gemiddelde. Dit thema-doel is verder geoperationaliseerd met de volgende subdoelen:**
 - Tevredenheid over het wonen in de Bijlmermeer gelijk aan, of hoger dan, gemiddeld in Amsterdam.
 - Minder (semi-)openbare ruimte, meer privé ruimte of gezamenlijk beheerde ruimte; ten behoeve hiervan zou het oppervlak aan (semi-)openbare en privé-ruimte vastgesteld moeten worden.
 - Ingrep in het wegensysteem: een aantal wegen ('dreven') zal naar maai-veldniveau worden gebracht. Netto zal dat resulteren in evenveel oppervlak.
 - De tevredenheid van de Bijlmerbewoners met de fysieke woonomgeving is even hoog als het Amsterdamse gemiddelde.
 - De tevredenheid van de Bijlmerbewoners met de sociale woonomgeving is even hoog als het Amsterdamse gemiddelde.
 - Grotere betrokkenheid van bewoners bij - en tevredenheid over - de (semi-) openbare ruimte.

De tevredenheid over het wonen in de Bijlmermeer is gelijk aan, of hoger dan, gemiddeld in Amsterdam.

In de bewonersenquête zijn huishoudens naar hun tevredenheid over hun woonsituatie in het algemeen gevraagd.

Afbeelding 5.2.1 Woontevredenheid (percentage (zeer) tevreden)

Bron: bewonersenquête

- De woontevredenheid heeft zich in 2002 gunstig ontwikkeld en scoort rond het stedelijk gemiddelde van 1999.
- De vernieuwde Bijlmermeer scoort zelfs nog iets beter dan het gemiddelde van Amsterdam.

Tabel 5.2.1 Tevredenheid woning (percentage (zeer) tevreden)

	Bijlmermeer					Bijlmermeer vernieuwd 2002	Amsterdam			
	1997	1998	1999	2000	2002		1997	1998	1999	2001
grote woning	88	86	88	81	85	90	79	77	79	60
indeling woning	73	69	80	68	82	86	80	71	79	78
woonlasten	41	37	37	51	53	52	65	62	69	-
naaste burens	77	77	81	71	81	82	87	82	84	-
geluidsoverlast	78	78	78	75	81	81	69	78	81	-

Bron: bewonersenquête

- De bewoners van de Bijlmermeer zijn even of meer tevreden over de verschillende aspecten van hun woning dan de gemiddelde Amsterdamer. De woonlasten lijken daar de enige uitzondering op te vormen. Dit zou goed kunnen samenhangen met de ongunstige inkomenspositie van de gemiddelde Bijlmermeer bewoner (zie tabel 6.1.3).
- De woontevredenheid verschilt in de vernieuwde Bijlmermeer nauwelijks van het vernieuwingsgebied als geheel.

Er is gecontroleerd of de vernieuwingswerkzaamheden aan de eigen woning of aan de directe omgeving van ondervraagden invloed hebben op hun woontevredenheid.

- De vernieuwingswerkzaamheden hebben nauwelijks invloed op de mate van tevredenheid over de woning. Uitzondering daarop is de mate tevredenheid met de naaste burens. Deze wordt negatief beïnvloed door het feit dat men in een woning woont die momenteel wordt opgeknapt.

Een belangrijke verstoorder van woongenot is overlast die mensen kunnen ondervinden van bijvoorbeeld verkeers- en vliegtuiglawaai of van omwonenden.

Tabel 5.2.2 Overlast (percentage dat 'vaak' overlast ondervindt)

	Bijlmermeer					Bijlmermeer vernieuwd 2002	Amsterdam		
	1997	1998	1999	2000	2002		1997	1998	1999
overlast door verkeerslawaai	12	18	22	18	19	19	25	27	26
overlast door vliegtuiglawaai	44	47	54	43	52	53	33	33	36
overlast door omwonenden	16	20	16	17	18	21	14	16	10

Bron: bewonersenquête

- Afgaand op het bewonersoordeel blijkt dat de mate van verkeersoverlast in het vernieuwingsgebied geringer is dan elders in de stad.
- De huishoudens in de Bijlmermeer ondervinden meer vliegtuigoverlast dan gemiddeld in Amsterdam. Dit hangt samen met de nabijheid van Schiphol.
- Het percentage van de Bijlmerhuishoudens dat overlast van omwonenden ondervindt, is hoger dan het stedelijk gemiddelde van 1999.

Minder (semi-)openbare ruimte, meer privé ruimte of gezamenlijk beheerde ruimte.

Tabel 5.2.3 Grondgebruik⁵ (percentage van het grondgebied)

	1994	1996	1999	Bijlmermeer		rest Amsterdam		
				2000	2002	1999	2000	2002
woongebied (incl. buurtvoorzieningen)	59,5	56,6	58,4	-	-	21,4	-	-
groenvoorzieningen, waarvan	14,8	14,6	14,4	-	-	11,5	-	-
volkstuin, schoolwerktuin, kinderboerderij	0,0	0,0	0,0	-	-	1,6	-	-
park/plantsoen	13,7	13,5	13,3	-	-	4,5	-	-
anders	1,1	1,1	1,1	-	-	5,5	-	-
water	4,6	4,6	4,9	-	-	25,1	-	-
vuilstortplaatsen e.d.	0,0	0,0	0,0	-	-	1,0	-	-
wegen/spoor, tram en metrobanen	10,5	10,0	11,0	-	-	6,0	-	-
bedrijfsterrein	7,2	7,5	6,7	-	-	13,6	-	-
bouwterrein	2,0	5,1	4,0	-	-	6,4	-	-
agrarisch- natuurlijk terrein, waarvan	1,5	1,7	0,7	-	-	15,2	-	-
braakliggend terrein en strekdammen	1,5	1,5	0,5	-	-	1,3	-	-
anders	0,0	0,2	0,2	-	-	13,9	-	-
totaal	100	100	100	-	-	100	-	-

Bron: O + S

- De huidige indeling van het vernieuwingsgebied naar grondgebruik biedt niet de mogelijkheid bovenstaand doel op zijn voortgang te meten. Overwogen moet worden dit op een andere wijze te onderbouwen.

Ingreep in het wegenstelsel: een aantal wegen ('dreeven') zal naar maaiveldniveau worden gebracht. Netto zal dat resulteren in evenveel oppervlak

In 2001 is het gedeelte van de 's Gravendijkdreef in de K-buurt verlaagd. In 2002 is het deel van de Bijlmerdreef dat ligt tussen de rotonde bij het metrostation Ganzenhoef en de Groesbeekdreef verlaagd opgeleverd. De plannen voor verdere dreefverlaging zijn:

- 1 Karspeldreef ten oosten van de Groesbeek dreef.
- 2 Kromwijkdreef gedeelte aan karspeldreef vast.
- 3 's Gravendijkdreef, gedeelte in de G-buurt, en aansluitend het laatste stuk oostelijke Bijlmerdreef.

De tevredenheid van de Bijlmerbewoners met de fysieke woonomgeving is even hoog als het Amsterdamse gemiddelde.

Een belangrijk aspect van de woonomgeving is welke voorzieningen er in de buurt zijn: De mate van tevredenheid over vijf type buurtvoorzieningen is omgerekend naar een algemeen rapportcijfer over de buurtvoorzieningen in de buurt.

Noot 5 De cijfers over het grondgebruik in de Bijlmermeer zijn gemaakt volgens een landelijke standaardindeling. Gevolg hiervan is echter dat grondgebruik dat minder dan een hectare beslaat niet in deze cijfers te onderscheiden is. Daardoor worden ook straten en plantsoenen direct rond woningen en bedrijven bij het woon- respectievelijk bedrijfsgebied gerekend. Onderzocht wordt nog of deze cijfers te combineren zijn met cijfers van het stadsdeel zelf.

Tabel 5.2.4 Tevredenheid over buurtvoorzieningen (percentage (heel) tevreden)

	Bijlmermeer					Bijlmer vernieuwd 2002	Amsterdam			
	1997	1998	1999	2000	2002		1997	1998	1999	2001
winkels voor de dagelijkse boodschappen	83	83	73	75	72	80	86	84	84	77
speelmogelijkheden voor de kinderen	46	44	45	44	64	68	56	52	55	46
openbaar vervoer	78	83	80	80	84	85	83	82	79	79
basisonderwijs	67	74	69	60	76	78	84	75	79	68
voorzieningen voor jongeren	27	33	36	34	39	44	37	25	35	31
gemiddeld 'rapportcijfer'	6,9	6,7	6,5	6,4	6,9	7,1	7,3	7,1	7,2	-

Bron: bewonersenquête

- De tevredenheid over buurtvoorzieningen is in 2002 flink toegenomen en ligt voor de afzonderlijke voorzieningen rond of boven het stedelijk gemiddelde van 2001.
- Het gemiddeld rapportcijfer voor de voorzieningen in de buurt is na een daling in de achterliggende periode weer terug op het niveau van 1997.
- De vernieuwde Bijlmer onderscheidt zich van de overige Bijlmer in positieve zin.

Tabel 5.2.5 Tevredenheid fysieke voorzieningen in de openbare ruimte (percentage voldoende)

	Bijlmermeer					Bijlmermeer vernieuwd 2002	Amsterdam		
	1997	1998	1999	2000	2002		1997	1998	1999
parkeermogelijkheden	71	60	66	65	65	59	65	58	52
glas- en papierbakken	56	45	47	49	44	29	66	69	68
straatverlichting	61	71	74	49	83	84	88	89	87
groenvoorzieningen	86	72	84	80	80	84	69	71	69
gemiddeld voldoende	70	61	68	67	68	64	72	71	69

Bron: bewonersenquête

- De geïnterviewden uit de Bijlmermeer zijn meer tevreden over de parkeermogelijkheden en de groenvoorzieningen in de buurt dan de gemiddelde Amsterdamse respondent in 1999.
- Over de glas- en papierbakken zijn de Bijlmerbewoners minder te spreken dan de gemiddelde stadsgenoot. Deze onvrede is in de vernieuwde Bijlmermeer sterker aanwezig dan in het vernieuwingsgebied in zijn algemeenheid.
- Opvallend is het relatief aantal respondenten uit de vernieuwde Bijlmermeer dat ontevreden is met het parkeren.
- De tevredenheid met de straatverlichting is na een dip in 2000 in 2002 sterk toegenomen en ligt nu rond het stedelijk gemiddelde van 1999.

■ **De tevredenheid van de Bijlmerbewoners met de sociale woonomgeving is even hoog als het Amsterdamse gemiddelde**

De sociale kwaliteit van de woonomgeving is met een viertal stellingen in beeld gebracht. Aan respondenten zijn de volgende stellingen voorgelegd:

- de mensen kennen elkaar in deze buurt nauwelijks;
- de mensen gaan in deze buurt op een prettige manier met elkaar om;

- ik woon in een (gezellige) buurt waar veel saamhorigheid is;
- ik voel mij thuis bij de mensen die in deze buurt wonen.

In de tabel zijn percentages van de huishoudens weergegeven die positief reageerden op de stellingen.

Tabel 5.2.6 Stellingen sociale kwaliteit (percentage positieve reactie voor buurt op stelling)

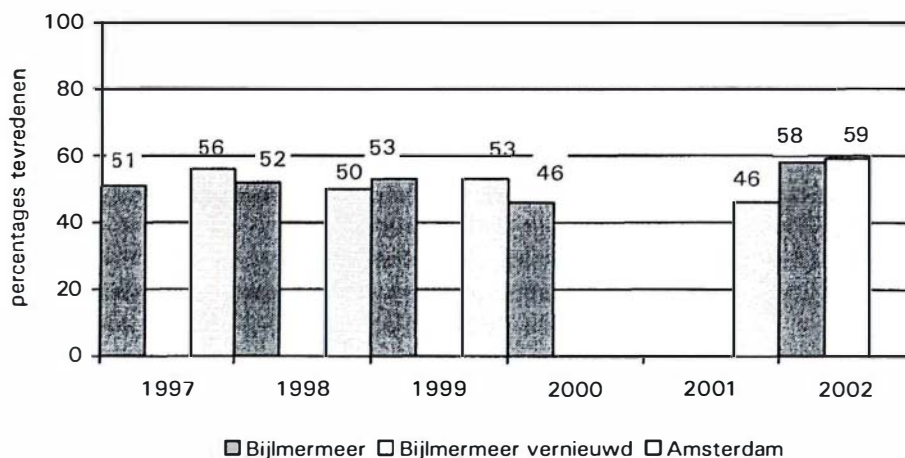
reactie	Bijlmermeer					Bijlmermeer Vernieuwd 2002	Amsterdam			
	1997	1998	1999	2000	2002		1997	1998	1999	2001
De mensen kennen elkaar in deze buurt nauwelijks	50	48	51	43	49	50	45	42	38	36
De mensen gaan in deze buurt op een prettige manier met elkaar om	61	60	59	56	70	70	75	68	71	66
Ik woon in een (gezellige) buurt waar veel saamhorigheid is.	40	40	40	32	50	49	43	36	40	35
Ik voel mij thuis bij de mensen die in deze buurt wonen.	48	65	65	54	68	70	65	59	64	56

Bron: bewonersenquête

- In 2002 zijn de inwoners van het vernieuwingsgebied veel positiever gaan reageren op de stellingen over de sociale kwaliteit van de buurt. De percentages positieve reacties zijn daarmee boven het stedelijk gemiddelde van 2001 komen te liggen.
- De vernieuwde Bijlmermeer onderscheidt zich vrijwel niet van het vernieuwingsgebied in het algemeen.

In afbeelding 5.2.3 is voor de sociale kwaliteit het gemiddelde percentage genomen van de huishoudens die op de bovenstaande stellingen een positief oordeel vellen over hun buurt.

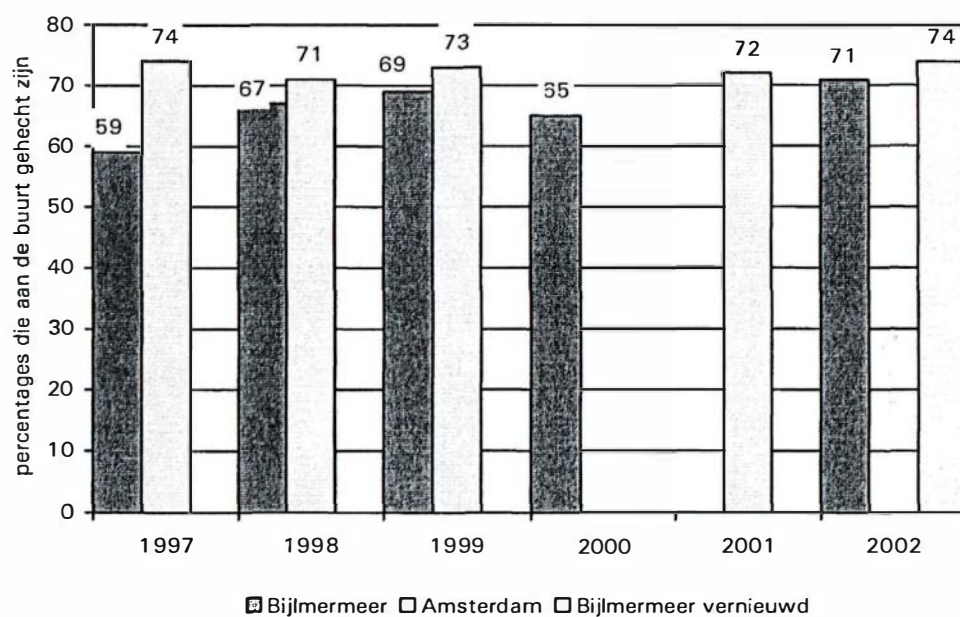
Afbeelding 5.2.2 Tevredenheid sociale kwaliteit (gemiddeld percentage positieve reacties op stellingen sociale kwaliteit – zie tabel 5.2.6)

Bron: bewonersenquête

- Uit afbeelding 5.2.3 valt op te maken dat het oordeel over de sociale kwaliteit in het vernieuwingsgebied in 2002 hoger ligt dan het stedelijk gemiddelde van 2001.
 - Tussen de vernieuwde Bijlmermeer en het gehele vernieuwingsgebied bestaan (vrijwel) geen verschillen.
-
- **Grotere betrokkenheid van bewoners bij - en tevredenheid over - de (semi-) openbare ruimte.**

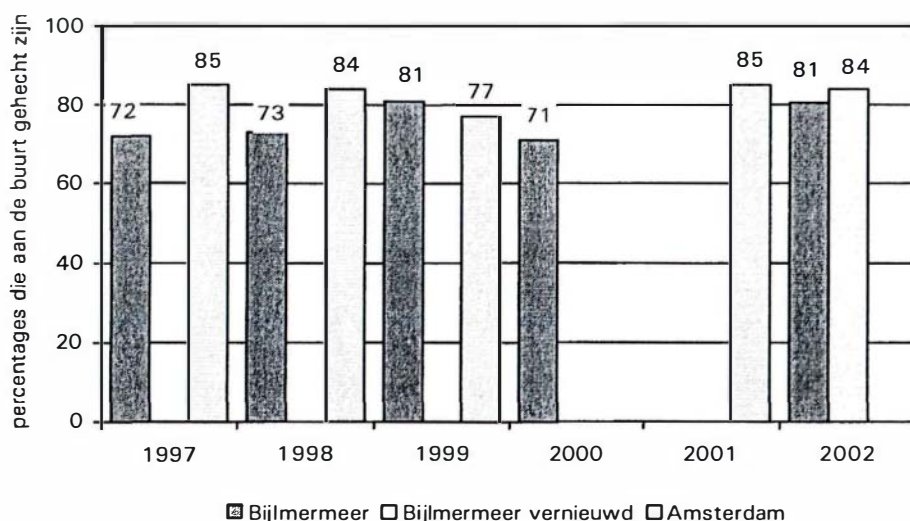
Afbeelding 5.2.3 Gehechtheid aan de buurt (% wel gehecht)

Bron: bewonersenquête

- Het percentage van de inwoners dat aangeeft gehecht te zijn aan de buurt is in 2002 rond het stedelijk gemiddelde komen te liggen. De vernieuwde Bijlmermeer scoort iets daarboven.

Afbeelding 5.2.4 Medeverantwoordelijkheid voor de buurt (%voelt zich medeverantwoordelijk voor de buurt)

Bron: bewonersenquête

- Het percentage van de inwoners dat aangeeft zich medeverantwoordelijk te voelen voor de buurt ligt in 2002 iets onder het stedelijk gemiddelde van 2001. Ten opzicht van 1997 is er sprake van een toename van ca. 17%.
- Opvallende is de grote fluctuatie waaraan het medeverantwoordelijkheidsgevoel onderhevig is.

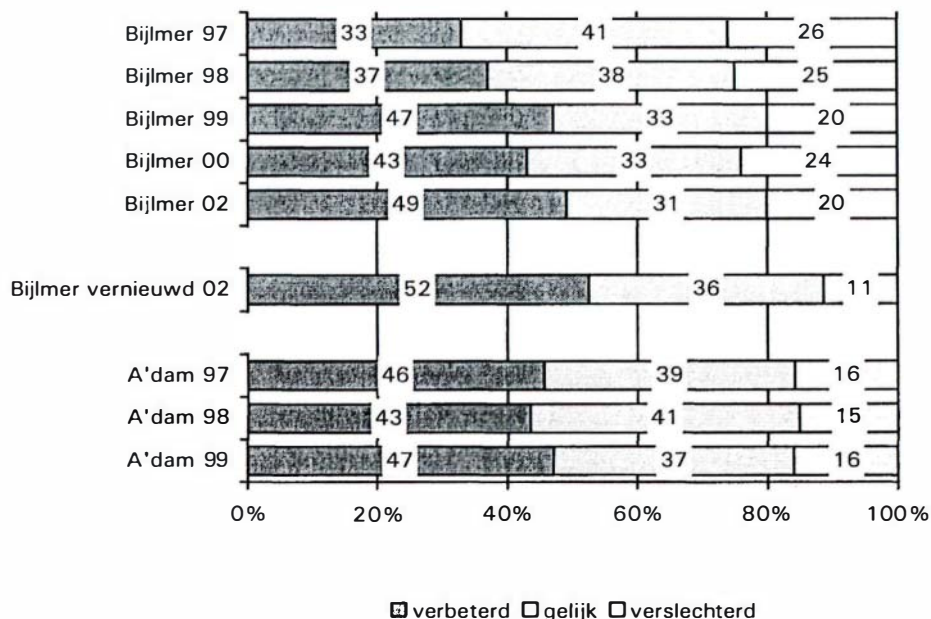
Tabel 5.2.7 Onderhoud openbare ruimte (rapportcijfers)

	Bijlmermeer			Bijlmermeer vernieuwd			Amsterdam			
	1997	1998	1999	2000	2002	2002	1997	1998	1999	2001
ophalen huisvuil	6,3	6,1	6,3	6,4	7,2	7,3	7,3	7,4	7,3	
schoonhouden straat	5,7	5,6	6,1	5,9	6,7	6,6	6,5	6,4	6,5	
onderhoud parken en plantsoenen	6,0	5,6	6,3	6,2	6,7	6,9	6,6	6,5	6,7	
onderhoud straatverlichting	6,5	6,5	6,8	6,7	7,3	7,3	7,5	7,5	7,5	
onderhoud wegdek en bestrating	5,9	5,8	6,2	6,3	6,8	7,0	6,4	6,4	6,5	
onderhoud overig straatmeubilair	6,1	5,9	5,8	6,1	6,5	6,7	6,6	6,5	6,6	
onderhoud openbare ruimte algemeen	6,1	6,0	6,3	6,2	6,6	6,8	6,8	6,8	6,8	6,4

Bron: bewonersenquête

- Uit tabel 5.2.7 blijkt dat de bewoners van het vernieuwingsgebied meer tevreden zijn geworden over het onderhoud van de openbare ruimte in het algemeen. De score van 2002 ligt zelfs boven het stadsgemiddelde van 2001.
- De stijging van het gemiddelde rapportcijfer wordt overigens op alle onderdelen geboekt.
- Tussen de het vernieuwingsgebied in het algemeen en de vernieuwde Bijlmermeer bestaan geen opvallende verschillen.

Afbeelding 5.2.5 Ontwikkeling in het onderhoud van de openbare ruimte (percentage).

Bron: bewonersenquête

- Ongeveer de helft van de inwoners van het vernieuwingsgebied is van mening dat de ontwikkeling in het onderhoud van de openbare ruimte verbeterd is. Dit percentage is vergelijkbaar met die van Amsterdam in 1999.
- Tussen het vernieuwingsgebied in het algemeen en de vernieuwde Bijlmermeer in het bijzonder bestaan geen opvallende verschillen.

5.3 Veiligheid

Voor het vernieuwingsthema veiligheid is het volgende themadoel geformuleerd:

- ◆ De totale veiligheidssituatie in de Bijlmermeer komt minstens op het niveau van het Amsterdamse gemiddelde.

Dit themadoel is geoperationaliseerd met de volgende subdoelen:

- Daling van de feitelijk plaatsvindende criminaliteit tot het Amsterdamse gemiddelde, of lager.
- Bewoners van de Bijlmermeer voelen zich even veilig als, of veiliger dan, de gemiddelde Amsterdammer in de openbare ruimte in de flat en de buurt.
- De verkeersveiligheid en het gevoel van verkeersveiligheid zijn hoger dan, of op gelijk niveau als, in Amsterdam.
- Afname van vervuiling en vandalisme tot het gemiddelde Amsterdamse niveau;
- De drugsoverlast is net zo groot of minder groot dan in Amsterdam; Het laatste veiligheidssubdoel wordt niet in dit hoofdstuk, maar onder dat over de jeugd besproken (zie paragraaf 7.2):
- De jeugdcriminaliteit daalt tot het Amsterdamse gemiddelde.
- Daling van de feitelijk plaatsvindende criminaliteit tot het Amsterdamse gemiddelde, of lager.

Tabel 5.3.1 Aangiften en misdrijven van een selectie⁶ van delicten in de Bijlmermeer en politieregio (per 1000 inwoners of woningen)

	Vernieuwingsgebied		Amsterdam-Amstelland	
	2001	2002	2001	2002
diefstal/inbraak woning	28,2	30,3	17,9	17,6
diefstal uit/vanaf motorvoertuigen	42,3	39,2	27,9	25,6
diefstal van motorvoertuigen	6,3	4,9	5,0	4,6
brom-, snor-, fietsdiefstal	7,0	5,4	10,1	9,7
zakkenrollerij	7,9	6,4	17,1	14,1
zedemisdrijf	2,1	2,7	0,8	0,8
moord, doodslag: misdrijven voltooid*	0,1	0,1	0,6	0,6
moord, doodslag: misdrijven poging*	1,8	2,1	0,6	0,6
openlijk geweld tegen persoon	0,9	1,0	0,6	0,6
bedreiging	5,8	6,3	3,1	3,4
mishandeling	7,0	10,1	4,6	4,9
straatroof	14,3	12,9	4,7	3,9
overval (woning, bedrijven en instellingen)	1,4	1,5	0,5	0,5
drugs	0,0	0,0	0,0	0,0
drugsoverlast: misdrijven*	0,9	0,7	0,3	0,2
vernietiging/zaakbeschadiging	11,8	15,9	12,4	12,1
diefstal/inbraak bedrijven en instellingen	8,0	8,3	12,1	10,1
winkeldiefstal	19,2	20,0	5,8	6,5
illegale handel	11,2	7,6	3,7	3,8
drugshandel: aantal misdrijven*	7,5	11,4	2,7	3,0
fraude en bedrog	11,0	7,5	3,6	3,8
zeden	0,1	0,0	0,0	0,0
mensenhandel	0,0	0,0	0,0	0,0
discriminatie	0,0	0,0	0,1	0,1
totaal aangiftemisdrijven	187,3	182,0	147,7	138,3

* Het betreft hier misdrijvenratio's (ratio's betreffende aangiftemisdrijven en overige misdrijven)
Bron: politie Amsterdam-Amstelland

Opmerking

Door de overgang op een nieuw registratie- en extractiesysteem bij de politie zijn de aangiftecijfers niet meer goed vergelijkbaar met de jaren voor 2001.

- Hoewel de totale aangifteratio in 2002 licht gedaald is ten opzichte van 2001, is de waarde beduidend hoger dan het gemiddelde van de politieregio. De daling in de stad is overigens sterker geweest waardoor het relatieve verschil in 2002 toegenomen is.
- Bepaalde delicten die in sterke mate de gevoelens van onveiligheid nadelig beïnvloeden worden in het vernieuwingsgebied vaker geregistreerd dan in de totale politieregio. Straatroof wordt bijvoorbeeld meer dan drie keer zoveel geregistreerd. Ditzelfde geldt voor drugsoverlast en overvallen.
- Ook andere delicten worden veel vaker dan elders in de stad aangegeven. Winkeldiefstal, woninginbraak, zedendelicten, bedreigingen en diefstal uit of vanaf motorvoertuigen worden in het vernieuwingsgebied opvallend vaak geregistreerd.

Noot 6 In tabel 5.3.1 zijn de meest voorkomende delicten opgenomen. Alleen het totaal aangiftemisdrijven heeft betrekking op alle aangiftes (dus ook op de aangiftes van delicten die niet in de tabel zijn opgenomen)

Tabel 5.3.2 Slachtofferschap: percentage van de ondervraagden / auto's of fietsen in de Bijlmermeer dat in de eigen buurt de afgelopen 12 maanden slachtoffer is geworden van criminaliteit

	Bijlmermeer					Bijlmermeer vernieuwd 2002	Amsterdam			
	1997	1998	1999	2000	2002		1997	1998	1999	2001
ander misdrijf	3	4	5	5	4	3	2	4	3	-
fietsendiefstal	15	16	17	24	16	21	15	18	16	23
diefstal uit auto	36	41	30	30	15	16	16	17	14	18
diefstal van auto	7	14	7	9	3	1	4	3	2	3
vernieling	11	10	10	10	10	12	13	19	16	12
woninginbraak	11	9	6	13	6	5	7	7	6	5
diefstal portemonnee	8	10	6	7	6	3	5	6	6	5
mishandeling	3	3	3	4	2	1	1	2	1	2
bedreiging	10	10	6	10	9	6	6	7	9	8

Bron: bewonersenquête

- Het slachtofferschap in het vernieuwingsgebied lijkt zich licht positief ontwikkeld te hebben. Vooral diefstal uit auto is in 2002 flink afgenomen.
- De percentages scoren op of rond het stedelijk gemiddelde, wat in tegenpraak lijkt met tabel 5.3.2 dat een hoger slachtofferniveau in het vernieuwingsgebied suggereert dan elders in de stad.
- In de vernieuwde Bijlmermeer wordt naar verhouding relatief vaak aangegeven dat men slachtoffer is van fietsendiefstal.

Er is in de bewonersonderzoeken ook gevraagd hoe vaak de respondenten dachten of vonden dat er delicten plaatsvinden.

Tabel 5.3.3 Vermogensdelicten (percentage komt vaak voor)

	Bijlmermeer					Bijlmermeer vernieuwd 2002	Amsterdam		
	1997	1998	1999	2000	2002		1997	1998	1999
diefstal uit auto's	49	54	35	41	31	30	30	39	35
beschadiging van auto's	43	43	33	36	30	29	25	33	32
fietsendiefstal	47	49	39	34	32	31	49	49	51
inbraak in woningen	35	32	25	25	20	20	29	24	22
gemiddeld	42	43	33	33	28	28	32	36	36

Bron: bewonersenquête 1997.

- Het gemiddeld percentage respondenten dat van mening is dat vermogensdelicten vaak voorkomt is geleidelijk gedaald tot onder het stedelijk gemiddelde van 1999.
 - Fietsendiefstal wordt in het vernieuwingsgebied opvallend minder vaak genoemd dan in de rest van Amsterdam.
- **Bewoners van de Bijlmermeer voelen zich even veilig als, of veiliger dan, de gemiddelde Amsterdammer in de openbare ruimte in flat en de buurt.**

Tabel 5.3.4 Onveiligheidsgevoelens: percentage dat zich vaak onveilig voelt

	Bijlmermeer					Bijlmermeer vernieuwd	Amsterdam		
	1997	1998	1999	2000	2002	2002	1997	1998	1999
overdag op straat	8	8	7	9	6	6	2	3	3
overdag in de flat	3	9	8	8	7	5	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
's avonds in de flat	7	19	23	20	15	10	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
overdag in woning	-	-	-	-	4	5			
's avonds in woning	-	-	-	-	6	5			
's avonds op straat	30	31	29	28	17	15	13	10	12

Bron: bewonersenquête

- De gevoelens van onveiligheid zijn in 2002 over de gehele linie gedaald. Vooral de angstgevoelens op 's avonds op straat zijn gehalveerd.
- De vergelijkbaarheid met Amsterdam als geheel is problematisch aangezien geen overeenkomstige vragen in de stad als geheel zijn gesteld. Wat wel bekend is dat de algemene gevoelens van onveiligheid in de stad toegenomen zijn.

Een belangrijke oorzaak voor gevoelens van onveiligheid in de buurt is het idee over hoe vaak voorvallen van 'dreiging' in de buurt voorkomen. Met behulp van zes soorten dreigende incidenten kan een gemiddeld percentage huishoudens worden berekend dat dreiging vaak vindt voorkomen.

Tabel 5.3.5 Incidenten dreiging (percentage komt vaak voor)

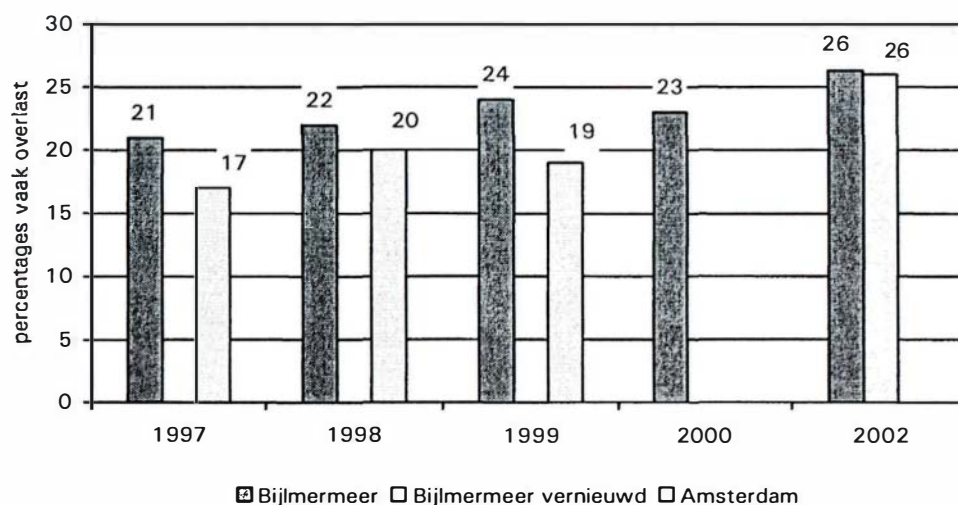
	Bijlmermeer					Bijlmermeer vernieuwd	Amsterdam			
	1997	1998	1999	2000	2002	2002	1997	1998	1999	2001
bedreiging	19	25	21	21	15	15	9	10	11	■
dronken mensen op straat	16	24	18	20	16	16	18	14	21	18
lastig gevallen worden	19	27	18	17	19	17	11	6	9	11
gewelddelicten	22	29	22	25	20	16	14	11	13	12
drugsoverlast	43	44	39	39	42	47	18	11	15	16
tasjesroof	24	33	24	23	13	12	13	7	13	12
dreiging gemiddeld	23	30	24	24	22	22	15	10	14	14

Bron: bewonersenquête

- De gemiddelde dreiging is aan fluctuatie onderhevig en ligt in 2002 op het niveau van 1997. Daarmee wordt minder goed gescoord dan het stedelijk gemiddelde van 2001.
- Met name drugsoverlast wordt veel vaker dan in de stad genoemd als een incident dat vaak voorkomt.
- De vernieuwde Bijlmermeer onderscheidt zich van het gehele vernieuwingsgebied in positieve zin door een relatief laag niveau van geweldsdelicten (dat overigens nog steeds boven het stedelijk gemiddelde ligt). In negatieve zin onderscheidt zij zich echter ook door een hoger percentage respondenten dat aangeeft dat drugsoverlast vaak voorkomt.

Een deel van de mensen die zich niet veilig voelen, voelt zich bedreigd door de aanwezigheid van en overlast door jongeren, daarom wordt ook de overlast door jongeren hier weergegeven.

Afbeelding 5.3.1 Overlast door jongeren (percentage dat 'vaak' overlast ondervindt)

Bron: bewonersenquête

- Het percentage inwoners dat aangeeft vaak overlast te ondervinden is geleidelijk gestegen en omvat ongeveer een kwart van de inwoners. Dit betekent dat het vernieuwingsgebied meer overlast ondervindt dan de gemiddelde inwoner van Amsterdam in 1999.
- Tussen de vernieuwde Bijlmermeer en het vernieuwingsgebied in zijn geheel bestaan geen noemenswaardige verschillen.

Tabel 5.3.6 Bijdrage aan veiligheid in de buurt van flatwachten of stadswachten (percentage vindt dat ze wel een bijdrage leveren aan de veiligheid)

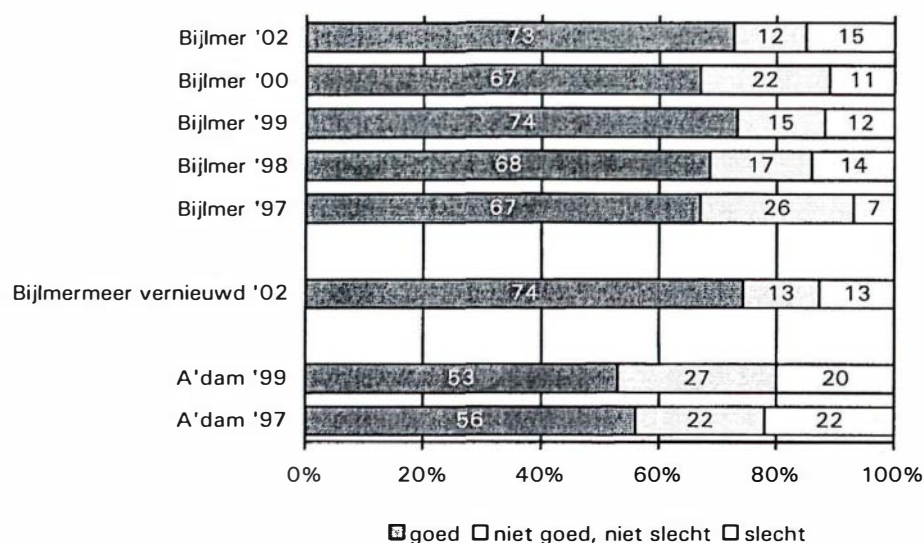
	Bijlmermeer					Bijlmermeer vernieuwd	Amsterdam		
	1997	1998	1999	2000	2002	2002	1997	1998	1999
flatwachten	71	93	66	53	59	58	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
stadswachten	69	67	70	74	68	66	63	65	68

Bron: bewonersenquête

- De beoordeling van de flatwachten is aan fluctuatie onderhevig. Desondanks valt uit tabel 5.3.5 op te maken dat de waardering van het initiatief ten opzichte van 1997 gedaald is.
- De beoordeling van de stadswachten is vrij stabiel, ligt hoger dan die van de flatwachten en schommelt rond het stedelijk gemiddelde van 1999.
- Tussen de vernieuwde Bijlmermeer en het vernieuwingsgebied in zijn geheel bestaan geen noemenswaardige verschillen.

- De verkeersveiligheid en het gevoel van verkeersveiligheid zijn hoger dan of op gelijk niveau, als in Amsterdam.

Afbeelding 5.3.2 Oordeel verkeersveiligheid in de buurt

Bron: bewonersenquête

- Het oordeel over de verkeersveiligheid is in de Bijlmermeer duidelijk positiever dan in de hele stad; driekwart is van mening dat deze goed is.
- Tussen de vernieuwde Bijlmermeer en het vernieuwingsgebied in zijn geheel bestaan geen noemenswaardige verschillen.

Tabel 5.3.7 Aantal verkeersongevallen in de Bijlmermeer in vergelijking met Amsterdam (geïndexeerd: 1998 = 100)⁷

Regio Amsterdam	1998	1999	2000	2001	2002
aanrijdingen	19.450	18.980	17.211	15.560	13.533
aanrijdingen index	100	97,6	88,5	80,0	69,6
aanrijdingenratio	22,2	21,6	19,3	17,4	15,1
dodelijke slachtoffers	39	37	46	37	33
doorrijden na aanrijding	3.334	3.905	4.031	4.187	3.476
alcohol misdrijven	-	-	-	4.578	4.715
Bijlmermeer					
aanrijdingen	818	823	1.016	948	712
aanrijdingen index	100	100,6	124,2	115,9	87,0
aanrijdingenratio	15,3	15,4	19,1	17,8	13,4
dodelijke slachtoffers	1	1	2	2	1
doorrijden na aanrijding	142	143	164	203	225
alcohol misdrijven	-	-	-	260	258

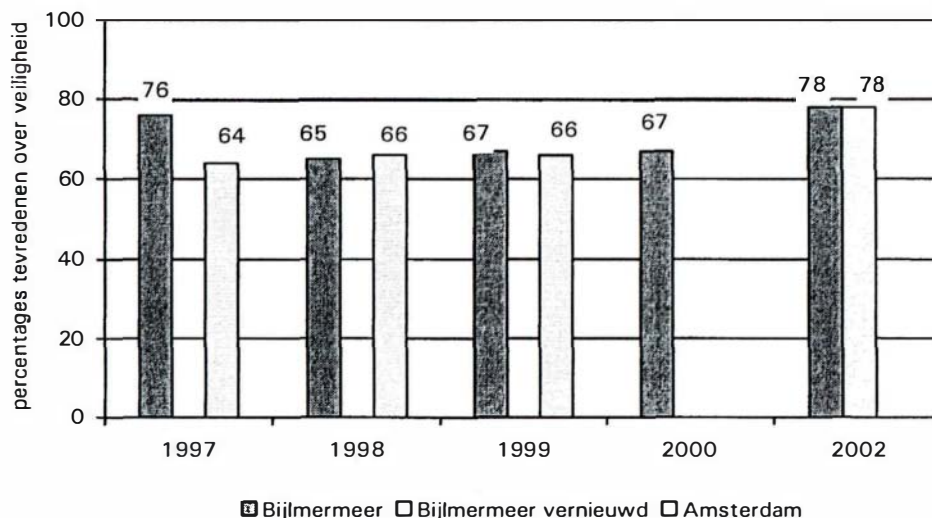
Bron: politieregistratie Amsterdam Amstelland

Voor het gebied dat onder het beheer van het wijkteams Flierbosdreef en Ganzenhoef valt zijn cijfers over de verkeersveiligheid over de laatste 5 jaren beschikbaar. Dit gebied is echter iets groter dan het vernieuwingsgebied alleen.

Noot ⁷ Het IVV bij monde van O&S levert niet langer jaarlijks cijfers over aanrijdingen per stadsdeel. Om die reden wordt gebruik gemaakt van de cijfers zoals die binnen de NPI registratie van de politie beschikbaar zijn.

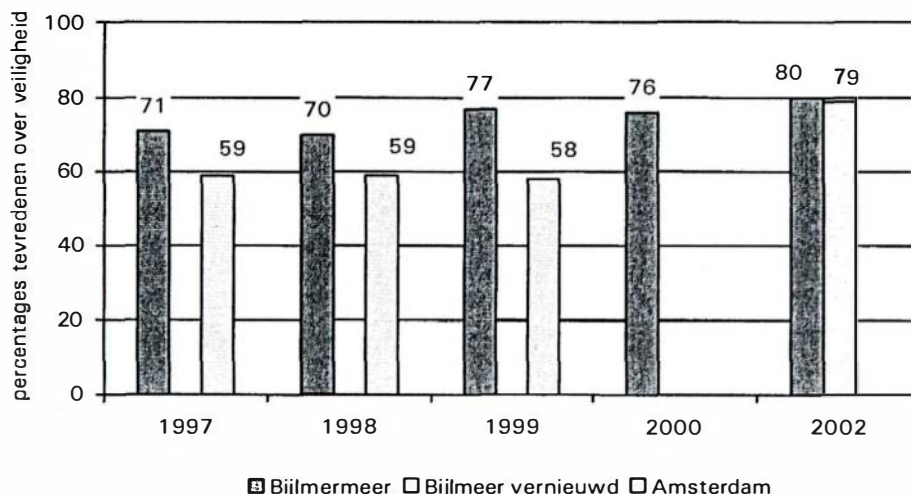
- Het goede oordeel van de inwoners over de verkeersveiligheid (zie afbeelding 5.3.4) wordt ten dele weerspiegeld in de registratiegegevens van de politie Amsterdam-Amstelland. Het vernieuwingsgebied kent een iets lagere aanrijdingenratio dan de regio en ook het aantal dodelijke verkeersongelukken is relatief laag.

Afbeelding 5.3.3 Verkeersveiligheid oversteekplaatsen

Bron: bewonersenquête

Afbeelding 5.3.4 Verkeersveiligheid fietspaden

Bron: bewonersenquête

- In 2002 zijn de inwoners van het vernieuwingsgebied weer meer tevreden geworden over de oversteekplaatsen waardoor ze weer een positiever oordeel geven dan de gemiddelde Amsterdammer.
- De fietspaden worden eveneens positiever beoordeeld dan elders in de stad.
- Tussen de vernieuwde Bijlmermeer en het vernieuwingsgebied in zijn geheel bestaan geen noemenswaardige verschillen.

■ **Afname van vervuiling en vandalisme tot het gemiddelde Amsterdamse niveau.**

De mate waarin de buurt als verloederd wordt ervaren, bepaalt mede de fysieke kwaliteit van de buurt. Met behulp van een aantal indicatoren is de mate waarin de buurt door de bewoners als verloederd wordt ervaren in kaart gebracht. Respondenten dienden bij de enquêtering steeds aan te geven hoe vaak een aantal zaken in hun buurt voor komen:

Tabel 5.3.8 Verloedering (percentage komt vaak voor/ (helemaal) mee eens)

	Bijlmermeer					Bijlmermeer vernieuwd 2002	Amsterdam			
	1997	1998	1999	2000	2002		1997	1998	1999	2001
vernieling van bushokjes	17	24	18	16	19	18	12	15	16	19
beklading van muren en gebouwen	38	47	40	39	30	27	35	39	47	30
rommel op straat	50	59	51	54	55	62	49	46	53	55
hondenpoep op straat	21	36	36	30	24	21	57	51	52	51
slecht onderhouden huizen	24	30	18	22	20	15	15	19	17	17
gemiddeld percentage verloedering	33	40	32	33	30	29	34	36	36	35

Bron: bewonersenquêtes

- De perceptie van verloedering is aan fluctuatie onderhevig en scoort op of onder het stedelijk gemiddelde.
- Vooral hondenpoep wordt in het vernieuwingsgebied veel minder gemeld.
- Tussen de vernieuwde Bijlmermeer en het vernieuwingsgebied in zijn geheel bestaan geen noemenswaardige verschillen.

Tabel 5.3.9 Gemiddelde onderhoudsuitgaven vandalisme per woning Nieuw Amsterdam

	1994 guldens	1994 index	1995 index	1996 index	1997 index	1998 index	1999 index	2000 index	2002
vandalisme	57	100	122	98	101	104	145	-	-

Bron: 4e kwartaalrapportages Nieuw Amsterdam.

- In de administratie van Nieuw Amsterdam is deze post niet langer opgenomen. Ook in de toekomst is dit materiaal niet meer te leveren. Overwogen moet worden deze tabel te schrappen.

■ **De drugsoverlast is net zo groot, of minder groot, dan in Amsterdam.**

Tabel 5.3.10 Drugsoverlast (percentage 'komt vaak voor')

	Bijlmermeer					Bijlmermeer vernieuwd 2002	Amsterdam		
	1997	1998	1999	2000	2002		1997	1998	1999
drugsoverlast	43	44	39	39	42	47	18	11	15

Bron: bewonersenquêtes

- De drugsoverlast is sinds 1997 niet afgenomen en ligt op een veel hoger niveau dan in de stad.
- In de vernieuwde Bijlmermeer lijkt het niveau hoger dan in het vernieuwingsgebied in het algemeen.

5.4 Conclusies Leefbaarheid

Onder het GSB-cluster Leefbaarheid zijn subdoelen uit drie vernieuwings-thema's en twee themadoelen verzameld.

Conclusie oordeel bewoners

- Het oordeel van Bijlmerbewoners over hun eigen buurt wordt minstens even positief als het oordeel van andere Amsterdammers over hun buurt.
- Het algemeen oordeel van de Bijlmerbewoners in 2002 over hun buurt is t.o.v. 1997 verbeterd maar ligt nog iets lager dan het stedelijk gemiddelde.

Conclusies woning en woonomgeving

- De tevredenheid over het wonen in de Bijlmermeer is gelijk aan, of hoger dan, gemiddeld in Amsterdam.
- De bewoners van het vernieuwingsgebied zijn over het algemeen even tevreden over hun woning als de gemiddelde Amsterdammer. Alleen de woonlasten beoordeelt men minder goed dan elders in de stad.
- Ingrep in het wegenstelsel: een aantal wegen ('dreven') zal naar maai-veldniveau worden gebracht.
- In 2001 is het gedeelte van de 's Gravendijkdreef in de K-buurt verlaagd. In 2002 is het deel van de Bijlmerdreef dat ligt tussen de rotonde bij het metrostation Ganzenhoef en de Groesbeekdreef verlaagd opgeleverd. De plannen voor verdere dreefverlaging zijn:
 - Karspeldreef ten oosten van de Groesbeek dreef;
 - Kromwijkdreef gedeelte aan karspeldreef vast;
 - 's Gravendijkdreef, gedeelte in de G-buurt, en aansluitend het laatste stuk oostelijke Bijlmerdreef.
- De tevredenheid van de Bijlmerbewoners met de fysieke woonomgeving is even hoog als het Amsterdamse gemiddelde.
- De tevredenheid over buurtvoorzieningen is in 2002 flink toegenomen en ligt voor de afzonderlijke voorzieningen rond of boven het stedelijk gemiddelde van 2001.
- De tevredenheid van de Bijlmerbewoners met de sociale woonomgeving is even hoog als het Amsterdamse gemiddelde.
- In 2002 zijn de inwoners van het vernieuwingsgebied veel positiever gaan reageren op de stellingen over de sociale kwaliteit van de buurt. De percentages positieve reacties zijn daarmee boven het stedelijk gemiddelde van 2001 komen te liggen.
- Grotere betrokkenheid van bewoners bij - en tevredenheid over - de semi-)openbare ruimte.
- Het percentage van de inwoners dat aangeeft gehecht te zijn aan de buurt is in 2002 rond het stedelijk gemiddelde komen te liggen.
- ◆ De tevredenheid over de woning en woonomgeving in het vernieuwingsgebied is gelijk aan, of hoger dan, het Amsterdams gemiddelde.
- De tevredenheid over woning en woonomgeving is in 2002 hersteld van het negatieve beeld dat in 2000 ontstaan is. Op de meeste punten wordt het stedelijk gemiddelde benaderd of zelfs geëvenaard.

Conclusies veiligheid

In de inleiding van deze paragraaf zijn een aantal subdoelen met betrekking tot de veiligheid geformuleerd. Hier zal worden gekeken hoe het er voor staat met deze subdoelen:

- Daling van de feitelijk plaatsvindende criminaliteit tot ten hoogste het Amsterdams gemiddelde.
- Afgaand op het aantal aangiftes per 1000 inwoners in het vernieuwingsgebied blijkt dat de veiligheidssituatie zich in negatieve zin onderscheidt van het stedelijk gemiddelde. Niet alleen worden er relatief veel meer aangiftes gedaan ook springen enkele delictsoorten waar een grote dreiging vanuit gaat in het oog. Straatroof, overvallen en drugsgelateerde delicten worden wel drie keer vaker aangegeven dan in de regio Amsterdam-Amstelland.
- Bewoners van de Bijlmermeer voelen zich even veilig als, of veiliger dan, de gemiddelde Amsterdammer in de openbare ruimte in de flat en de buurt.
- Dit subdoel is lastig te meten aangezien de vragen in de enquête alleen aan inwoners van het vernieuwingsgebied worden voorgelegd zodat er geen vergelijking mogelijk is met Amsterdam als geheel. Desondanks valt een afname in de gevoelens van onveiligheid te bespeuren.
- De verkeersveiligheid en het gevoel van verkeersveiligheid zijn hoger dan, of op gelijk niveau, als in Amsterdam.
- Zowel het oordeel van de inwoners als de registratiegegevens van de politie laten zien dat de verkeersveiligheid in het vernieuwingsgebied beter is dan in de stad als geheel. Dit verschil is echter in de loop der jaren kleiner geworden aangezien de verkeersveiligheid in de stad flink verbeterd is en in de Bijlmermeer niet noemenswaardig.
- Afname van vervuiling en vandalisme tot het gemiddelde Amsterdamse niveau.
- Bijlmerbewoners vinden anno 2002 de buurt waar ze wonen minder verloederd dan de gemiddelde Amsterdammer.
- De drugsoverlast is net zo groot of minder groot dan in geheel Amsterdam.
- De perceptie van drugsoverlast ligt in 2002 rond het niveau van de eerste meting en vertoont daarmee een veel negatiever beeld dan de stad als geheel.

Hoewel één van de subdoelen binnen het thema veiligheid, het subdoel over de jeugdcriminaliteit, nog in hoofdstuk 7 over jeugd aan de orde moet komen, zal al wel het themadoel worden geëvalueerd.

- ◆ De totale veiligheidssituatie in de Bijlmermeer komt minstens op het niveau van het Amsterdamse gemiddelde.
- De totale veiligheidssituatie is in het vernieuwingsgebied minder goed dan in de stad als geheel. Er worden relatief meer misdrijven aangegeven dan in de rest van de stad. Dit geldt in versterkte mate voor drugsgelateerde misdrijven, straatroven, overvallen en woninginbraken. De drugsoverlast lijkt niet of nauwelijks te verbeteren en ligt duidelijk boven het gemiddelde niveau van Amsterdam. Alleen de perceptie van vervuiling en vandalisme vertoont een verbetering ten opzichte van voorgaande jaren en heeft een niveau bereikt dat gelijk is aan het stedelijk gemiddelde.

6 Economie en werk

Het GSB-cluster economie en werk bestaat in deze Bijlmermonitor vooral uit het vernieuwings thema werk. Daarnaast is nog informatie verzameld over de nieuw opgeleverde bedrijfsruimten in de Bijlmermeer.

6.1 Subdoel werk

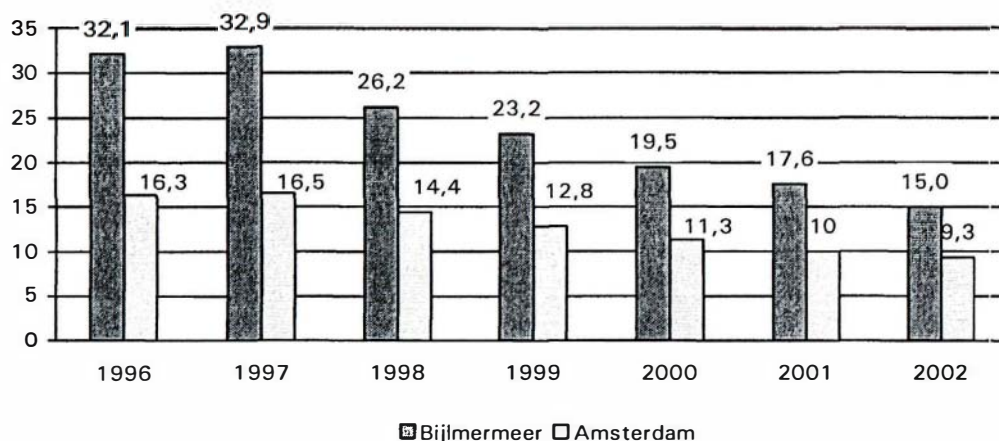
Het themadoel voor werk luidt als volgt:

- ◆ De maatschappelijke en financieel-economische positie van de Bijlmerbewoners wordt gelijk aan die van de gemiddelde Amsterdammer.

Dit themadoel is verder geconcretiseerd met de volgende subdoelen:

- Het werkloosheidspercentage in de Bijlmermeer is gelijk aan dat van Amsterdam.
- De afstand tot de arbeidsmarkt van de Bijlmerbewoners is even groot als van andere bewoners in Amsterdam
- De inkomenssituatie van Bijlmerbewoners is gelijk aan die van de gemiddelde Amsterdammer.
- **Het werkloosheidspercentage in de Bijlmermeer is gelijk aan dat van Amsterdam.**

Afbeelding 6.1.1 Werkloosheidspercentages. (Niet werkende werkzoekenden als percentage van de beroepsbevolking Bijlmermeer en Amsterdam, op 31 december)

Bron: O + S.

- Het werkloosheidspercentage is in het vernieuwingsgebied nog steeds hoger dan in de stad. Het onderlinge verschil slinkt echter sinds 1998 jaarlijks in snel tempo zodat het relatieve verschil steeds kleiner wordt.

De afstand tot de arbeidsmarkt van de Bijlmerbewoners is even groot als van andere bewoners in Amsterdam

De arbeidsvoorziening deelt ingeschreven werkzoekenden in fases in die aangeven hoe groot de afstand tot de arbeidsmarkt is. De indeling gebeurt onder andere op basis van opleiding, werkervaring, leeftijd, werkloosheidsduur en motivatie. Aan deze fases zijn dienstverleningsvormen gekoppeld voor de werkzoekende. In de eerste fase is de dienstverlening gericht op directe bemiddeling, in de tweede fase krijgt de werkzoekende dienstverleningstrajecten van korter dan een jaar aangeboden, in de derde fase trajecten van meer dan een jaar. In de vierde fase is de hulpverlening gericht op hulp en zorg.

Tabel 6.1.1 Ingeschrevenen bij arbeidsbureau naar afstand tot de arbeidsmarkt in de Bijlmermeer. Amsterdam en Zuidelijk N-Holland (percentages op 31 december)

	Bijlmer					A'dam		
	1997	1998	1999	2000	2002	1999	2000	2002
fase 1 (direct bemiddelbaar)	9	13	13	13	14	17	15	19
fase 2: (kort (cursus)traject nodig)	19	12	5	3	6	5	4	5
fase 3: (lang (cursus)traject nodig)	39	31	25	19	20	20	16	16
fase 4: (onbemiddelbaar)	32	40	51	57	39	52	59	48
fase nader te bepalen	0	3	4	7	19	6	7	12
overig:	1	0	1	1	2	-	-	
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Arbeidsvoorziening Zuidelijk Noord-Holland, 'Amsterdam in cijfers' O + S.

- Uit tabel 6.1.1 blijkt dat de afstand tot de arbeidsmarkt in het laatste jaar zich positief ontwikkeld heeft. Vooral het aandeel ingeschrevenen dat de kwalificatie onbemiddelbaar kent, is in 2002 aanzienlijk gedaald. Op basis van de gegevens valt niet na te gaan in hoeverre de groep ingeschrevenen met de kwalificatie 'nader te bepalen' bestaat uit onbemiddelbaren.

Tabel 6.1.2 Bemiddeling, kwalificering en mutaties⁸ en langdurig werklozen Bijlmermeer (absoluut en % van de niet werkende werkzoekenden)

	1997		1998		1999		2000	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
kwalificatietraject	310	4	540	9	616	12	564	12
bemiddelingstraject	585	8	869	15	646	13	356	8
inschrijvingen	4.435	61	4.362	74	4.553	89	3.935	86
uitschrijvingen	4.867	67	5.172	88	4.839	95	3.773	82
langdurig werklozen	4.857	67	3.859	65	3.318	65	2.940	64

Bron: Arbeidsvoorziening Zuidelijk Noord-Holland.

Opmerking: sinds 2002 is Arbeidsvoorziening Zuidelijk Noord-Holland niet langer in staat de cijfers ten behoeve van tabel 6.1.2 te leveren. Volgend jaar zal geprobeerd worden een andere bron te vinden. Nu wordt volstaan met de conclusies die op basis van het oude materiaal getrokken kan worden.

Noot 8 Hier zijn de totaal aantallen in- en uitschrijvingen geteld en niet de mensen die in of uit zijn geschreven gedurende het jaar. Dit heeft tot gevolg dat werklozen die gedurende 2000 twee maal zijn in- en uitgeschreven, dubbel tellen in deze percentages.

- Het percentage nww-ers dat in een kwalificatietraject is opgenomen is verdrievoudigd ten opzichte van 1997. Het absolute aantal is in het laatste jaar daarentegen gedaald. Als percentage van het aantal niet werkende werkzoekende is het cijfer in 2000 t.o.v. 1999 gelijk gebleven.
- Het aantal nww-ers in een bemiddelingstraject bereikte in 1998 een piek en daalde in 2000 tot het laagste aantal sinds 1997.
- Het aantal inschrijvingen en uitschrijvingen fluctueert in het vernieuwingsgebied jaarlijks. In 2000 bereikten beide cijfers echter het laagste punt sinds 1997; zowel het aantal in- als uitschrijvingen bleef beneden de vier duizend. Als percentage van de werklozen zijn zowel de in- als de uitschrijvingen hoog. Veel werkzoekenden vinden dus gedurende het jaar waarin zij zich inschrijven weer een baan of hebben voor kortere periodes geen werk.

Tabel 6.1.3 Langdurig werklozen (> 1 jaar werkloos) als percentage van het totaal NWW.

	Bijlmermeer		Amsterdam	
	2000	2002	2000	2002
Langdurig werklozen	65%	44%	72%	63%

Bron: O&S en Arbeidsvoorziening Zuidelijk Noord-Holland

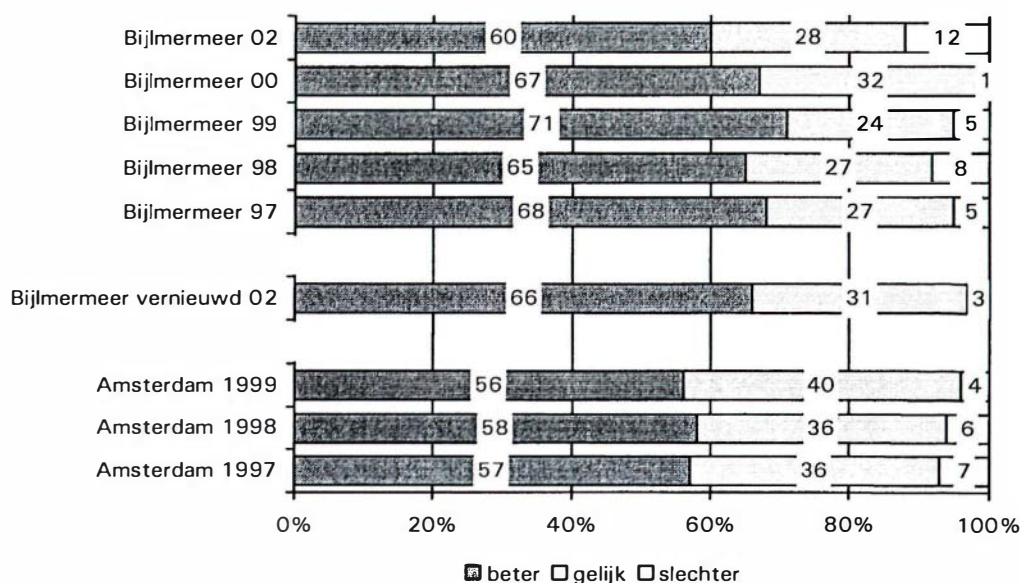
- Het percentage langdurig werklozen daalt in het vernieuwingsgebied ieder jaar, en ligt ruim onder het stadsgemiddelde. Dit cijfer is overigens relatief aangezien het aantal NWW als percentage van de beroepsbevolking in het vernieuwingsgebied juist hoger ligt.

In de bewonersenquête is de mensen zonder baan gevraagd of ze verwachten binnen twee jaar een betaalde baan te hebben.

- In de Bijlmermeer antwoordde in 2002 83% van de werklozen dat zij verwachten binnen twee jaar een baan te hebben. Dat is nauwelijks minder dan de 85% van de respondenten die in 2000 verwachtten binnen twee jaar te werken. Bovendien is dit percentage beduidend hoger dan in 1997 en 1998.

■ **Verbeteren van de maatschappelijke positie van de Bijlmerbewoners.**

Afbeelding 6.1.2 Verwachte arbeidspositie over vijf jaar (percentage)

Bron: bewonersenquête

- De Bijlmerbewoners zijn optimistischer over de ontwikkeling van hun arbeidspositie dan de gemiddelde Amsterdammer. Desondanks zijn meer inwoners dan vorig jaar van mening dat hun arbeidstoekomst zal verslechteren.

■ **De inkomenssituatie van Bijlmerbewoners is gelijk aan die van de gemiddelde Amsterdammer.**

Tabel 6.1.4 Netto maand inkomen van huishoudens (percentage)

netto euro's p/m	Bijlmermeer					Bijlmermeer vernieuwd 2002	Amsterdam		
	1997	1998	1999	2000 ⁹	2002		netto gulden p/m	1997	1999
minder dan 700	12	12	6	5	7	5	1.400 of minder	12	9
tussen 701/1000	23	29	28	27	22	17	1.400 - 2.000	21	18
tussen 1001/ 1350	31	24	25	24	14	18	2.000 - 2.750	20	21
tussen 1351/2050	23	24	24	23	22	19	2.750 - 4.250	25	27
tussen 2051/3200	12	11	18	20	21	23	meer dan 4.250	23	25
meer dan 3201					15	18	totaal	100	100
totaal	100	100	100	100	100	100			

Bron: bewonersenquête

Noot 9 Tot en met 2000 is gebruik gemaakt van een andere categorisering van de inkomensgroepen. De indeling was: minder dan 1.400, 1.400 - 1.900, 1.900 - 2.800, 2.800 - 4.000, meer dan 4.000 gulden.

- Omdat in 2002 gebruik gemaakt is van een andere inkomenscategorisering dan voorgaande jaren is er geen mogelijkheid de percentages met die van Amsterdam te vergelijken. Ook de vergelijking met de voorgaande jaren is lastig omdat de inkomensklassen niet overeenstemmen. Alleen de inkomensgroep 'minder dan 700 euro' stemt overeen. Afgaande tabel 6.1.4 kan worden geconcludeerd dat het aandeel dat deze groep huishoudens in de totale bevolking inneemt geleidelijk gedaald is.

Los van de vernieuwingsdoelen is ook de realisatie van nieuwe bedrijfsruimte belangrijk voor de vernieuwing van de Bijlmermeer. Aangezien de wijk is opgezet vanuit de gedachte om werk en wonen ruimtelijk van elkaar te scheiden, zijn er weinig bedrijfsruimten aanwezig.

Tabel 6.1.5 Nieuw gerealiseerde bedrijfsruimten (m² opgeleverd per jaar)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
totaal	4.906	2.390	3.050	0	3.550	1.900	3.000	9.170	36.040

Bron: stadsdeel zuidoost afdeling economische zaken

De realisatie van nieuwe bedrijfsruimten verloopt met pieken en dalen. In 2002 is echter meer dan 36.000 m² bedrijfsruimte opgeleverd. Vooral de projecten op en rond het marktplein leverden een belangrijke bijdrage aan dit grote oppervlakte. In datzelfde jaar is overigens ook 8.124 m² verdwenen nadat na oplevering van de nieuwe winkelvoorzieningen winkelcentrum Ganzenhoef gesloopt is.

6.2 Conclusies werk en inkomen

- Het werkloosheidspercentage in de Bijlmermeer is gelijk aan dat van Amsterdam.
- Hoewel het werkloosheidspercentage in de Bijlmer sterk is gedaald, blijft deze in het vernieuwingsgebied een stuk hoger dan in de stad als geheel. Het onderlinge verschil tussen beide is echter flink afgenomen.
- De afstand tot de arbeidsmarkt van de Bijlmerbewoners is even groot als van andere bewoners in Amsterdam.
- De realisering van dit subdoel komt sinds 1997 steeds dichterbij. Het percentage niet werkende werkzoekende dat een uitgebreid cursus/begeleidingstraject nodig heeft voor ze goed bemiddeld kunnen worden ligt in de buurt van het stadsniveau, terwijl het aandeel onbemiddelbaren onder het niveau van Amsterdam is komen te liggen. Het percentage van nww-ers dat langer dan één jaar werkloos is, ligt in het vernieuwingsgebied eveneens onder het Amsterdamse gemiddelde.
- De inkomenssituatie van Bijlmerbewoners is gelijk aan die van de gemiddelde Amsterdammer.
- Het percentage van de huishoudens in de Bijlmermeer dat van een minimuminkomen moet rondkomen is tot 2000 weinig gedaald, terwijl dit in geheel Amsterdam wel het geval is. In 2002 is de vragenlijst gewijzigd waardoor er geen goede vergelijking meer mogelijk is met voorgaande jaren en de stad als geheel.
- ◆ De maatschappelijke en financieel-economische positie van de Bijlmerbewoners wordt gelijk aan die van de gemiddelde Amsterdammer.

- De werkloosheid onder de bewoners van de Bijlmermeer is sterk afgenomen. Het werkloosheidspercentage in deze wijk ligt echter nog steeds ruim boven het stedelijk gemiddelde. Het percentage van de niet werkende werkzoekenden dat zonder intensieve bijscholing niet bemiddelbaar is, wordt duidelijk meer vergelijkbaar met de stedelijke situatie terwijl het aandeel onbemiddelbaren onder dat van de stad ligt. Het percentage van de Bijlmerbewoners dat van een minimuminkomen rond moet komen is sinds 1997 ongeveer gelijk gebleven, terwijl dit in de hele stad is gedaald. Sinds 2002 kan, door een wijziging in de vragenlijst geen ontwikkeling worden vastgesteld. Over het algemeen kan echter worden gesteld dat de maatschappelijke en financieel-economische positie van de Bijlmerbewoners op de meeste punten vooruit is gegaan.

7 Jeugd

Het GSB-cluster jeugd bestaat voor het merendeel uit het vernieuwings-thema onderwijs. Daarnaast is ook één subdoel van veiligheid in dit hoofdstuk ondergebracht.

7.1 Onderwijs

Het themadoel dat voor onderwijs is gesteld luidt als volgt:

- ◆ Het onderwijsniveau van Bijlmerbewoners wordt minstens gelijk aan het Amsterdamse gemiddelde.

Dit themadoel is geconcretiseerd met de volgende subdoelen:
Het onderwijsaanbod stijgt.

- Het aantal voortijdig schoolverlaters in het voortgezet onderwijs en het voorbereidend beroepsonderwijs wordt gelijk aan, of lager dan, het Amsterdamse gemiddelde.
- De gemiddelde leerresultaten in het basisonderwijs in de Bijlmermeer worden gelijk aan, of beter dan, het Amsterdamse gemiddelde.
- De slaagpercentages in het voortgezet onderwijs en het voorbereidend beroepsonderwijs worden gelijk aan, of beter dan, het Amsterdamse gemiddelde.

Een aantal doelen die in de vorige Bijlmermonitor nog werden genoemd, maar uiteindelijk niet meetbaar bleken, zijn nu geschrapt.

■ Het aantal opleidingen stijgt.

Het aantal scholen en opleidingen is aan weinig verandering onderhevig. Om deze reden wordt het aantal scholen en opleidingen niet jaarlijks bekeken.

- In 1999 bleek dat in totaal 11 van de 29 basisscholen uit Zuidoost (38%) in het vernieuwingsgebied staan, inmiddels is er buiten het vernieuwingsgebied een basisschool bij gekomen. Verder staat er in het vernieuwingsgebied één (openbare) school voor het voortgezet onderwijs en voorbereidend beroepsonderwijs: de Open Schoolgemeenschap Bijlmer. De MAVO en het VBO zijn inmiddels samen het Voorbereidend Middelbaar Beroeps Onderwijs (VMBO) geworden. Het onderwijsaanbod is dus veranderd.

Niet alle leerlingen van een school komen uit de buurt van die school. Met name wat betreft scholen voor voortgezet onderwijs betekent een groot aanbod aan scholen in een wijk nog niet dat aan de vraag in die buurt wordt voldaan. Een school kan andere kinderen en jongeren aantrekken dan in de directe omgeving wonen. Nagegaan is daarom in hoeverre de leerlingen van het aangeboden VO-onderwijs in het vernieuwingsgebied ook daadwerkelijk in het vernieuwingsgebied wonen ('buurtgebondenheid scholen').

Tabel 7.1.1 Woonbuurt van leerlingen van school voor v.o. in vernieuwingsgebied (percentage van de leerlingen)

woonbuurt	1996/1997	1997/1998	1998/1999	1999/2000	2001/2002
vernieuwingsgebied	31	36	36	44	46
elders in Zuidoost	19	31	33	35	32
elders	50	33	31	21	22
totaal	100	100	100	100	100

Bron: Leerling Administratie Systeem

- Het aandeel van leerlingen dat in het vernieuwingsgebied woont is gestegen tot bij de helft. Het aandeel leerlingen dat van elders komt is juist gedaald. Het voortgezet onderwijs vervult dus steeds meer een lokale functie.
- **Het aantal voortijdig schoolverlaters in het voortgezet onderwijs en het voorbereidend beroepsonderwijs wordt gelijk aan, of lager dan, het Amsterdamse gemiddelde.**

In tabel 7.1.2 staat het aantal tussentijdse schoolverlaters in het vernieuwingsgebied. Met tussentijdse schoolverlaters worden leerlingen bedoeld die na 15 september (inschrijving), maar voor het moment van bevordering of het examen, zijn uitgestroomd.

Tabel 7.1.2 Tussentijdse schoolverlaters Bijlmermeer (percentage van de leerlingen)

type onderwijs	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	00/02
Bijlmermeer	5,9	5,5	5,1	5,6	5,4	5,4	3,7	5,4
Amsterdam ¹⁰				6,9	6,9	6,1		¹¹

Bron: individuele scholen voor voortgezet onderwijs, Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten Gemeente Amsterdam; effectrapportage 1999-2000

- Het percentage tussentijdse schoolverlaters heeft een waarde van iets boven de 5%. Vergelijking met een stedelijk cijfer is moeilijk aangezien deze onbetrouwbaar zijn. Een ruwe vergelijking leert echter dat het vernieuwingsgebied niet minder presteert dan het stedelijk gemiddelde.

Noot 10 De cijfers voor Amsterdam zijn een overschatting van het werkelijk percentage voortijdig schoolverlaters. De cijfers hebben betrekking op het voortgezet onderwijs en geven ook de leerlingen weer die zonder vo kwalificatie in het vbo instromen. Deze laatste groep bestaat strikt genomen echter niet uit voortijdige schoolverlaters

Noot 11 De cijfers van de voortijdige schoolverlaters zijn in betrouwbare vorm voor de schooljaren 2000/2001 en 2001/2002 niet beschikbaar.

Tabel 7.1.3 Verzuimmeldingen bij leerplichtambtenaar¹² (absolute aantallen)

	93/94	94/95	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02
absoluut verzuim	142	128	118	1309	426	579	586
relatief verzuim	232	437	266	579	388	430	538
extra verlof	227	221	188	208	61	21	132
schorsing, verwijdering en bemiddeling	227	271	132	197	42	266	83
onbekend	1	-	-	-	-	-	-
totaal	829	1057	704	2.293	917	1.296	1.339

Bron: jaarverslag leerplicht Amsterdam Zuidoost 1994, 1995 en 1998.

- Het absolute aantal verzuimmeldingen is in de loop der jaren toegenomen.
- **De gemiddelde leerresultaten in het basisonderwijs in de Bijlmermeer worden gelijk aan, of beter dan, het Amsterdamse gemiddelde.**

Vanaf 1970 kunnen basisscholen deelnemen aan de Eindtoets Basisonderwijs (Cito-toets). De Cito-toets is een schoolvorderingstoets voor het hoogste leerjaar van het basisonderwijs.

Tabel 7.1.4 Gemiddelde scores op Eindtoets Basisonderwijs.

	Zuidoost	Amsterdam
1996	528	530
1997	530	530
1998	530	531
1999	531	532
2000	531	532
2001	532	532
2002	532	533

Bron: O + S Amsterdam

- De basisscholen in Zuidoost doen niet of nauwelijks onder voor de andere Amsterdamse basisscholen wat betreft de gemiddelde score op de CITO-eindtoets.
- **De slaagpercentages in het voortgezet onderwijs en het voorbereidend beroepsonderwijs worden gelijk aan, of beter dan, het Amsterdamse gemiddelde.**

In de onderstaande tabel worden de slaagpercentages van de school voor voortgezet onderwijs in het vernieuwingsgebied vergeleken met Amsterdam.

Noot 12	absoluut verzuim:	leerplichtige leerling staat op geen enkele school ingeschreven
	relatief verzuim:	leerplichtige staat ingeschreven op een school, maar is gemeld bij de afdeling leerplicht in verband met verzuim
	extra verlof:	geoorloofde afwezigheid tijdens lesuren in verband met bijzondere omstandigheden, overlijden, huwelijk, ziekenhuisopname van familieleden
		bemiddeling: op gang brengen van hulpverlening en het begeleiden van Leerlingen naar (een andere) school. De meldingen bij leerplicht over de schooljaren 95/96 en 96/97 zijn niet bekend, van deze jaren zijn geen jaarverslagen van de afdeling leerplicht van stadsdeel Zuidoost uitgebracht.

Tabel 7.1.5 Slaagpercentages voortgezet onderwijs (percentage)¹³

	1994	1995	1996	1997	1998	Bijlmermeer				Amsterdam						
						1999	2000	2001	2002	1997	1998	1999	2000	2001	2002	
VBO	100	97	97	97	96	99	98	98	99	87	89	91	91	92	93	
MAVO	90	87	92	96	93	95	98	94	92	90	86	88	85	86	90	
HAVO	94	87	97	96	92	98	95			76	72	78				
HAVO 2 ^e fase								85	87	82				90	83	86
VWO	83	72	88	86	77	100	100			83	83	84				
VWO 2 ^e fase								75	91						90	89
gemid- deld	92	86	94	94	90	98	94	89	91	84	83	85	88	88	90	

Bron: individuele scholen voor voortgezet onderwijs en de inspectie van het onderwijs

- De slaagpercentages van het voortgezet onderwijs in de Bijlmer zijn in stedelijk perspectief goed. Alleen het slagingspercentage Havo scholieren ligt iets onder het gemiddelde van Amsterdam.

Centraal in het themadoel onderwijs staat het opleidingsniveau van de Bijlmerbewoners. Om dit te verhogen moeten de jongeren in de Bijlmermeer een vergelijkbaar opleidingsniveau bereiken als andere Amsterdamse jongeren. Cijfers over het schoolniveau van leerlingen die in de Bijlmermeer *wonen* zijn helaas (nog) niet beschikbaar. Wel zijn er cijfers over de leerlingen op de school voor voortgezet onderwijs in de Bijlmermeer. Op deze school zitten echter niet alle leerlingen die in de Bijlmermeer wonen en bovendien zijn niet alle leerlingen die op deze school zitten afkomstig uit de Bijlmermeer. Om de belangrijkste vertekening uit de cijfers te halen zijn bij de percentages van leerlingen van de andere Amsterdamse scholen leerlingen buiten beschouwing gelaten die op schooltypen zitten die niet in de Bijlmermeer worden aangeboden. Leerlingen uit de Bijlmermeer die naar een gymnasium of IBO-school gaan, zitten immers per definitie niet in de Bijlmermeer op school.

Tabel 7.1.6 Schooltype leerlingen van scholen voor voortgezet onderwijs en voorbereidend beroepsonderwijs in 2002

	Bijlmerscholen	andere Amsterdamse scholen ¹⁴
	2002	2002
VWO	4	22
Havo	21	26
V(M)BO	75	52
Totaal	100	100

Bron: individuele scholen vernieuwingsgebied

- In tabel 7.1.6 zijn de drie leerrichtingen weergegeven waarin de leerlingen in het voortgezet onderwijs in het vernieuwingsgebied examen kunnen doen. Op basis van de aantallen scholieren is bepaald hoe de relatieve vertegenwoordiging per examenrichting is. Uit het overzicht valt op te maken dat in vergelijking tot de stad er sprake is van een flinke ondervertegenwoordiging van het percentage VWO leerlingen. Het relatieve aantal leerlingen in het V(M)BO is daarentegen oververtegenwoordigd.

Noot 13 De slaagpercentages voor 2000 van geheel Amsterdam zijn voorlopige cijfers.

Noot 14 Voor de percentages van Amsterdam als geheel zijn alleen de leerlingen in de berekening meegenomen die een opleiding volgen die in het vernieuwingsgebied wordt aangeboden. De examenrichting 'MAVO' blijft zodoende buiten beeld.

7.2 Veiligheid

■ De jeugdcriminaliteit daalt tot het Amsterdamse gemiddelde.

Tabel 7.2.1 Jeugdcriminaliteit: aantal daders als percentage van de totale jeugd van 12 tot 17 jaar¹⁵ in 2000, 2001 en 2002¹⁶

	Bijlmermeer			Amsterdam-Amstelland		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Diefstal/inbraak woning	0,9	0,5	1,6	1,3	1,0	1,5
Diefstal uit/vanaf motorvoertuigen	0,4	0,4	0,5	5,0	3,4	2,4
Diefstal van motorvoertuigen	0,9	2,4	0,7	2,5	3,5	2,4
Diefstal van brom-, snor-, fietsen	3,9	4,6	5,6	7,0	5,6	5,2
Zakkenrollerij	1,1	0,4	0,5	1,4	1,4	1,3
Veiligheid weg	0,6	0,0	0,2	0,5	0,4	0,3
Zedenmisdrijf	0,6	0,5	0,7	1,9	0,8	1,3
Moord, doodslag	1,1	0,7	1,4	0,7	0,4	1,1
Openlijk geweld (persoon)	2,8	4,2	4,9	4,1	5,9	5,0
Bedreiging	1,3	2,2	3,3	3,0	2,2	3,1
Mishandeling	3,7	1,1	2,6	2,7	2,2	3,2
Straatroof	16,8	20,8	12,6	8,8	11,9	7,5
Overval	0,0	0,9	0,5	1,2	1,4	0,5
Overige veiligheidsdelicten (incl. water)	10,1	7,3	5,1	8,2	8,9	8,9
Drugs/drankoverlast	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Vernieling c.q. zaakbeschadiging	6,2	4,7	8,4	8,9	8,6	10,8
Diefstal/inbraak bedrijven en instellingen	3,0	3,1	1,2	3,1	3,0	2,9
Winkeldiefstal	29,5	24,8	28,7	20,3	17,1	19,1
Drugshandel	2,4	1,6	3,5	1,3	1,5	1,8
Fraude	1,5	6,4	2,1	1,8	4,2	2,1
Mensenhandel	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Maatschappelijke integriteit openbare weg	3,9	2,4	2,8	2,5	2,0	2,1
Discriminatie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2
Overige misdrijven	9,5	11,1	13,3	13,5	14,7	17,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Arrestantenratio¹⁷	11,2	13,2	10,3	8,8	9,6	8,6

Bron: politie Amsterdam-Amstelland; afdeling Onderzoek en Statistiek

- Het aantal jeugdige arrestanten is in de Bijlmer hoger dan in de rest van de stad. In 2002 werden per 100 jongeren in de Bijlmermeer 10,3 arrestaties verricht tegen 8,6 in de stad. Jongeren uit de Bijlmermeer worden relatief vaak aangehouden in verband met straatroof en winkeldiefstal.

Noot 15 Voor de berekening van de cijfers voor zowel 2000, 2001 als 2002 is gebruik gemaakt van het aantal jeugdigen op 1 januari 2001 terwijl strikt genomen voor ieder jaar het aantal jeugdigen op 1 januari had moeten worden vastgesteld. De gevonden cijfers kunnen in lichte mate hierdoor beïnvloed worden.

Noot 16 Door het gebruik van een nieuw registratiesysteem bij de politie zijn de cijfers van voorgaande jaren niet meer vergelijkbaar met de gegevens vanaf 2000.

Noot 17 De aangifteratio wordt berekend door het aantal jeugdige arrestanten in een bepaald jaar te delen door het totaal aantal jeugdigen vermenigvuldigd met factor 100. De ratio in tabel 7.2.1 is echter voor alle jaren berekend op het totaal aantal jeugdigen uit 2000. In principe is dit niet volkomen zorgvuldig aangezien de omvang van de populatie jeugdigen kan fluctueren. In hoofdstuk is echter duidelijk geworden dat de bevolkingsomvang sinds 1999 vrij stabiel is gebleven.

7.3 Conclusies Jeugd

- Het onderwijsaanbod stijgt.
- Het onderwijsaanbod in het vernieuwingsgebied is tot 1999 niet veranderd.
- Het aantal voortijdig schoolverlaters in het voortgezet onderwijs en het voorbereidend beroepsonderwijs wordt gelijk aan, of lager dan, het Amsterdamse gemiddelde.
- Hoewel de vergelijkbaarheid met de stad als geheel lastig is lijkt het erop dat het percentage voortijdige schoolverlaters in het vernieuwingsgebied niet hoger ligt dan het stedelijk gemiddelde.
- De gemiddelde leerresultaten in het basisonderwijs in de Bijlmermeer worden gelijk aan, of beter dan, het Amsterdamse gemiddelde.
- De gemiddelde scores op de Cito-toetsen in het basisonderwijs doen niet of nauwelijks onder voor het stedelijk gemiddelde.
- De slaagpercentages in het voortgezet onderwijs en het voorbereidend beroepsonderwijs worden gelijk aan, of beter dan, het Amsterdamse gemiddelde.
- De slaagpercentages op de school voor voortgezet onderwijs en voorbereidend beroepsonderwijs zijn in stedelijk perspectief vrij goed. Kantekening daarbij zijn de prestaties van het Havo onderwijs. Hier ligt het slagingspercentage onder het stedelijk gemiddelde.
- ◆ Het onderwijsniveau van Bijlmerbewoners wordt minstens gelijk aan het Amsterdamse gemiddelde.
- De Bijlmermeer doet het op het gebied van onderwijs op de meeste punten heel goed. Met name de resultaten die de scholen behalen doen niet onder voor het Amsterdamse gemiddelde of zijn zelf aanzienlijk beter. De verdeling van de leerlingen op de school voor voortgezet onderwijs in de Bijlmermeer stroken echter niet met het hoge Cito-toetsgemiddelde: relatief veel leerlingen in de Bijlmermeer zitten op het VBO en weinig op de hogere onderwijsvormen. Mogelijk kiezen leerlingen in de Bijlmermeer een (te) laag schooltype. Dit kan misschien ook de hoge slaagpercentages en de lage tussentijdse schooluitval verklaren. De aandacht in de aanpak van het onderwijs in de Bijlmermeer zou daarom meer op de schoolkeuze moeten liggen dan op de resultaten van de scholen. Het is echter ook mogelijk dat HAVO en VWO leerlingen naar scholen buiten de Bijlmer gaan.

Het laatste subdoel onder jeugd valt buiten het vernieuwingsthema onderwijs maar binnen veiligheid.

- De jeugdcriminaliteit daalt tot het Amsterdamse gemiddelde.
- Het aantal aangehouden jongeren is in het vernieuwingsgebied relatief hoger dan in de rest van de stad. Met name straatroof en winkeldiefstal is relatief vaak de aanleiding tot een arrestatie. De beschikbare cijfers bieden onvoldoende mogelijkheden een ontwikkeling in de tijd te beschrijven.

8 Empowerment

Empowerment is in de Bijlmermeer een belangrijk begrip. Het is het centrale begrip in het GSB-plan van stadsdeel Zuidoost en is daardoor sterk verweven in de andere GSB-clusters. Het cluster empowerment overlapt daardoor voor een groot deel met de clusters economie en werk en onderwijs. Er wordt daarom in dit hoofdstuk veel terugverwezen naar eerdere hoofdstukken.

8.1 Onderwijs

In hoofdstuk 7 is gebleken dat niet zozeer de schoolresultaten in de Bijlmermeer problematisch zijn, maar dat de leerlingen in de Bijlmermeer relatief vaak op 'lagere' onderwijstypen terecht komen. Dit is vooral opvallend, zoals reeds werd geconstateerd, aangezien de gemiddelde Cito-score in de Bijlmermeer niet onderdoet voor de rest van Amsterdam. Een te lage schoolkeuze kan leerlingen demotiveren en daardoor het voortijdig schooluitval vergroten.

Empowerment door scholing gebeurt niet alleen op jonge leeftijd. Een belangrijk middel voor de empowerment van etnische groepen bestaat uit de inburgeringstrajecten. Scholing in taal, cultuur en de structuur van de Nederlandse samenleving versterken hun kansen in de Nederlandse samenleving.

- **Er komt een sluitende aanpak inburgering; de wachtlijst is binnen 4 jaar kleiner dan 2 maanden en de mogelijkheden om moeilijk bereikbare groepen in een educatief traject te brengen nemen toe.**
- Nieuwkomers in Nederland krijgen sinds enkele jaren een verplichte cursus inburgering. Door deze regelgeving zijn de wachtlijsten voor de meeste Nieuwkomers verdwenen. Sommige groepen kunnen echter niet direct geplaatst worden. Dit betreft voornamelijk cursisten met kinderen die naast de inburgeringscursus opvang nodig hebben. De nieuwkomers krijgen voorrang op de mensen die zich op vrijwillige basis aanmelden. Dit leidde in voorgaande jaren tot wachtlijsten voor de zogenaamde oudkomers. In 2000 werd daarom besloten tot een sanering van deze lijsten waarbij de doelstelling was dat alle geïnteresseerden die op 1 juli op de wachtlijst stonden binnen een jaar geplaatst werden of een passend aanbod gekregen zouden hebben. Dit doel is bereikt. In 2002 bleek het grootste probleem niet zozeer de plaatsing maar de tijd tussen inschrijving en het zogenaamde intakegesprek. In deze periode, die gemiddeld 2 a 3 in beslag neemt, valt ca 40% van de cursisten uit. Van diegene die uiteindelijk een inburgeringscursus oudkomers volgen maakt 98% het traject af.
- Op dit moment blijkt de Spaanstalige gemeenschap het moeilijkst te bereiken. Via de radio, artikelen in de krant en het benaderen van ouders op basisscholen probeert men echter ook deze groep bij de inburgeringscursussen te betrekken.

Tabel 8.1.1 Volgt opleiding of cursus om kansen op arbeidsmarkt te vergroten (percentage)

	Bijlmermeer			Bijlmermeer ver- nieuwd	Amsterdam
	1997	1999	2002	2002	1997
Volgt opleiding of cursus om kansen op arbeidsmarkt te vergroten	28	25	22	19	21

Bron: bewonersenquêtees

- Iets minder dan een kwart van de inwoners van het vernieuwingsgebied volgt een cursus of opleiding. Dit percentage is vergelijkbaar met het niveau van 1997 in de stad als geheel.

Tabel 8.1.2 Opleidingsniveau (percentage hoogst behaalde diploma)

	Bijlmermeer				Bijlmermeer vernieuwd	Amsterdam	
	1998	1999	2000	2002	2002	1998	1999
lagere school, basisschool of geen enkele opleiding afgemaakt	13	20	15	11	10	9	10
diploma BO, VBO, MBO, MAVO, MULO	52	46	44	41	35	38	35
diploma HAVO, VWO, HBS, MMS	13	13	15	11	13	16	15
diploma HBO	14	13	14	23	27	18	22
WO (universiteit)	9	9	8	14	14	19	19
totaal	100	100	100	100	100	100	100

Bron: bewonersenquêtees

- Het aandeel inwoners met een hoge opleiding is in het vernieuwingsgebied geleidelijk gestegen en benadert nu het stedelijk gemiddelde van 1999.
- Het percentage laaggeschoolde is daarentegen afgenomen.

8.2 Werk

Gegevens over werk en werkloosheid werden al in hoofdstuk 6 gepresenteerd. Daar bleek dat, hoewel de werkloosheid in de Bijlmermeer is gedaald, deze nog steeds flink hoger ligt dan in Amsterdam als geheel. Het aantal langdurig werklozen als percentage van het totaal aantal NWW-ers is, evenals het percentage onbemiddelbaren lager dan in de stad.

8.3 Sociale banden en organisatie

Een belangrijk aspect van empowerment is dat een groep door onderlinge banden en zelforganisatie, zichzelf verder weet te helpen.

Tabel 8.3.1 Vrienden of familie in buurt (percentage)

	Bijlmermeer					Bijlmermeer vernieuwd	Amsterdam		
	1997	1998	1999	2000	2002	2002	1997	1998	1999
vrienden	76	76	74	70	67	81	73	65	74
familie	42	45	49	43	37	42	38	34	38

Bron: bewonersenquêtees

- Het percentage inwoners dat aangeeft dat zij vrienden en/of familie in de buurt hebben wonen is gedaald en vergelijkbaar met het stedelijk gemiddelde van 1999.

- De vernieuwde Bijlmermeer onderscheidt zich van het gemiddelde van het vernieuwingsgebied doordat een hoger percentage inwoners aangeeft dat zij vrienden en /of familie in de buurt heeft wonen.

Tabel 8.3.2 Actiebereidheid inzet buurt (percentage van de bewoners)

	Bijlmermeer					Bijlmermeer vernieuwd	Amsterdam		
	1997	1998	1999	2000	2002		1997	1998	1999
doet al iets	5	7	3	6	7	6	6	5	6
actiebereid	54	56	68	50	56	60	70	66	62
waarvan:- vaak	20	29	30	12	36	35	16		
- soms	33	28	37	36	54	58	44	-	-
- zelden/nooit	3	4	4	6	7	7	8	-	-

Bron: bewonersenquête

- De actiebereidheid in de buurt ligt rond het stedelijk gemiddelde van 1999.

8.4 Conclusies empowerment

Binnen dit hoofdstuk is één subdoel van de vernieuwingsoperatie aan de orde gekomen. Het betreft een subdoel binnen het thema onderwijs.

Conclusie onderwijs

- Er komt een sluitende aanpak inburgering; de wachtlijst is binnen 4 jaar kleiner dan 2 maanden en de mogelijkheden om moeilijk bereikbare groepen in een educatief traject te brengen nemen toe.
- De wachtlijsten zijn voor nieuwkomers korter dan 2 maanden terwijl middels ondersteuning van kinderopvang de mogelijkheden voor het bereiken van potentiële cursisten vergroot is.

Conclusie sociale banden en organisatie

De sociale banden in de buurt zijn in het vernieuwingsgebied vergelijkbaar met die van de stad in 1999. Ongeveer driekwart van de inwoners geeft aan vrienden in de buurt te hebben terwijl ruim eenderde daar bovendien familie heeft wonen. De actiebereidheid scoort net onder het stedelijk gemiddelde van 1999.

9 Nieuw Amsterdam

Het tweede hoofddoel van de Bijlmermeervernieuwingsoperatie luidt:

- ② 'Nieuw Amsterdam heeft na afronding van de sanerings- en vernieuwingsoperatie in 2009 het exploitatietekort tot nul teruggebracht'.

Onder dit tweede hoofddoel zijn twee themadoelen geformuleerd:

Klanttevredenheid

- ◆ Huurders¹⁸ van Nieuw Amsterdam zijn tevreden over het wonen bij de corporatie.

Exploitatie

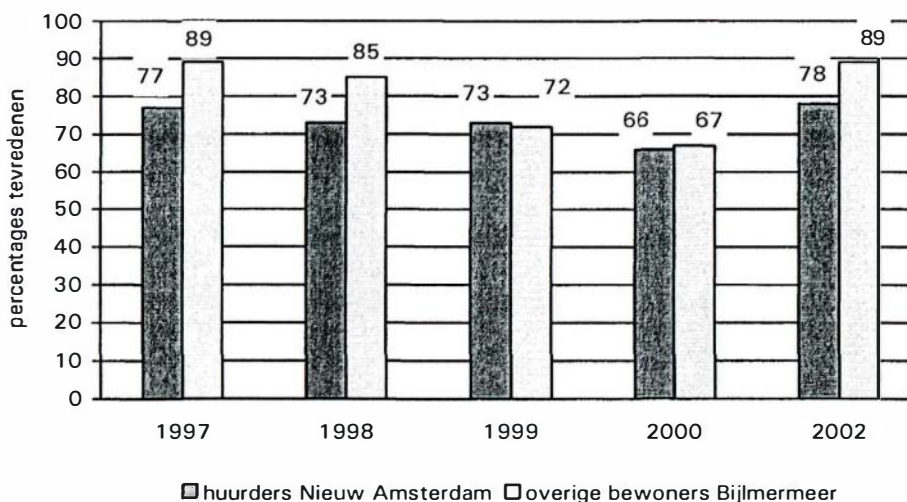
- ◆ Nieuw Amsterdam wordt een structureel gezonde woningverhuurder.

9.1 Klanttevredenheid Bij Nieuw Amsterdam

Om Nieuw Amsterdam financieel gezond te kunnen exploiteren is het noodzakelijk dat de huurders tevreden zijn over het product waarvoor ze betalen. Daarom is er het volgende themadoel en subdoel gesteld.

- ◆ Huurders van Nieuw Amsterdam zijn tevreden over hun woongenot.
- De tevredenheid over het wonen bij Nieuw Amsterdam is niet lager dan bij andere huishoudens in de Bijlmermeer;

Afbeelding 9.1.1 Woontevredenheid (percentage (zeer) tevreden)

Bron: bewonersenquête

Noot 18 Het aantal respondenten binnen de netto steekproef dat huurt bij Nieuw Amsterdam bedraagt 24. Dit aantal is zo klein dat de verschillen die tussen huurders van Nieuw Amsterdam en de overige huurders gevonden worden voorzichtig geïnterpreteerd moeten worden.

- Hoewel de woontevredenheid zich in het algemeen in 2002 hersteld heeft, is deze bij huurders van Nieuw Amsterdam toch lager dan bij de overige huurders.

Tabel 9.1.1 Tevredenheid woning huurders Nieuw Amsterdam/andere bewoners Bijlmermeer (percentage (zeer) tevreden)

	Nieuw Amsterdam					Bijlmer overig				
	1997	1998	1999	2000	2002	1997	1998	1999	2000	2002
grote woning	89	87	87	83	87	89	83	83	80	78
indeling woning	72	65	83	68	83	84	73	64	65	78
woonlasten	36	24	30	50	41	55	56	40	45	59
naaste burens	72	76	77	59	77	87	76	75	74	78
geluidsoverlast	69	76	71	64	26	89	80	86	76	18

Bron: bewonersenquête Bijlmermeer.

- Uit de bovenstaande tabel blijkt dat huurders van Nieuw Amsterdam over de meeste woonaspecten meer tevreden zijn dan de overige huurders in het vernieuwingsgebied. Uitzondering daarop is de tevredenheid met de woonlasten; deze is bij huurders van Nieuw Amsterdam minder goed dan bij de overige huurders

Tabel 9.1.2 Oordeel over verhuurders Bijlmermeer (gemiddeld rapportcijfer)

	Nieuw Amsterdam					Bijlmermeer overig ¹⁹				
	1997	1998	1999	2000	2002	1997	1998	1999	2000	2002
onderhoud woning	5,5	5,9	5,1	5,1	6,3	5,1	6,4	6,4	6,2	6,4
onderhoud flatgebouw	6,1	5,5	5,0	5,6	5,9	5,7	7,1	6,1	6,2	6,0
reactie op technische klachten	5,5	5,4	5,5	5,7	5,8	5,8	6,1	6,0	6,1	6,2

Bron: bewonersenquête Bijlmermeer

- Huurders van Nieuw Amsterdam vellen een positiever oordeel over hun verhuurder dan in voorgaande jaren. Dit doen de overige huurders eveneens. Desondanks is het verschil tussen beide groepen huurders flink afgenomen.

Het woongenot van huurders van Nieuw Amsterdam hangt niet alleen af van de woning zelf, maar ook van de ondervonden overlast.

Tabel 9.1.3 Overlast (percentage dat 'vaak' overlast ondervindt)

	Nieuw Amsterdam					Bijlmermeer overig				
	1997	1998	1999	2000	2002	1997	1998	1999	2000	2002
overlast door verkeerslawaaai	12	18	31	20	22	14	20	19	14	25
overlast door vliegtuiglawaai	41	47	61	45	49	53	51	56	43	51
overlast van omwonenden	21	24	22	21	20	8	17	14	17	19

Bron: bewonersenquête Bijlmermeer

- Huurders van Nieuw Amsterdam ondervinden nauwelijks in andere mate overlast dan de overige huurders in het vernieuwingsgebied.

Noot 19 De resultaten in deze kolom betreffen alleen de respondenten die in een huurwoning wonen.

Tabel 9.1.4 Vervuiling en vandalisme in/rond de woning (percentage 'komt vaak voor')

	Nieuw Amsterdam					Bijlmermeer overig				
	1997	1998	1999	2000	2002	1997	1998	1999	2000	2002
vernietiging	56	57	65	49	54	35	26	31	45	37
brandstichting	16	20	20	12	11	4	16	-	9	5
vervuiling	66	69	54	61	69	39	50	43	62	58

Bron: bewonersenquête Bijlmermeer

- Vervuiling en vandalisme wordt door huurders van Nieuw Amsterdam vaker genoemd als een vaak voorkomend verschijnsel dan door de overige huurders in het vernieuwingsgebied.

Wat zijn de redenen voor huurders van een woning van Nieuw Amsterdam om te verhuizen? Worden deze bepaald door de woning of is dat misschien de buurt? Gegevens hierover worden gepresenteerd in de volgende tabel, waarbij de resultaten worden vergeleken met Bijlmerbewoners die niet in een woning van Nieuw Amsterdam wonen.

Tabel 9.1.5 Verhuisredenen (percentage huishoudens die (misschien) willen verhuizen)²⁰

(meerdere antwoorden mogelijk)	Nieuw Amsterdam					Bijlmermeer overig				
	1997	1998	1999	2000	2002 ²¹	1997	1998	1999	2000	2002
privé-omstandigheden	18	18	11	16	16	21	22	24	16	33
woning is niet naar wens	14	11	17	33	21	17	16	29	28	27
woning is te duur	21	44	33	19	10	8	16	-	13	12
medebewoners flat bevallen niet	6	8	6	11	10	13	7	6	6	-
vervuiling in en om de flat	17	27	21	13	10	8	7	12	13	6
vandalisme in en om de flat	10	26	21	13	10	4	4	-	6	-
buurt is niet naar wens	19	17	13	19	15	8	16	12	15	20
onveiligheid in de buurt	21	33	33	27	18	21	4	6	8	8
anders	24	17	21	19	22	29	47	24	26	12
weet niet	8	3	5	6	0	0	-	-	4	3

Bron: bewonersenquêtes

- Huurders van Nieuw Amsterdam geven in tegenstelling tot de overige huurders als reden voor hun verhuiscens aan dat medebewoners in de flat niet bevallen en het vandalisme in en om de flat. Ook wordt de onveiligheid in de buurt vaker genoemd dan bij de andere bewoners van het vernieuwingsgebied.

9.2 Exploitatie

Centraal in het tweede hoofddoel staat de exploitatie van Nieuw Amsterdam. Nieuw Amsterdam bezit vrijwel alle hoogbouwoningen in de Bijlmermeer. Problemen in deze wijk zijn daarom ook direct problemen voor de exploitatie van Nieuw Amsterdam. Doordat Nieuw Amsterdam met grootschalige leegstand te maken had, kampte de woningbouwcorporatie met grote exploitatietekorten. Daarom zijn de volgende doelen geformuleerd:

Het themadoel over de exploitatie van Nieuw Amsterdam luidt:

- ◆ Nieuw Amsterdam wordt een structureel gezonde woningverhuurder.

Noot 20 Omdat men meerdere redenen kon noemen waarom men wil verhuizen, tellen de percentages niet op tot 100%.

Noot 21 De percentages zijn door het geringe aantal respondenten (n=11) slechts indicatief.

Dit themadoel is geconcretiseerd door de volgende subdoelen:

- mutatiegraad niet hoger dan het gemiddeld Amsterdams peil;
- aantal mutaties gelijk aan aantal verhuringen;
- daling leegstand (niet verbeterde woningvoorraad naar 2,5%, verbeterde/ nieuwe woningen naar 1% in 1999);
- instroom nieuwe huurders vormt een afspiegeling van de vraag in de regio.
- onderhoudsuitgaven op gemiddeld Amsterdams peil;
- huurdering door wanbetaling van 2,1% naar 1% van de 'moet' huur

In de hier gepresenteerde gegevens van Nieuw Amsterdam zijn mutaties en leegstand door de sloop zo veel mogelijk buiten beschouwing gelaten. Toch is het niet voor alle items mogelijk geweest deze invloed uit te filteren.

- **Mutatiegraad op gemiddeld Amsterdams peil.**
- **Aantal mutaties gelijk aan aantal verhuringen.**

Tabel 9.2.1 Volkshuisvestingsgegevens (percentages van het aantal woningen, op 31 december)

		1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
alle Amsterdamse woningcorporaties	mutaties	-	8,2	-	11,3	10,2	7,9	■	5,6	6,0 ²²
Nieuw Amsterdam	mutaties	16,8	17,8	16,7	16,5	14,6	15,6	9,6	7,8	6,2 ²³
	verhuringen	14,2	20,7	17,1	17,3	13,5	16,4	10,2	8,2	8,3

Bron: 4e kwartaalrapportages Nieuw Amsterdam, Databank Complexgegevens Amsterdamse Federatie van Woningcorporaties

- De mutaties als percentage van het totaal aantal woningen is aan fluctuatie onderhevig. Het niveau ligt echter wel jaarlijks ruim boven het gemiddelde van de stad. Belangrijke kanttekening bij deze cijfers is het feit dat een deel van de verhuizingen heeft plaats gevonden als gevolg van de renovatie en sloop.
- Het aantal verhuringen is sinds 2001 lager dan het aantal mutaties. Dit hangt vermoedelijk samen met de gedwongen verhuizingen als gevolg van de vernieuwingsoperatie.

- **Daling leegstand: niet verbeterde woningvoorraad naar 2,5%, verbeterde/ nieuwbouwwoningen naar 1%.**

Tot 1998 betrof de verbeterde woningvoorraad nog slechts een klein deel van de woningvoorraad, de gemiddelde leegstand van 1994 tot en met 1997 kan daarom worden gezien als de gemiddelde leegstand voor de niet verbeterde woningvoorraad. Na dat jaar is het aandeel verbeterde woningvoorraad steeds groter geworden. Vanaf 1997 kan de gemiddelde leegstand uitgesplitst worden naar wel- en niet verbeterde woningvoorraad, zodat het subdoel met betrekking tot de leegstand beter kan worden getoetst.

Noot 22 Voorlopige schatting

Noot 23 Dit cijfer is exclusief herhuisvesting. De mutaties inclusief herhuisvesting bedraagt 14,0%.

Tabel 9.2.2 Gemiddelde leegstand Nieuw Amsterdam naar wel/niet verbeterde woningvoorraad (percentages van het aantal woningen, per 31 december)

alle Amsterdamse woningcorporaties	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
leegstand				1,3	0,7	0,6	-	1,1	-
Nieuw Amsterdam									
gemiddelde leegstand	4,8	5,9	4,0	3,0	3,3	3,2	3,2	3,5	7,3
gemiddelde leegstand excl. renovatie leegstand						2,5	1,9	2,3	2,4
leegstand	7,0	5,1	4,3	2,8	3,5	2,7	3,4	3,7	10,8
leegstand excl. renovatie leegstand						2,0	1,8	2,4	1,7
gemiddelde leegstand niet verbeterde hoogbouwwooningen exclusief renovatie	4,8	5,9	4,0	3,0	3,4	3,4	3,4	2,7	2,8
gemiddelde leegstand wel verbeterde hoogbouwwooningen/nieuwbouwwooningen				1,3	0,9	1,1	1,7	1,2	1,1

Bron: Nieuw Amsterdam

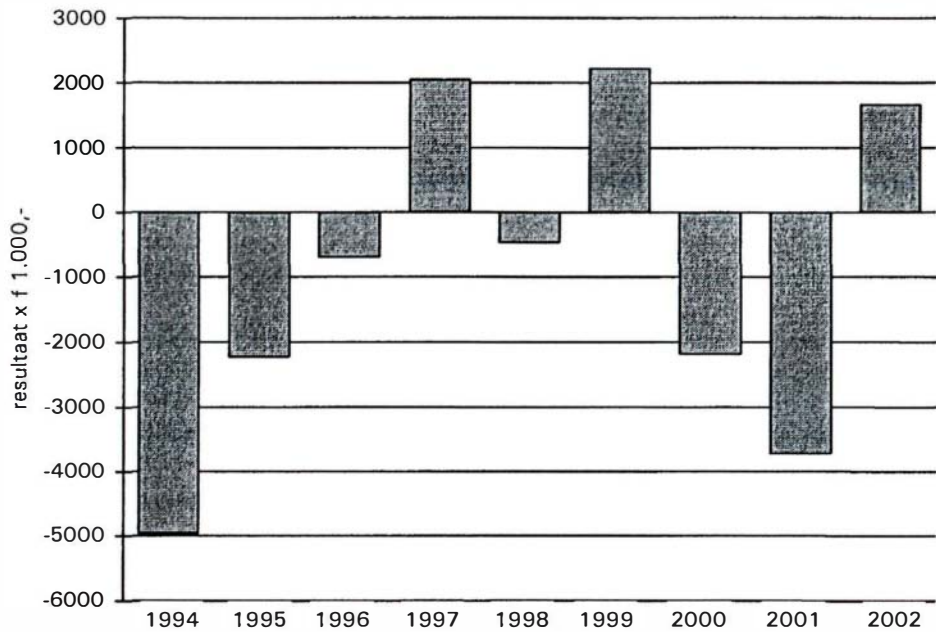
- Voor de niet verbeterde hoogbouwwooningen is de gemiddelde leegstand exclusief renovatieleegstand 2,8%. Dit percentage benadert de streefwaarde van 2,5% dicht.
- De gemiddelde leegstand wel verbeterde hoogbouwwooningen/nieuwbouwwooningen ligt met 1,1% dicht tegen de norm van 1,0% aan. Dit percentage is overigens even hoog als het stedelijk gemiddelde.

■ **Instroom nieuwe huurders vormt een afspiegeling van de vraag in de regio.**

Bij dit subdoel is niet aangegeven waar nu precies naar gekeken moet worden (inkomen, opleiding, etniciteit). Bovendien zijn gegevens over 'de vraag in de regio' lastig te vergaren. Om toch een indicatie te geven werd in voorgaande jaren het geboorteland van nieuwe huurders van Nieuw Amsterdam weergegeven. Sinds de samenwerking met Patrimonium zijn deze cijfers niet meer beschikbaar. In de bijlage zijn de cijfers van voorgaande jaren nog terug te vinden.

Het tweede hoofddoel stelt expliciet dat het exploitatietekort tot nul teruggebracht moet zijn in 2009. In afbeelding 9.2.1 is het verloop van het bedrijfsresultaat te zien.

Afbeelding 9.2.1 Jaarresultaat (in 1000 euro's)

Bron: 4e kwartaalrapportages Nieuw Amsterdam.

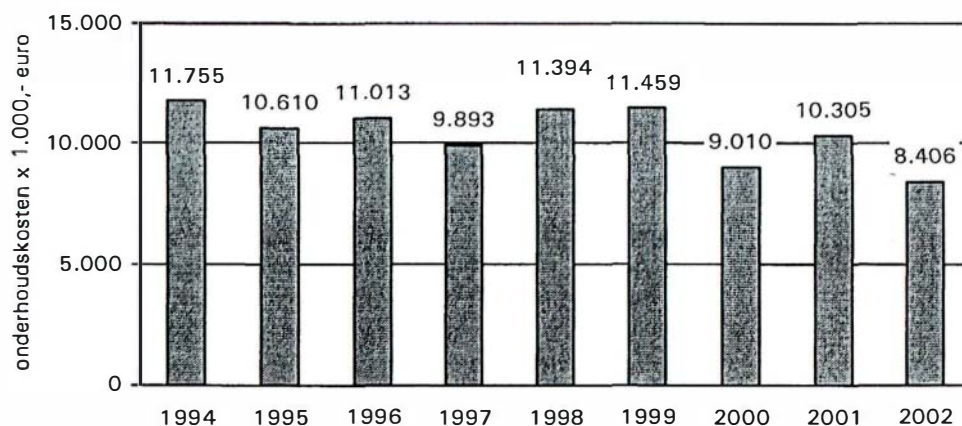
- Het jaarresultaat is de afgelopen jaren verbeterd. Na enige pieken en dalen in de periode 1997/2001 is het bedrijfsresultaat in 2002 weer positief.

Anders dan in andere cijfers van Nieuw Amsterdam die in deze monitor worden gepresenteerd, komen de kosten (-leegstand door sloop, nieuwbouw, renovatie) en baten (subsidies, verkoop woningen) van de vernieuwingsoperatie in deze cijfers wel tot uitdrukking.

Onderhoudsuitgaven op gemiddeld Amsterdams peil.

Bij de onderhoudskosten zijn de sloop- en renovatieactiviteiten niet opgenomen.

Afbeelding 9.2.2 Totaal onderhoudskosten (in 1000 euro's)

Bron: 4e kwartaalrapportages Nieuw Amsterdam.

De onderhoudsuitgaven van Nieuw Amsterdam zijn in 2002 sinds 1994 ruim 28% gedaald. Gecorrigeerd voor inflatie zijn de onderhoudskosten zelfs 36% gedaald²⁴. Deze verbetering heeft echter alles te maken met de flats die gesloopt worden en waar minder tot geen onderhoud meer aan gepleegd wordt. Dit veroorzaakt een kostenbesparing die het beeld vertekent.

Tabel 9.2.3 Totale onderhoudsuitgaven als percentage van de huren en vergoedingen

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Nieuw Amsterdam	24	21	21	18	22	23	17	21	16
Gezamenlijke Amsterdamse woningbouwcorporaties		22	18	18	18	19	-	-	-

Bron: Jaarverslagen Nieuw Amsterdam en Kengetallen 1992-1996 en 1993-1997 Amsterdamse volkshuisvestingsinstellingen, Stedelijke Woningdienst

- De onderhoudsuitgaven als percentage van huren en vergoedingen is aan fluctuatie onderhevig. Wordt het resultaat van Nieuw Amsterdam van 2002 vergeleken met het resultaat van de stad van 1999 (het laatste jaar waarvoor gegevens beschikbaar zijn) dan blijkt dat de onderhoudsuitgaven beneden het gemiddeld niveau van Amsterdam zijn gekomen.

Tabel 9.2.4 Gemiddelde niet planmatige onderhoudsuitgaven (geïndexeerd per woning c.q. per mutatie, gecorrigeerd op inflatie)

	1994 euro	1994 index	1995 index	1996 index	1997 index	1998 index	1999 index	2000	2001	2002
klachtenonderhoud	155	100	116	111	96	107	111	124	-	-
mutatie-onderhoud ²⁵ (bij verhuizing)	438	100	105	98	95	103	173	158	-	-

Bron: 4e kwartaalrapportages Nieuw Amsterdam

- De gegevens ten aanzien van het niet-planmatige onderhoud zijn met ingang van 2001 niet meer beschikbaar.
- **Inkomstenderving door wanbetaling van 2,1% naar 1% van de 'moet' huur.**

Noot 24 Consumentenprijsindex CBS 1-1-95 tot 1-1-00; 9,0%. Bron: www.cbs.nl/cijfers/

Noot 25 Bij dit type onderhoud worden de kosten per mutatie weergegeven in plaats van per woning.

Tabel 9.2.5 Inkomstenderving door niet meer te innen huur (percentage v/d huren en vergoedingen (tot 1999 als percentage van de moethuur²⁶))

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
vertrokken huurders	11,9	11,8	8,2	9,3	8,9	9,7	-	10,2	7,3

Bron: 4e kwartaalrapportages Nieuw Amsterdam

Toelichting: In de tweede saneringsaanvraag uit 1995 bleek dat 8 a 10% van de huurders van Nieuw Amsterdam bij de deurwaarder liep. Jaarlijks werden ca 300 woningen ontruimd en liep Nieuw Amsterdam 2,5 miljoen gulden mis (dat was 2,1% van de totale huurinkomsten (moethuur)) omdat de vertrokken huurders hun rekeningen niet meer betaalden. In Tabel 9.2.5 wordt het openstaande bedrag weergegeven dat vertrokken huurders nog schuldig zijn aan Nieuw Amsterdam als percentage van de moethuur in een betaald jaar. Vanaf 2001 is dit percentage alleen berekend op basis van huren en vergoedingen. Dit openstaande bedrag wordt echter niet jaarlijks afgeboekt zodat een het openstaand bedrag niets zegt over de prestaties in een bepaald jaar. Overwogen moet worden in plaats van dit openstaande bedrag de jaarlijkse aanwas als uitgangspunt te nemen. Dit getal geeft namelijk veel beter de effectiviteit van de aanpak van wanbetalers weer.

Tabel 9.2.6 Huurachterstand²⁷ Nieuw Amsterdam en alle Amsterdamse woningcorporaties (percentage van huren en vergoedingen)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
huurachterstand Nieuw Amsterdam	4,1	3,5	2,6	2,5	2,2	4,0	2,1	1,9	2,0
huurachterstand alle woningbouwcorporaties	1,9	2,1	1,6	1,5	1,2	1,3	-		

Bron: Kengetallen 1992-1996 en 1993-1997 Amsterdamse volkshuisvestingsinstellingen

- Uit tabel 9.2.6 blijkt dat het nog openstaande bedrag op zittende huurders in 2002 ca 2% bedraagt. Dit is hoger dan het stedelijke cijfer wat betekent dat huurders in het vernieuwingsgebied een minder goede betalingsdiscipline kennen dan de gemiddelde stadsbewoner.

In de onderstaande tabel worden de kosten als gevolg van leegstand weergegeven.

Tabel 9.2.7 Huurderving netto huur uitgesplitst naar projectleegstand en exploitatie: de kosten van leegstand (in 1000 euro's)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
projecten	55	1.385	1.495	1.522	776	353	1.812
exploitatie	1.739	1.446	1.251	1.538	1.321	1.207	918
totaal	1.794	2.832	2.746	3.061	2.097	1.560	2.730

Bron: Nieuw Amsterdam

Noot 26 Moet huur is opgebouwd uit huren + vergoedingen + individuele huursubsidie.

Noot 27 'Onder huurachterstand wordt verstaan de balanspost huurdebiteuren (zittende bewoners). Een eventuele voorziening voor huurdebiteuren is hierop niet in mindering gebracht. Huurachterstand wordt uitgedrukt in een percentage van de som van huren en vergoedingen voor leveringen en diensten, zonder aftrek van de derving van huren en vergoedingen' (uit Kengetallen 1992-1996 Amsterdamse volkshuisvestingsinstellingen).

- De kosten van huurderving door leegstand zijn aan fluctuatie onderhevig maar sinds 1996 gemiddeld genomen gedaald.

9.3 Conclusies Nieuw Amsterdam

Conclusies Klanttevredenheid

- Tevredenheid over wonen bij Nieuw Amsterdam is niet lager dan bij andere huishoudens in de Bijlmermeer.
- De tevredenheid van huurders van Nieuw Amsterdam is weliswaar gestegen in 2002 maar doordat deze tevredenheid ook gestegen is bij de overige huurders in het vernieuwingsgebied is het relatieve verschil tussen beide type huurder niet afgenomen.
- Huurders van Nieuw Amsterdam zijn tevreden over hun woongenot.
- De verschillende aspecten van woongenot worden door huurders van Nieuw Amsterdam beter beoordeeld dan door de overige huurders in het vernieuwingsgebied. Uitzondering daarop vormt het aspect woonlasten. Deze wordt door huurders van Nieuw Amsterdam juist minder goed beoordeeld.

Conclusies Exploitatie

- Mutatiegraad niet hoger dan het gemiddeld Amsterdams peil.
- De mutatiegraad van Nieuw Amsterdam fluctueert maar ligt in 2002 twee maal zo hoog als in de rest van de stad.
- Aantal mutaties gelijk aan aantal verhuringen.
- Het aantal verhuringen is sinds 2001 lager dan het aantal mutaties. Dit hangt vermoedelijk samen met de gedwongen verhuizingen als gevolg van de vernieuwingsoperatie.
- Daling leegstand (niet verbeterde woningvoorraad naar 2,5%, verbeterde/nieuwe woningen naar 1% in 1999).
- De gemiddelde leegstand niet verbeterde hoogbouwwooningsgebied ligt met 2,8% iets boven het doel van 2,5%. De gemiddelde leegstand wel verbeterde hoogbouwwooningsgebied zit met 1,1% vrijwel op het streefniveau van 1%.
- Instroom nieuwe huurders vormt een afspiegeling van de vraag in de regio.
- Dit doel is met ingang van 2000 moeilijk meetbaar geworden. Afgaand op het demografische/etnografische profiel van de Bijlmermeer uit hoofdstuk 3 blijkt echter dat het vernieuwingsgebied een beeld vertoont dat steeds meer afwijkt van die van Amsterdam. Aangezien Nieuw Amsterdam het grootste deel van de woningvoorraad bezit lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat dit subdoel nog niet gehaald is.
- Onderhoudsuitgaven op gemiddeld Amsterdams peil.
- De gemiddelde onderhoudsuitgaven liggen rond het Amsterdamse gemiddelde.
- Huurderving door wanbetaling van 2,1% naar 1% van de 'moet' huur.
- Dit subdoel moet beter gedefinieerd worden. Het nog openstaande bedrag zegt niets over de voortgang in een bepaald jaar.
- ◆ Nieuw Amsterdam wordt een structureel gezonde woningverhuurder.
- De financiële situatie van Nieuw Amsterdam is sinds 1994 verbeterd en kent in 2002 geen tekort meer. De onderhoudskosten als percentage van de huren en vergoedingen zijn sterk gedaald en onder het stadsgemiddelde gekomen.

- De mutatiecijfers voor de woningstichting zijn eveneens een stuk lager dan de voorgaande jaren maar liggen hoger dan het percentage verhuuringen. Dit verschijnsel valt (deels) te verklaren door de gedwongen verhuizingen die als gevolg van de sloop en renovatie optreden.

10 Conclusies

In 1992 is in de Bijlmermeer een omvangrijke vernieuwingsoperatie gestart die zal voortduren tot het jaar 2009. In de afspraken die over de vernieuwingsoperatie zijn gemaakt, werd bepaald dat de voortgang van de vernieuwing vastgelegd moet worden in een jaarlijkse monitor. In een zogenaamd 'Programma van Eisen' zijn doelen, subdoelen en ijkpunten uit nota's die betrekking hebben op het vernieuwingsgebied in de Bijlmermeer gerangschikt en zoveel mogelijk omgezet in meetbare termen, die jaarlijks op hun voortgang onderzocht worden. Deze meetbare termen hebben betrekking op het vernieuwingsgebied in het algemeen en op woningstichting Nieuw Amsterdam in het bijzonder.

De vernieuwingsoperatie beoogt van de Bijlmermeer een wijk te maken die in veel opzichten vergelijkbaar is met het Amsterdamse gemiddelde. Om die reden wordt in de monitor de voortgang in het vernieuwingsgebied middels een tweevoudige vergelijking vastgesteld. Enerzijds worden de veranderingen in de Bijlmermeer in de tijd onderzocht; anderzijds wordt de ontwikkelingen van het verschil tussen de Bijlmermeer en de hele stad gemeten.

Door de diversiteit aan doelen zijn verschillende typen gegevens verzameld. Zo is er onder meer gebruik gemaakt van bevolkingscijfers, krantenberichten en politiemateriaal.

Een belangrijk deel van de Bijlmermonitor bestaat uit een bewonersenquête, die speciaal voor de monitor wordt gehouden. De resultaten daarvan worden vergeleken met cijfers uit de Leefbaarheidsmonitor van Amsterdam. In 2002 is echter geen Leefbaarheidsmonitor voor de stad gemaakt waardoor een deel van de bevindingen in de Bijlmermeer vergeleken moeten worden met de resultaten uit 2001, het laatste jaar waarin de Leefbaarheidsmonitor in de stad als geheel gehouden werd.

Sinds 2001 wordt echter voor de Leefbaarheidsmonitor Amsterdam gebruik gemaakt van de zogenaamde GSB-vragenlijst. Hierdoor zijn verschillende vragen die in het verleden gesteld werden, komen te vervallen. Om in het vernieuwingsgebied de ontwikkelingen te kunnen blijven beschrijven is er voor gekozen daar door te gaan met de oude vragenlijst. Dit heeft tot gevolg dat bij verschillende onderwerpen geen recente vergelijking mogelijk is tussen het vernieuwingsgebied en Amsterdam als geheel. In die gevallen is er voor gekozen met gegevens te werken van de laatste Leefbaarheidsmonitor Amsterdam, die nog gebaseerd is op de oude vragenlijst. In de praktijk komt het er dan op neer dat het resultaat van het vernieuwingsgebied van 2002 vergeleken wordt met de resultaat van de stad van 1999²⁸.

Sinds dit jaar (2002) wordt binnen de bewonersenquête onderscheid gemaakt tussen het gehele vernieuwingsgebied en de 'vernieuwde Bijlmermeer'. Met dit laatste wordt dat deel van het vernieuwingsgebied bedoeld dat ofwel bestaat uit nieuwbouw of uit gerenoveerde bouw dat opgeleverd is

Noot 28 Omdat bij veel van de (sub)doelstellingen het stadsgemiddelde als einddoel is geformuleerd kan dat problematisch zijn. Een daling van bijvoorbeeld de waardering van de Bijlmerbewoner voor zijn buurt is pas dan een verslechtering van de situatie wanneer er zich in de stad geen vergelijkbare daling heeft voorgedaan. In dit licht moeten een aantal van de resultaten bezien worden.

in het kader van de vernieuwingsoperatie. In dit samenvattende hoofdstuk wordt niet expliciet op dit onderscheid ingegaan. Enerzijds omdat bij de doelen dit onderscheid niet is aangegeven, anderzijds omdat in vrijwel alle gevallen de vernieuwde Bijlmermeer zich in positieve zin van het gemiddelde van het vernieuwingsgebied onderscheidt. Voor de beschrijving van de verschillen wordt de lezer naar de hoofdtekst van deze rapportage verwezen.

De Bijlmermonitor verschijnt vanaf 2000 niet meer jaarlijks maar iedere twee jaar.

10.1 Samenvatting conclusies in hoofdlijnen

Wonen en leven in het vernieuwingsgebied

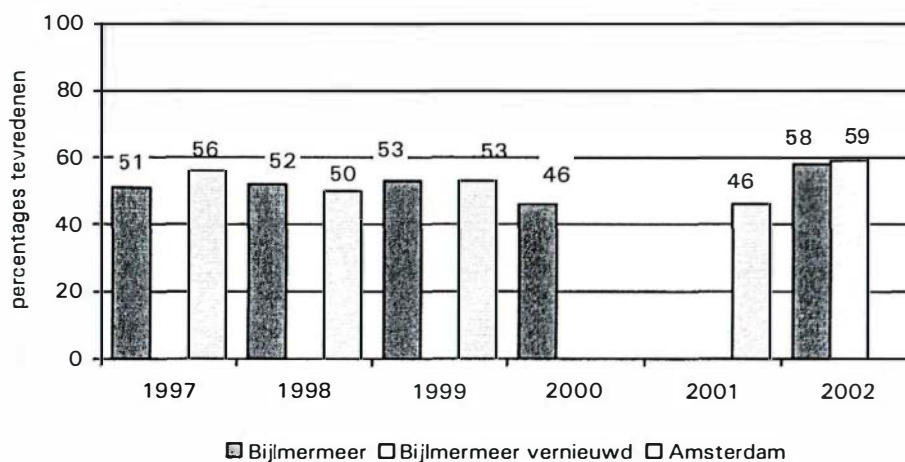
Binnen de vernieuwingsoperatie zijn twee hoofddoelen geformuleerd. Het eerste hoofddoel luidt:

Hoofddoel 1 De Bijlmermeer is in 2009 een wijk waar het woon- en leefklimaat even goed is als in de gemiddelde Amsterdamse wijk.

In het jaar 2002 is een flinke stap voorwaarts gemaakt. Op veel punten lijken de huidige inspanningen voldoende om in 2009 de doelen te halen.

- De gemiddelde woonduur neemt in het vernieuwingsgebied gestaag toe, ondanks de gedwongen verhuizingen als gevolg van de vernieuwingsoperatie. Bovendien is het percentage huishouden met verhuisplannen niet langer hoger dan het stedelijk gemiddelde (van meetjaar 1999).
- Het positieve oordeel over de eigen buurt is in 2002 flink gestegen en komt in de buurt van het Amsterdamse gemiddelde. Ook de tevredenheid met de sociale kwaliteit van de woonomgeving is aanzienlijk verbeterd en ligt niet langer onder het gemiddelde van Amsterdam.

Figuur 10.1.1 Tevredenheid over de sociale kwaliteit (vernieuwingsgebied en Amsterdam)

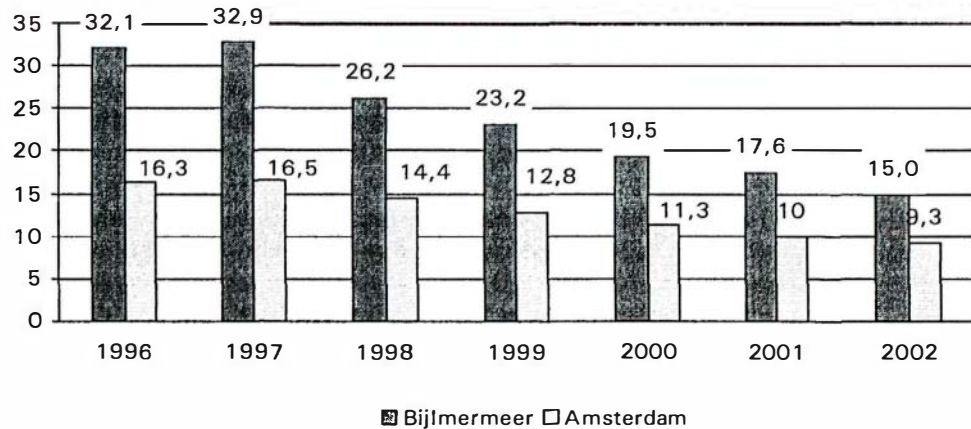

- De gevoelens van gehechtheid en medeverantwoordelijkheid zijn nog niet op het gemiddelde van Amsterdam, maar als de stijgende lijn naar 2009 wordt doorgetrokken wordt aan de doelstelling ruimschoots voldaan.
- De verkeersveiligheid wordt al jaren in het vernieuwingsgebied beter beoordeeld dan in Amsterdam als geheel. De door de politie geregistreerde incidenten bevestigen dat beeld. Per 1000 inwoners vinden er minder aan-

rijdingen plaats.

- De perceptie van vervuiling en vandalisme heeft zich in 2002 verbeterd. Inwoners van het vernieuwingsgebied geven bovendien een positiever oordeel over de mate van verloedering dan de gemiddelde Amsterdammer.
- Het werkloosheidspercentage is ook in 2002 verder gedaald.

Figuur 10.1.2 Werkloosheidspercentages voor het vernieuwingsgebied en Amsterdam

- De onderwijssituatie in het vernieuwingsgebied is zeker niet minder dan die van Amsterdam als geheel. De scores van de basisscholen liggen rond het gemiddelde van de stad terwijl het voortgezet onderwijs zelfs beter dan het stedelijk gemiddelde presteert. De situatie in het voortgezet onderwijs in de Bijlmermeer strookt echter niet met het Cito-toetsgemiddelde, relatief veel leerlingen in de Bijlmermeer zitten op het VBO en weinig op de hogere onderwijsvormen. Mogelijk kiezen leerlingen in de Bijlmermeer een (te) laag schooltype. Dit kan ook de hoge slaagpercentages en lage tussentijdse schooluitval verklaren. De aandacht in de aanpak van het onderwijs in de Bijlmermeer zou daarom meer op de schoolkeuze moeten liggen dan op de resultaten van de scholen.

Op enkele terreinen gaan de huidige ontwikkelingen te traag om in 2009 de doelen gerealiseerd te hebben.

- Het oordeel van de inwoners over het algemene woon- en leefklimaat is verbeterd maar nog onvoldoende om in 2009 aan de doelstelling te voldoen.
- Het verschil tussen Amsterdam en het vernieuwingsgebied ten aanzien van drugsoverlast is weliswaar kleiner geworden maar dat is te wijten aan een toename in de stad. In het vernieuwingsgebied lijkt sprake van een stagnatie op een niveau dat drie keer hoger ligt dan dat van de stad.
- Jeugdigen in de leeftijdscategorie 12-17 jaar worden in het vernieuwingsgebied veel vaker voor een strafbaar feit aangehouden. Ondanks de lichte daling in de achterliggende drie jaar zijn de verschillen met Amsterdam als geheel nog relatief groot. Vooral straatroof en winkeldiefstal worden naar verhouding vaak gemeld.

Op een aantal punten lijkt de situatie in de voorgaande jaren verslechterd.

- Het imago in de pers is ten opzichte van 1997 achteruitgegaan. Weliswaar is de media-aandacht in het vernieuwingsgebied toegenomen, steeds vaker is echter het onderwerp drugs en criminaliteit. De vernieuwingsoperatie komt juist minder vaak aan bod.

- De feitelijk plaatsvindende criminaliteit daalt niet tot het Amsterdamse gemiddelde. De lichte daling in 2002 ten opzichte van het voorgaande jaar heeft het relatieve verschil tussen de stad als geheel en het vernieuwingsgebied niet kunnen verkleinen omdat zich in de stad een nog sterkere daling voordeed. Bepaalde soorten misdrijven zijn bovendien oververtegenwoordigd. Vooral straatroof, overvallen, woninginbraak, drugserelateerde delicten en bedreigingen.

Woningstichting Nieuw Amsterdam

Het tweede hoofddoel dat binnen de vernieuwingsoperatie geformuleerd is luidt:

Hoofddoel ② **Nieuw Amsterdam heeft na afronding van de sanerings- en vernieuwingsoperatie in 2009 het exploitatietekort tot nul teruggebracht'**

In 2002 vertoont het jaarresultaat van Nieuw Amsterdam een positief saldo nadat 2001 met rode cijfers is afgeboekt. 2002 lijkt eveneens voor de afname van leegstand een gunstig jaar geweest te zijn. De gemiddelde leegstand benadert de streefnorm dicht. Dit komt onder meer tot uitdrukking in een afname van de huurderving als gevolg van leegstand.

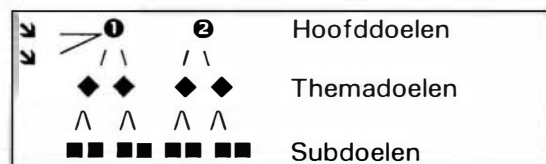
10.2 De ontwikkelingen in detail

In paragraaf 10.1 is de voortgang in het vernieuwingsgebied in grote lijnen in kaart gebracht door doelen te rangschikken op basis van de mate waarin de voortgang al dan niet voldoende was. In deze paragraaf zal per *vernieuwings-thema* worden nagegaan waar de sterkere en zwakkere punten liggen. De thema's zijn: doorstroom bewoners en imago, woning en woonomgeving, veiligheid, werk en scholing. Deze themadoelen zijn onderverdeeld in subdoelen die direct meetbaar zijn. Per subdoel wordt bovendien nauwkeurig aangegeven wat de voortgang is.

Hoofddoelen, themadoelen en subdoelen staan met elkaar in een hiërarchisch verband. Ter verduidelijking van deze structuur zal in de tekst met symbolen worden gewerkt die als volgt gelezen moeten worden:

- ① Hoofddoel.
- ◆ Themadoel.
- Subdoel.
- ↘ Conclusies met betrekking tot dat doel, die in de hoofdtekst zijn getrokken.
- Belangrijke conclusies die niet direct met één van de subdoelen te maken hebben maar wel met de hoofddoelen, zullen ook worden aangehaald.

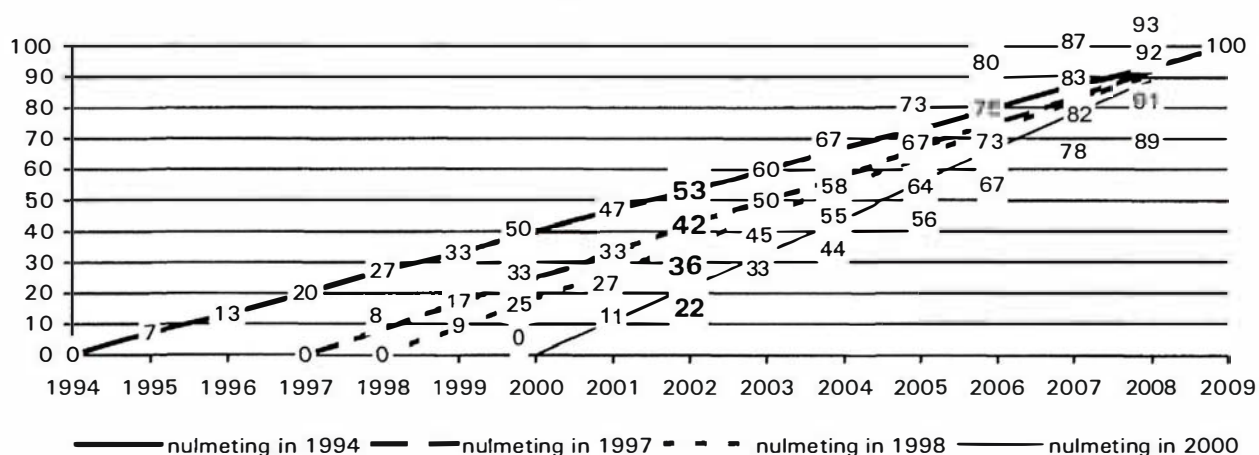
Figuur 10.2.1 Hiërarchische structuur van de vernieuwingsdoelen

- Doelbereikingspercentages. Deze percentages geven aan in hoeverre het gestelde doel bereikt is, ten opzichte van de eerste meting. Deze eerste meting is meestal 1994 of 1997. In het eerste meetjaar wordt het voortgangpercentage op nul gesteld. Als een doel volledig is bereikt, is het voortgangpercentage 100%. Als het doel in 2002 nog even ver weg is als in het eerste gemeten jaar, is het voortgangpercentage dus nog steeds nul. De percentages moeten slechts als indicatoren worden gelezen.

Voor deze monitor is er van uitgegaan dat elk doel in 2009, aan het einde van de vernieuwing, gehaald moet zijn. Afhankelijk van het eerste meetjaar is dan een tijdschema op te stellen waarin te zien is in welk jaar de voortgangpercentages welk niveau bereikt moeten hebben. In de volgende afbeelding zijn de vier veelvoorkomende tijdschema's afgebeeld.

Figuur 10.2.2 Tijdschema's voortgangpercentages t.o.v. 1994, 1997, 1998 en 2000

Als een doel in 2009 bereikt dient te zijn, en de nulmeting was in 1997 dan zou in 2002 42% van het doel bereikt moeten zijn. Als de nulmeting in 1994 ligt, is het streefvoortgangpercentage in 2002 53%.

10.3 Bevolking

Voor een beter begrip van de ontwikkelingen in het vernieuwingsgebied wordt in de Bijlmer Monitor ook stil gestaan bij de bevolkingssamenstelling van de Bijlmermeer in vergelijking met die in de rest van de stad.

- Het aantal woningen van Nieuw Amsterdam is sinds 1995 gedaald.
- Het percentage woningen in bezit van particulieren is gestegen.
- Het aantal inwoners in de Bijlmermeer is sinds 1994 10% gedaald, terwijl in de rest van de stad het aantal inwoners na 1997 weer is gestegen.
- In de Bijlmermeer wonen relatief veel kinderen en jongeren (tot 24 jaar) en weinig ouderen. Dit verschil is de laatste jaren verder toegenomen.
- In de Bijlmermeer heeft slechts een vijfde van de bevolking een Nederlandse achtergrond. Er wonen in verhouding tot de rest van de stad veel Surinamers, Antillianen en mensen uit diverse niet-geïndustrialiseerde landen, maar relatief weinig Turken en Marokkanen. Deze verschillen tussen de Bijlmermeer en de rest van de stad zijn sinds 1994 iets toegenomen.

- Ook de verhouding tussen de verschillende typen huishoudens in de Bijlmermeer verschilt duidelijk van de situatie in de rest van de stad. In de Bijlmermeer wonen relatief veel éénoudergezinnen met inwonende kinderen. Er wonen in vergelijking met de rest van Amsterdam weinig alleenwonenden en (echt)paren zonder inwonende kinderen. Deze geconstateerde afwijkingen van de Bijlmermeer ten opzichte van de rest van de stad zijn sinds 1994 alleen maar toegenomen.

10.4 Ontwikkelingen rond de vernieuwings thema's in de Bijlmermeer

Hoofddoel ①

De Bijlmermeer is in 2009 een wijk waar het woon- en leefklimaat even goed is als in de gemiddelde Amsterdamse wijk.

Doorstroom inwoners en imago

- **De woontijd in de Bijlmer wordt minstens even lang als de woontijd in een gemiddelde Amsterdamse buurt.**
- ↘ De gemiddelde woontijd in het vernieuwingsgebied is sinds 1997 gestegen tot 11 jaar, maar ligt nog drie jaar onder het stedelijk gemiddelde van 1999. Belangrijk bij deze cijfers is echter het feit dat de grootschalige saneringswerkzaamheden tot gedwongen verhuizingen leiden die de woontijd mogelijk kunnen verkorten. Deze invloed is niet uit de cijfers te filteren.
- 👉 voortgang = +57%
- **Het aantal vertrekkers uit de Bijlmer wordt hooguit even groot als het aantal vertrekkers uit een gemiddelde Amsterdamse buurt.**
- ↘ Sinds 2002 is het relatief aantal vertrekkers lager dan in de stad als geheel.
- 👉 voortgang = +100%
- **Het aantal huishoudens met verhuisplannen in de Bijlmer wordt hooguit even groot als het aantal huishoudens met verhuisplannen elders in de stad.**
- ↘ Het percentage huishoudens dat van plan is te verhuizen is in 2002 op het stedelijk gemiddelde van 1999 komen te liggen.
- 👉 voortgang = +100%
- **Het aantal woningaanvragen voor de Bijlmer is even hoog als, of hoger dan, dat in stadsdelen met een vergelijkbaar woningaanbod.**
- ↘ Ondanks een flinke stijging in het aantal woningaanvragen in het vernieuwingsgebied valt niet na te gaan of dit subdoel bereikt is. Dit hangt samen met het feit dat voor 2001 en 2002 in de Bijlmermonitor geen gegevens van Patrimonium als geheel opgenomen zijn zodat er geen vergelijking gemaakt kan worden.
- 👉 voortgang = n.v.t.
- **Het oordeel van Bijlmerbewoners over hun eigen buurt wordt minstens even positief als het oordeel van andere Amsterdammers over hun buurt.**
- ↘ Het gemiddeld oordeel over de eigen buurt is in 2002 flink gestegen en ligt iets onder het stedelijk gemiddelde.
- 👉 voortgang = +79%.
- **Het oordeel van Amsterdammers over de Bijlmermeer wordt minstens even positief als hun oordeel over andere (bekende) buurten.**
- ↘ Dit subdoel is niet meer te meten omdat in de Leefbaarheidsmonitor Amsterdam de desbetreffende vraag geschrapt is
- 👉 voortgang tot 1999 = +6%
- **De beeldvorming over de Bijlmermeer in de pers wordt minder negatief.**
- ↘ De aandacht voor de Bijlmermeer is in 2002 hoog maar gaat in veel geval-

len over misdaad en criminaliteit. De artikelen die in de drie onderzochte dagbladen verschenen waren minder vaak positief van toon dan in 1995.

voortgang = -25%

Figuur 10.4.1 Voortgangpercentage themadoel doorstroom bewoners en imago

Conclusies doorstroom inwoners en imago

De meetbare doelen liggen in 2002 goed op schema of zijn reeds gerealiseerd. Uitzondering daarop vormt het imago van het vernieuwingsgebied. In de drie dagbladen binnen het onderzoek wordt gemiddeld minder vaak positief gerapporteerd dan in 1995.

Woning en woonomgeving

■ **Tevredenheid over wonen in de Bijlmermeer gelijk aan, of hoger dan, gemiddelde in Amsterdam.**

➤ Bijlmerbewoners zijn in 2002 iets meer tevreden geworden over het woon- en leefklimaat in hun buurt.

voortgang = 38%

■ **De tevredenheid van de Bijlmerbewoners met de fysieke woonomgeving is even hoog als het Amsterdamse gemiddelde.**

➤ In 2002 is de algemene tevredenheid over de buurtvoorzieningen flink gestegen. Deze ligt nu op het niveau van de stad als geheel. Het gemiddeld rapportcijfer dat inwoners gevraagd is toe te kennen aan de buurtvoorzieningen ligt nog iets onder het stedelijk gemiddelde en is sinds 1997 niet gestegen. De tevredenheid met de fysieke voorzieningen in de openbare ruimte ligt ook rond het stedelijk gemiddelde. Opvallend is overigens wel dat inwoners van de vernieuwde Bijlmermeer opvallend ontevreden zijn met de aanwezigheid van glas- en papierbakken.

gemiddelde voortgang voor fysieke- en buurtvoorzieningen = De verschillen tussen stad en vernieuwingsgebied zijn zo gering dat het niet zinvol is een percentage te berekenen.

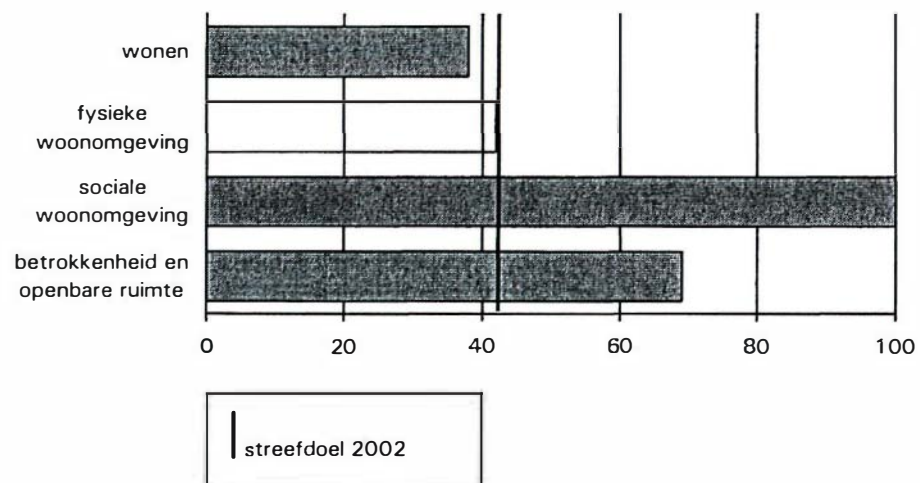
■ **De tevredenheid van de Bijlmerbewoners met de sociale woonomgeving is even hoog als het Amsterdamse gemiddelde.**

➤ De sociale kwaliteit wordt in de Bijlmermeer beter beoordeeld dan in de rest van de stad

voortgang = +100%

- **Grotere betrokkenheid van bewoners bij - en tevredenheid over - de (semi) openbare ruimte.**
- Weliswaar is de gehechtheid en het medeverantwoordelijkheidsgevoel in 2002 weer gestegen desondanks wordt het stedelijk gemiddelde nog net niet geëvenaard.
- 👉 voortgang = 69%

Figuur 10.4.2 Voortgangsperscentage themadoel woning en woonomgeving

Conclusies woning en woonomgeving

De tevredenheid over woning en woonomgeving is in 2002 ten opzichte van de voorgaande jaren sterk verbeterd. Bij dit resultaat moet echter de kanttekening worden gemaakt dat de verschillen tussen stad en Bijlmer in een aantal gevallen in 1997 reeds gering waren, waardoor een kleine wijziging reeds een hoge waarde qua voortgangsperscentage oplevert.

Veiligheid

- ◆ **De totale veiligheidssituatie in de Bijlmermeer komt minstens op het niveau van het Amsterdams gemiddelde**

- **Daling van de feitelijk plaatsvindende criminaliteit tot het Amsterdamse gemiddelde, of lager.**

➤ Uit de aangifte- en criminaliteitscijfers blijkt dat er in de Bijlmermeer relatief veel criminaliteit plaatsvindt. Met name inbraak, beroving, drugsgereleerde delicten en winkeldiefstal komen vaker voor in het vernieuwingsgebied dan elders in de stad. Het verschil met de hele stad is in de laatste twee jaar relatief toegenomen.

👉 voortgang = -41%

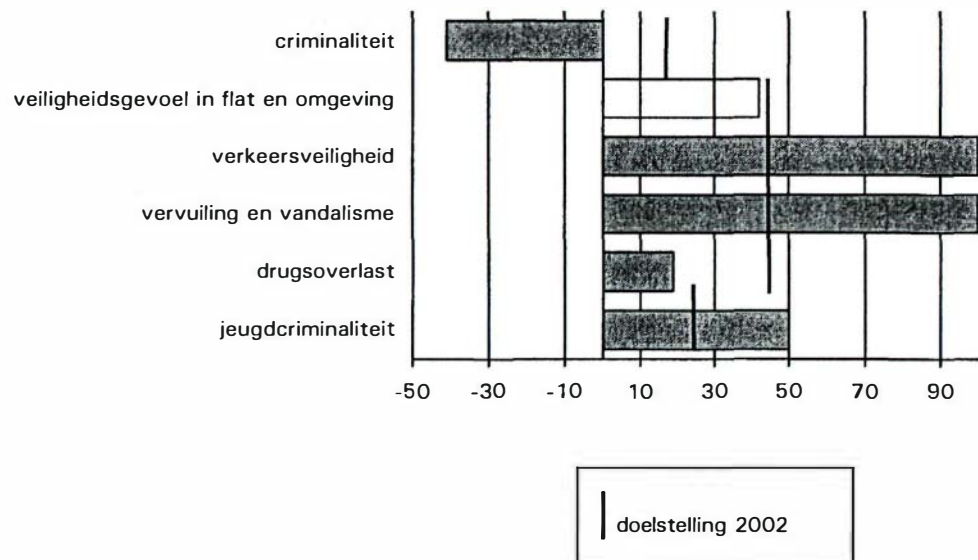
- **Bewoners van de Bijlmermeer voelen zich even veilig als, of veiliger dan, de gemiddelde Amsterdammer in de openbare ruimte in de flat en in de buurt.**

➤ De gevoelens van onveiligheid zijn, na een stijging vanaf 1998 weer gedaald. Vooral de angstgevoelens 's avonds op straat zijn afgenomen. In Amsterdam als geheel zijn daarentegen de gevoelens van onveiligheid juist toegenomen. Ondanks deze ontwikkelingen is dit subdoel moeilijk te meten omdat de vragen in enquête die voor de Bijlmermonitor gebruikt wordt sinds 1997 afwijken van die in de Leefbaarheidsmonitor Amsterdam.

👉 voortgang veiligheid op straat = niet meetbaar

- **De verkeersveiligheid en het gevoel van verkeersveiligheid zijn hoger dan, of op gelijk niveau als, in Amsterdam.**
- De verkeersveiligheid in de Bijlmermeer beter dan in de rest van de stad. Het gemiddeld aantal aanrijdingen per 1000 inwoners ligt lager dan in de regio terwijl het bewonersoordeel eveneens gunstiger is dan elders in de stad.
- 👉 voortgang = +100%
- **Afname van vervuiling en vandalisme tot het gemiddelde Amsterdamse niveau.**
- Bijlmerbewoners vinden anno 2002 de buurt waar ze wonen minder verloederd dan de gemiddelde Amsterdammer.
- 👉 voortgang = +100%
- **De drugsoverlast is net zo groot of minder groot dan in geheel Amsterdam.**
- De drugsoverlast is in de periode na 1997 licht afgenomen. 2002 laat echter weer het niveau van 1997 zien. Dit percentage is drie keer hoger dan het stedelijk gemiddelde van 1999. Doordat het stedelijk gemiddelde sinds 1997 echter is toegenomen wordt het relatieve verschil geringer met als gevolg dat er op dit subdoel vooruitgang is geboekt.
- 👉 voortgang = +19%
- **De jeugdcriminaliteit daalt tot het Amsterdamse gemiddelde.**
- Het aantal aangehouden jongeren in de leeftijdscategorie 12 tot en met 17 als percentage van het totaal aantal jongeren in de desbetreffende leeftijdscategorie ligt in het vernieuwingsgebied hoger dan in de rest van de stad. Vooral voor straatroof en winkeldiefstal worden jeugdigen in het vernieuwingsgebied relatief vaak aangehouden. Het verschil tussen vernieuwingsgebied en het stedelijk gemiddelde is echter licht afgenomen.
- 👉 voortgang = +50%

Figuur 10.4.3 Voortgangsperscentage van themadoel veiligheid

Conclusie veiligheid

De verbetering van veiligheidssituatie laat bij 3 van de 5 meetbare doelen een bevredigend beeld zien. Voor vervuiling en vandalisme en verkeersveiligheid

zijn de subdoelen reeds volledig bereikt. De feitelijk geregistreerde criminaliteit en de drugsoverlast stemmen daarentegen tot zorgen.

Werk en inkomen

◆ **De maatschappelijke en financieel-economische positie van de Bijlmerbewoners wordt gelijk aan die van de gemiddelde Amsterdammer.**

■ **Het werkloosheidspercentage in de Bijlmermeer is gelijk aan dat van Amsterdam.**

↘ Het werkloosheidspercentage in de Bijlmer sterk is gedaald.

☞ voortgang = +66%

■ **De afstand tot de arbeidsmarkt van de Bijlmerbewoners is even groot als van andere bewoners in Amsterdam**

↘ De realisering van dit subdoel is zo goed als bereikt. Het percentage niet werkende werkzoekende dat een uitgebreid cursus/begeleidingstraject nodig heeft voor ze goed bemiddeld kunnen worden ligt in de buurt van het stadsniveau, terwijl het aandeel onbemiddelbaren onder het niveau van Amsterdam is komen te liggen. Het percentage van nww-ers dat langer dan één jaar werkloos is, ligt in het vernieuwingsgebied eveneens onder het Amsterdamse gemiddelde. Kantekening bij dit resultaat is uiteraard dat het percentage NWW zelf in het vernieuwingsgebied aanzienlijk hoger ligt dan elders in de stad

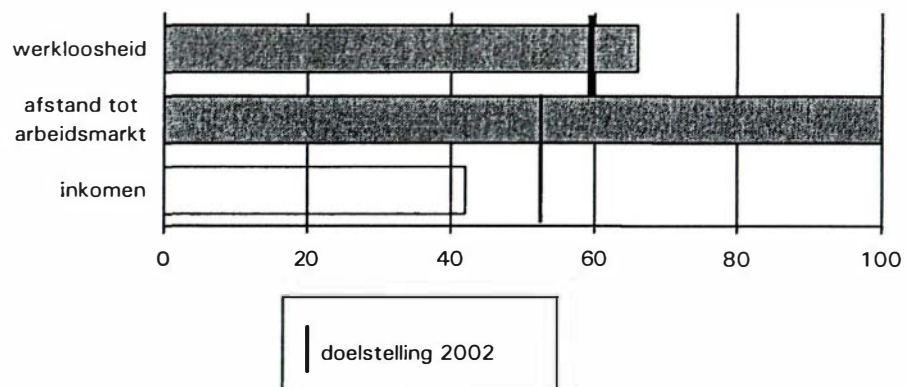
☞ voortgang = 100%

■ **De inkomenssituatie van de Bijlmerbewoners is gelijk aan die van de gemiddelde Amsterdammer.**

↘ Dit subdoel is lastig te meten omdat met ingang van 2002 een andere inkomensindeling gebruikt wordt. Alleen de laagste inkomensklasse is nog vergelijkbaar met eerdere jaren en met Amsterdam als geheel. Het percentage inwoners dat in deze inkomensgroep valt is in het vernieuwingsgebied afgenomen en ligt onder het stedelijk gemiddelde.

☞ voortgang = Niet vast te stellen op basis van de beschikbare gegevens.

Figuur 10.4.4 Voortgangpercentages themadoel werk

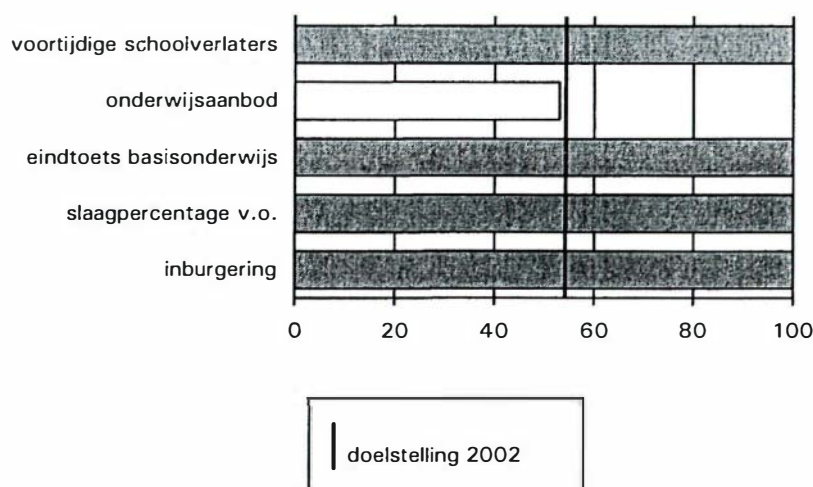
Conclusie werk en inkomen

De positie op de arbeidsmarkt van de inwoners van het vernieuwingsgebied is in de afgelopen 8 jaar verbeterd. Niet alleen is het percentage NWW gedaald ook is de relatieve positie van de werklozen verbeterd. Een steeds kleiner aandeel van hen is onbemiddelbaar en het percentage langdurig werklozen ligt onder het stedelijk gemiddelde.

Onderwijs

- ◆ **Het onderwijsniveau van Bijlmerbewoners wordt minstens gelijk aan het Amsterdamse gemiddelde.**
- **Het onderwijsaanbod stijgt.**
- Het onderwijsaanbod in het vernieuwingsgebied is tot en met 1999 enigszins veranderd door de diversificatie in het voortgezet onderwijs. Probleem bij het meten van deze doelstelling is dat niet is aangegeven in welke mate het aanbod moet veranderen.
- ☞ voortgang tot en met 1999 = er valt geen voortgangpercentage te berekenen omdat het doel niet geoperationaliseerd is.
- **Het aantal voortijdig schoolverlaters in het voortgezet onderwijs en het voorbereidend beroepsonderwijs wordt gelijk aan, of lager dan, het Amsterdamse gemiddelde.**
- Het percentage van de leerlingen dat voortijdig de school verlaat is sinds schooljaar 1994/1995 gedaald en ligt niet boven het stadsgemiddelde.
- ☞ voortgang = 100%
- **De gemiddelde leerresultaten in het basisonderwijs in de Bijlmermeer worden gelijk aan, of beter dan, het Amsterdamse gemiddelde.**
- De gemiddelde scores op de Cito-toetsen in het basisonderwijs doen niet of nauwelijks onder voor het stedelijk gemiddelde. Aan dit subdoel is dus voldaan.
- ☞ voortgang = 100%
- **De slaagpercentages in het voortgezet onderwijs en het voorbereidend beroepsonderwijs worden gelijk aan, of beter dan, het Amsterdamse gemiddelde.**
- Het gemiddeld slaagpercentages in het voortgezet onderwijs en voorbereidend beroepsonderwijs ligt niet onder het stedelijk gemiddelde.
- ☞ voortgang = +100%
- **Er komt een sluitende aanpak inburgering; de wachtlijst is binnen 4 jaar kleiner dan 2 maanden en de mogelijkheden om moeilijk bereikbare groepen in een educatief traject te brengen nemen toe.**
- Nieuwkomers zijn verplicht een inburgeringstraject te volgen. Door deze wettelijke maatregel zijn de wachtlijsten voor nieuwkomers weggewerkt. Als gevolg daarvan bleek voor vrijwillige aanmeldingen steeds minder plek beschikbaar. De wachtlijsten liepen zodanig vol dat in 2000 besloten werd tot een totale sanering van de lijst zoals die op 1 juli gold. Dit doel is bereikt. Op dit moment is het grootste probleem gelegen in de periode die ligt tussen inschrijving en uiteindelijke intake. Dit vergt voor oudkomers ca. 2 à 3 maanden met als gevolg dat 40% uiteindelijk niet deelneemt aan het programma. Dankzij de (financiële) faciliteiten die het stadsdeel voor de opvang van kinderen beschikbaar stelt kunnen ouders een stuk eenvoudiger dan vroeger deelnemen aan een inburgeringcursus.
- ☞ voortgang = Dit doel is slechts ten dele te kwantificeren aangezien het bereiken van moeilijk bereikbare groepen niet eenduidig te definiëren valt. Voor de wachtlijsten is de voortgang evenwel 100%

Figuur 10.4.5 Voortgangpercentages themadoel onderwijs

Conclusies onderwijs

De Bijlmermeer doet het op het gebied van onderwijs op alle punten goed. Met name de leerresultaten doen niet onder voor het Amsterdamse gemiddelde. Uitzondering hierop vormt het slagingspercentage bij de Havo opleiding; deze ligt in 2002 onder het stedelijk gemiddelde.

De verdeling van de leerlingen op de school voor voortgezet onderwijs in de Bijlmermeer stroken echter niet met het hoge Cito-toetsgemiddelde, relatief veel leerlingen in de Bijlmermeer zitten op het VBO en weinig op de hogere onderwijsvormen. Mogelijk kiezen leerlingen in de Bijlmermeer een (te) laag schooltype. Dit kan ook de hoge slaagpercentages en lage tussentijdse schooluitval verklaren. De aandacht in de aanpak van het onderwijs in de Bijlmermeer zou daarom meer op de schoolkeuze moeten liggen dan op de resultaten van de scholen.

De wachtlijstenproblematiek bij de inburgeringcursussen lijkt zo goed als opgelost te zijn. Op dit moment dient zich echter een ander probleem aan, namelijk dat tussen de inschrijvingsdatum en uiteindelijk intake gesprek een te lange periode ligt waardoor onder de groep oudkomers sprake is van een hoog uitvalspercentage.

10.5 Voortgang vernieuwings-thema's Woningstichting Nieuw Amsterdam

Hoofddoel 2 'Nieuw Amsterdam heeft na afronding van de sanerings- en vernieuwingsoperatie in 2009 het exploitatietekort tot nul teruggebracht'.

Klanttevredenheid

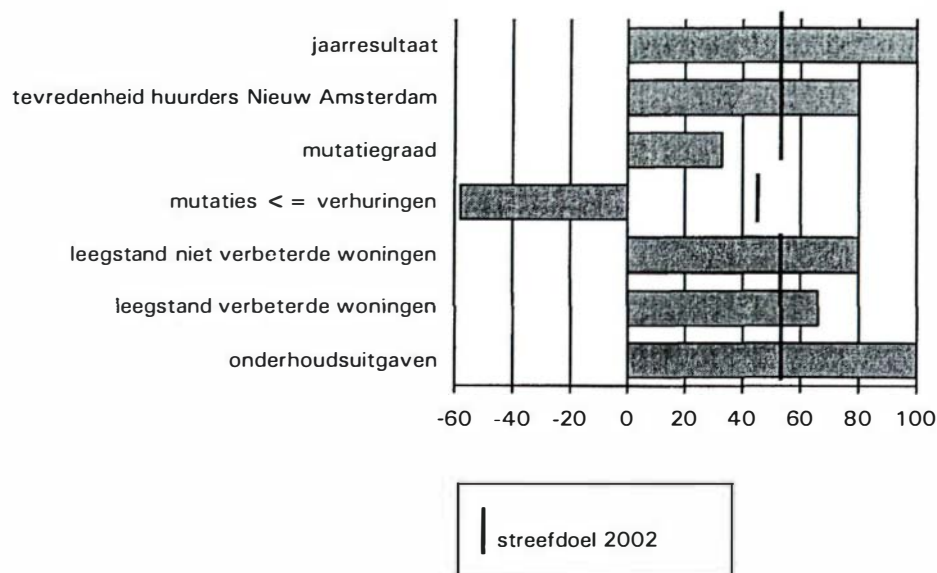
- ◆ **Huurders van Nieuw Amsterdam zijn tevreden over het wonen bij de corporatie.**
- **Tevredenheid over wonen bij Nieuw Amsterdam is niet lager dan bij andere huishoudens in de Bijlmermeer;**
- De algemene woontevredenheid is, ondanks een herstel in 2002, lager dan die van de overige huurders in het vernieuwingsgebied. Aangezien dit laatste cijfer ten grondslag ligt aan de berekening is de voortgang gering.

- ☛ voortgang = 9%
- **Huurders van Nieuw Amsterdam zijn tevreden over hun woongenot.**
- ☛ De tevredenheid met de verschillende aspecten van de woning is, met uitzondering van de woonlasten, bij de bewoners van Nieuw Amsterdam groter dan bij de overige huurders. Ook ten aanzien van de mate van overlast onderscheiden de huurders van Nieuw Amsterdam zich van de groep overige huurders in positieve zin.
- ☛ voortgang = 100%
- ☛ voortgang huurtevredenheid alles bij elkaar = + 80%

Exploitatie

- ◆ Nieuw Amsterdam wordt een structureel gezonde woningverhuurder.
- Mutatiegraad niet hoger dan het gemiddeld Amsterdams peil.
- ☛ In 2002 lag de mutatiegraad van Nieuw Amsterdam 2 maal zo hoog als gemiddeld in de stad. Ten opzicht van voorgaande jaren is het relatieve verschil echter wel degelijk afgenomen.
- ☛ voortgang = + 33%
- Aantal mutaties gelijk aan aantal verhuringen.
- ☛ Het aantal mutaties ligt flink hoger dan het aantal verhuringen. Bovendien is het relatieve verschil tussen beide toegenomen. Het is echter goed denkbaar dat het hoge aantal mutaties samenhangt met de gedwongen verhuizingen als gevolg van de saneringactiviteiten. Het relatieve verschil tussen mutaties en verhuringen wordt mogelijk veroorzaakt door het feit dat bij sloop de woning wel leeg komt maar niet opnieuw verhuurd kan worden.
- ☛ = -58%
- Daling leegstand niet verbeterde woningvoorraad naar 2,5%
- ☛ De gemiddelde leegstand niet verbeterde hoogbouwoningen is geleidelijk gedaald tot vlak boven de norm.
- ☛ voortgang = + 80%
- Daling leegstand verbeterde/ nieuwe woningen naar 1%.
- ☛ De gemiddelde leegstand verbeterde/nieuwe woningen is altijd vrij gunstig geweest en schommelt doorgaans net boven de norm. Door het relatief kleine verschil tussen de norm en de feitelijke situatie is een voortgangpercentage minder betekenisvol.
- ☛ Voortgang verbeterde/nieuwe woningen = 66%
- Instroom nieuwe huurders vormt een afspiegeling van de vraag in de regio.
- ☛ Deze vraag valt niet meer te beantwoorden.
- Onderhoudsuitgaven op gemiddeld Amsterdams peil.
- ☛ De totale onderhoudskosten zijn sinds 1994 gestaag gedaald. Als percentage van de huren en vergoedingen wordt in 2002 door Nieuw Amsterdam een niveau bereikt dat zelfs onder dat van de stad ligt in 1999.
- ☛ voortgang = 100%

Figuur 10.5.1 Voortgangpercentages subdoelen en hoofddoel Nieuw Amsterdam

Conclusie hoofddoel en subdoelen woningstichting Nieuw Amsterdam

Nieuw Amsterdam sloot 2002 af met een positief jaarresultaat. Ook op andere fronten vertoonde de woonstichting een verbetering ten opzichte van eerdere jaren. De onderhoudskosten hebben het laagste niveau in de onderzoeksperiode bereikt terwijl deze uitgedrukt als percentage van huren en vergoedingen onder het niveau van de stad liggen. De leegstand van de woningvoorraad (exclusief renovatieleegstand) van Nieuw Amsterdam (zowel niet gerenoveerde als wel gerenoveerde/nieuwbouw) is aanzienlijk lager dan eerdere jaren. Dit heeft ertoe geleid dat de huurderfing als gevolg van deze leegstand eveneens het laagste niveau sinds 1995 bereikt heeft.

Hoewel lastig te meten lijkt de instroom van nieuwe huurders geen afspiegeling van de gemiddelde vraag van Amsterdam. Bepaalde etnische groepen en bepaalde gezinstypen zijn oververtegenwoordigd onder de huurder van de woningstichting terwijl andere groepen zich juist opvallend weinig in het vernieuwingsgebied vestigen.

Tabel 10.5.1 Cijferoverzicht

		Bijlmer					Amsterdam					
		1994	1997	1998	1999	2000	2002	1997	1998	1999	2000	2002
Afbeelding 4.2.1	Woonduur (jaren)		8	10	10	10	11	15	14	14	14	14
Afbeelding 4.2.2	Vertrekkers uit buurt (% v/d inwoners)	35	32	32	34	26	10	17	17	17	13	15
Tabel 4.2.1	Wil (misschien) verhuizen (%)		54	50	46	57	40	36	41	41	41	41
Tabel 5.1.2	Algemeen oordeel (gemiddeld % positief)		51	58	61	59	71	80	75	77	77	77
Tabel 4.5.1	Beoordeling woon- en leefklimaat Bijlmermeer en andere buurten door Amsterdammers (rapportcijfer)		4,6	4,4	4,5	4,5	-	6,3	6,0	6,1	6,1	-
Tabel 4.4.2	Positieve artikelen in drie dagbladen (% v/d artikelen)	28	19	34	15	19	21					
Afbeelding 5.1.1	Woon- en leefklimaat buurt (rapportcijfers)		6,4	6,2	6,1	6,2	6,7	7,2	7,1	7,2	7,2	7,2
Tabel 5.2.4	Gemiddeld 'rapportcijfer' voor buurtvoorzieningen		6,9	6,7	6,5	6,4	6,9	7,3	7,1	7,2	7,2	7,2
Afbeelding 5.2.1	Woontevredenheid (% (zeer) tevreden)		79	79	77	72	85	90	86	89	89	89
Tabel 5.2.5	Tevredenheid fysieke voorzieningen in de openbare ruimte (gemiddeld % voldoende)		70	61	68	67	68	72	71	69	69	69
Afbeelding 5.2.2	Tevredenheid sociale kwaliteit (gemiddeld % positieve reacties op stellingen sociale kwaliteit)		51	52	53	46	58	56	50	53	53	46
Afbeelding 5.2.4	Medeverantwoordelijkheidsgevoel voor buurt (%)		72	73	81	71	81	85	84	77	77	85
Tabel 5.2.7	Onderhoud openbare ruimte algemeen (rapportcijfer)		6,1	6,0	6,3	6,2	6,6	6,8	6,8	6,8	6,8	6,4
Tabel 5.3.1	Aangiften delicten (per 1000 inwoners) (Bijlmer en regio Amsterdam/Amstelland)					187,3	182,0				147,7	138,3
Tabel 5.3.4	Onveiligheidsgevoelens in flat (gemiddeld % dat zich vaak overdag en/of 's avonds onveilig voelt)		5	14	18	14	11	2		1	1	1
Tabel 5.3.4	Onveiligheidsgevoelens op straat (gem. % zie boven)		21	20	18	19	12	7	7	8	8	8
Afbeelding 5.3.2	Oordeel verkeersveiligheid in de buurt (% goed)		67	68	74	67	73	56	-	53	53	53
Tabel 5.3.8	Verloedering (gemiddeld % kenmerken die vaak voorkomen)		33	40	32	33	30	34	36	36	36	35
Tabel 5.3.10	Drugsoverlast (% komt vaak voor)		42	44	39	39	42	8	11	15	15	15
Afbeelding 7.2.1	Jeugdcriminaliteit (% v/d jeugdige bevolking aangehouden door politie) wijkteams Flierbosdreef Ganzenhoef i.p.v. vernieuwingsgebied				11,2	13,2	10,3			8,8	9,6	8,6
Afbeelding 6.1.1	Niet werkende werkzoekenden (% van de bevolking)	32,1	32,9	26,2	23,2	19,5	15,0	16,3	16,5	14,4	12,8	9,3
Tabel 6.1.1	Moeilijk en niet bemiddelbare werklozen (% v/d nww in fase 3 en 4)		70	72	76	76		58	64	69	67	
Afbeelding 6.1.3	Minimuminkomen huishoudens (% < = 700 euro netto p/m)		12	12	6	5	7	12		9		
Afbeelding 6.1.3	topinkomen (% > = 4000 of 4.250 netto p/m)		12	11	18	20	n.b.	23		25	n.b.	n.b.
Tabel 7.1.2	Tussentijdse schoolverlaters Bijlmermeer (% v/d leerlingen in schooljaren 94/95, 96/97 en 97/98))	5,9	5,5	5,1	5,6	5,4	5,4		6,9	6,9	6,1	6,1
Tabel 7.1.5	Gemiddelde scores op eindtoets Basistoets Zuidoost en Amsterdam		530	530	531	531	532	530	531	532	532	533
Tabel 7.1.6	Slaagpercentage voortgezet onderwijs		94	90	98	98	91	84	83	85	85	90
Afbeelding 9.1.1	Woontevredenheid (% (zeer) tevreden) huurders Nieuw Amsterdam en andere Bijlmerbewoners Amsterdam = andere huurders in Bijlmer		77	73	73	66	78	89	85	72	67	89
Tabel 9.2.1	Mutatiegraad	16,8	16,5	14,6	15,6	9,6	12,4	11,3	10,2	7,9		6,0
Tabel 9.2.1	Verhuringen	14,2	17,3	13,5	16,4	10,2	8,3					
Tabel 9.2.2	Gem. leegstand niet verbeterde woningvoorraad	4,8	3,0	3,4	3,4	3,4	2,8					
Tabel 9.2.2	Gem. leegstand wel verbeterde woningvoorraad		1,3	0,9	1,1	1,1	1,1					

Afbeelding 9.2.1	Jaarresultaat (in milj.) guldens)	-4,9	2,0	-0,5	2,2	-2,2	1,6			
Tabel 9.2.4	Onderhoudskosten (% huur en vergoeding)	24	18	22	23	17	16	1	18	19

r

Bijlagen

-

Bijlage 1 Categorieën personderzoek

Trefwoorden categorieën personderzoek:

- A Ruimtelijke Vernieuwing
Fysiek, plannen, stedenbouw, architectuur, beton(rot), steen, esthetiek, sloop/ nieuwbouw, verkoop woningen, opzet wijken, project vernieuwing Bijlmer, volkshuisvesting, beleid woningbouwverenigingen, inspraak bij vernieuwingsoperatie.
- B Woning Fysiek
Grootte woning, indeling woning, onderhoud woning.
- C Woonomgeving
Onderhoud openbare ruimtes, ophalen vuilnis, schoonhouden van de straten, onderhoud groen gedeeltes, straatverlichting, wegdek, straatmeubilair, speelplaatsen/ tuinen, pis en poep, bekladding, reiniging, licht vandalisme.
- D Bewoners/ Voorzieningen
Bijzondere groepen (verschillende etnische groepen/ illegalen), winkels, samenkomsten (leuk dan wel niet leuk), participatie, buurthuizen, feest/ festival (multiculti), gemeenschappelijke ruimtes, sociaal contact/ controle.
- E Veiligheid/ Criminaliteit/ Overlast
Verloedering, junks/ dealers/ zwervers, drugs/ verslaving, politie, flatwachten/ burgersurveillance, kelderboxen, kansloze jongeren, vandalisme/ bedreigingen
- F Werk/ Scholing/ Onderwijs
Werkloosheid, werkervaringsprojecten, informele economie (snorders, markt), arbeidsmarkt, verschil woon/ werk buurt, kwaliteit onderwijs.
- G Politiek/ Ambtelijk
Politieke partijen, stadsdeel verkiezingen, zwart beraad allochtonen op hoge functies, ambtelijke reorganisaties, kritiek op politiek/ stadsdeelbestuur, dagelijks bestuur stadsdeel.
- H Sfeertekeningen
Psychologische portretten, individuen
- I Overig

Bijlage 2 Onderzoeksverantwoording bewonersenquête

Bij veel enquêtes blijkt dat leden van veel etnische minderheden minder vaak meewerken aan schriftelijke en telefonische enquêtes dan autochtonen. Om deze reden zijn verschillende methoden toegepast om de respons onder deze bevolkingsgroepen te vergroten. Sinds 2000 maakt O&S gebruik van een methode waarbij op straat aan passanten wordt gevraagd of zij bereid zijn mee te werken aan een telefonisch interview. Wanneer deze toestemmen wordt naam en telefoonnummer genoteerd en op een passend tijdstip gebeld.

In de jaren daarvoor werd meegelift op de Amsterdamse Leefbaarheidsmonitor. Daarbij werden verschillende enquêteteknieken toegepast. Voor het vergroten van de response onder allochtonen is toen ook nog gewerkt met face to face interviews. Er werd daarbij gekozen voor mondelinge benadering op locaties waarvan bekend was dat die groepen daar regelmatig kwamen (bijvoorbeeld koffiehuisen om Turkse mannen te bereiken, een bepaalde winkel om Ghanezen te bereiken, etc.). De enquêteurs waren zelf van allochtone afkomst zodat de benadering makkelijker verliep en het interview, indien nodig, in de eigen taal kan worden afgenomen.

In 1997 en 1999 heeft het Amsterdamse bureau voor Onderzoek en Statistiek (O + S) de Leefbaarheidsmonitor Amsterdam (inclusief de Bijlmermonitor) afgenomen met een van tevoren vastgesteld percentage face-to-face interviews. In 1998 heeft niet O + S maar Bureau Onderzoek Op Maat (BOOM) de leefbaarheidsenquête van Amsterdam uitgevoerd. Bij deze BOOM-versie is geen enkel face-to-face interview gehouden (de bewonersenquête in de Bijlmermeer is wel op dezelfde wijze als elk jaar uitgevoerd). Het is niet duidelijk welke effecten de afwijkende wijze van enquêteafname heeft op de uitkomsten. Bij zeer grote verschillen in de cijfers van Amsterdam 1998 met Amsterdam 1997 en 1999 moet er rekening mee gehouden worden dat deze verschillen te wijten zijn aan de afwijkende wijze van afname.

Tabel B2.1 Wijze van afname bewonersenquêtes (aantallen en percentages)

	absoluut					percentage										
	Bijlmermeer					Amsterdam			Bijlmermeer					Amsterdam		
	97	98	99	00	02	97	98	01	97	98	99	00	00	97	98	01
telefonisch	195	274	239	275	543	1135	997	3367	46	65	54	70	100	87	75	62
face-to-face	228	133	203	118		175			54	35	46	30	0	13	0	0
schriftelijk							332	2068	0	0	0	0	0	0	25	38
Totaal	423	0	442	393	543	1310	1329	5435	100	100	100	100	100	100	100	100

Tabel B2.2 Responsverantwoording telefonische enquêtes 2002 (aantallen en percentages)

Eindstand	abs	%
<u>1a. Bruto steekproef:</u>	2600	100%
* niet gebruikt	4	
* stratificatie bereikt	205	
* systeemfout e.d.	7	
<u>1b. Bruto steekproef exclusief niet gebruikte nummers:</u>	2589	100%
<u>2. Kaderfout 1</u>		
* geen gehoor	142	5%
* antwoordapparaat	81	3%
* in gesprek	61	2%
* afgesloten nummer, informatietoon	396	15%
* buiten doelgroep	38	1%
* faxnummer	4	0%
* 06-nummer	46	2%
<i>subtotaal</i>	768	30%
<u>3. Kaderfout 2</u>		
* afspraak maken, gemaakt	48	2%
* juiste persoon langdurig afwezig	79	3%
* juiste persoon niet in staat	53	2%
* taalprobleem	153	6%
* geen huishouden	8	0%
* reeds ondervraagd	53	2%
<i>subtotaal</i>	394	15%
<u>4. Weigering</u>		
* weigering , geen interesse in onderwerp	251	10%
* weigering, principieel	255	10%
* weigering, te druk, geen tijd	107	4%
<i>subtotaal</i>	613	24%
<u>5. Respons</u>		
* geslaagd	543	21%
<u>6. Respons excl. Kaderfout 1 en 2</u>	543	47%

Bron: O + S/bewonersenquêtes.

Representativiteit van de Bijlmermeer-steekproef

In tabel B2.3 wordt de uiteindelijke verhouding tussen verschillende bevolkingsgroepen in de enquête vergeleken met die uit het bevolkingsregister.

Net als vorig jaar is dit jaar gebruik gemaakt van een gecombineerde benaderingsmethode. Op locatie zijn allochtonen benaderd en aan hen is gevraagd hun telefoonnummer te geven zodat zij later telefonisch benaderd konden worden. De rest is aangevuld met een KPN-steekproef wat heeft geleid tot onderstaande respons.

Tabel B2.3 Etniciteit huishoudens in betrokken buurten en in de onderzoekspopulatie 2002 (absolute aantallen en percentage)

	Werkelijkheid	Respons	Absoluut
Suriname	34,7	35,9	194
Antillen, Aruba	8,8	8,5	46
Turkije	0,8	1,3	7
Marokko	1,8	2,0	11
Zuid Europa	1,6	1,7	9
Overige niet-geïndustrialiseerde landen	28,4	27,9	151
Overige geïndustrialiseerde landen	4,3	3,4	19
Nederland	19,5	19,4	105
Totaal	100 %	100%	540

Bron: O + S

Etniciteit wordt in het bevolkingsregister als volgt gedefinieerd:

- 1 geboorteland persoon zelf als dit niet in Nederland is
 - 2 als persoon zelf in Nederland is geboren: geboorteland moeder
 - 3 als persoon zelf en moeder in Nederland zijn geboren: geboorteland vader
- Omdat in de enquête niet gevraagd is welke van de ouders in welk land is geboren, alleen waar beide ouders zijn geboren, is etniciteit in enkele gevallen niet met 100% zekerheid te bepalen. In deze gevallen is uitgegaan van de bevolkingsgroep waartoe de respondent zich zelf vindt behoren. De verdeling in de werkelijke bevolking is per januari 2002.

In de gegevens uit het bevolkingsregister en die uit het onderzoek zijn de bewoners op een verschillende wijze ingedeeld, waardoor de kleinere bevolkingsgroepen in de steekproef niet afzonderlijk te vergelijken zijn met de werkelijke verhoudingen. Het totale percentage is echter wel juist. De verschillen tussen de steekproef en de werkelijke bevolkingssamenstelling van de Bijlmermeer komen goed overeen. De steekproef is representatief voor de bevolkingssamenstelling van de Bijlmermeer.

Voortgangpercentages subdoelen en hoofdoelen

In de conclusies wordt per subdoel een percentage berekend van het subdoel dat sinds 1994 of sinds 1997 is bereikt. Dit gebeurt op basis van één of meer indicatoren uit de hoofdtekst. Als het gestelde doel nog net zo ver weg is als in het genoemde jaar, dan is het voortgangpercentage 0. Als het gestelde precies is bereikt, dan is dit percentage 100.

Voor de berekening dit percentage zijn verschillende methoden gebruikt, afhankelijk van het soort doelstelling en in hoeverre het doel in het eerste jaar al is bereikt.

- Als het doel is dat de situatie in de Bijlmer gelijk moet worden aan die in de hele stad, dan geeft het percentage aan welk deel van het verschil dat er in het eerste jaar was, in het laatste jaar al is ingelopen. Als de Bijlmerbewoners bijvoorbeeld in 1997 10% minder tevreden over iets waren en in 2002 nog slechts 8% minder dan in de hele stad, dan is $(10-8) / 10 = 20\%$ van het doel bereikt t.o.v. 1997. Als het verschil tussen de Bijlmer en de hele stad groter is geworden in plaats van kleiner dan krijgt het percentage een negatieve waarde.
- Als het doel is dat een cijfer van de Bijlmermeer naar een vastgesteld niveau moet stijgen of dalen, dan wordt het percentage van het verschil tussen de situatie in het eerste jaar en de te bereiken situatie in het laatste jaar berekend dat in 2002 is ingelopen. Deze berekening is vrijwel identiek aan de eerste berekening.
- Als de doelstelling alleen zegt dat iets in de Bijlmermeer moet stijgen of dalen en er geen vergelijkbare cijfers over heel Amsterdam beschikbaar zijn, dan drukt het voortgangpercentage eenvoudig de stijging of daling ten opzichte van de eerst bekende waarde uit. Als een subdoel bijvoorbeeld is dat het aantal ongelukken moet dalen en er in 1994 100 ongelukken waren terwijl er in 2002 75 ongelukken waren, dan is het voortgangpercentage 25% t.o.v. 1994.
- Als de doelstelling al in het eerste jaar waar cijfers over zijn verzameld (bijna) is bereikt, kan de normale berekening leiden tot vertekenende cijfers. De Cito-score in de Bijlmer was in 1996 bijvoorbeeld 528, terwijl die in Amsterdam toen 530 was. In 1997 lagen beide Cito-scores 530, in 2002 lagen ze op respectievelijk 531 en 532. Volgens de normale berekening zou het voortgangpercentage in 1998 50% zijn t.o.v. 1996. Door het kleine beginverschil is dit percentage echter te willekeurig. Daarom is ervoor gekozen de Cito-score boven de 500 van de Bijlmer te delen op die van de hele stad (boven de 500) dus $31/32 = 97\%$. Ook bij soortgelijke gevallen is een dergelijke oplossing gevonden.

Bijlage 3 Tabellen

Tabel B3.1 Bevolkingsopbouw naar leeftijdsgroepen en sekse in de Bijlmermeer (per 1-1, absolute aantallen)

leeftijd/jaartal	man								vrouw							
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002
0-4 jaar	1.857	1.791	1.748	1.808	1.793	1785	1805	1832	1.925	1.845	1.730	1.803	1.781	1784	1707	1664
5-9 jaar	1.620	1.522	1.533	1.541	1.505	1515	1472	1473	1.596	1.571	1.558	1.547	1.577	1548	1534	1470
10-14 jaar	1.478	1.444	1.413	1.431	1.434	1414	1363	1376	1.442	1.390	1.335	1.350	1.366	1380	1372	1364
15-19 jaar	1.376	1.406	1.369	1.378	1.345	1317	1371	1398	1.391	1.367	1.278	1.324	1.277	1346	1335	1373
20-24 jaar	1.966	1.730	1.570	1.491	1.444	1393	1439	1406	2.015	1.779	1.647	1.535	1.543	1469	1478	1486
25-29 jaar	2.839	2.432	2.220	2.056	1.916	1799	1686	1506	2.290	2.102	1.984	2.020	1.972	1869	1756	1487
30-34 jaar	2.945	2.770	2.469	2.308	2.173	2049	1983	1873	2.251	2.206	1.988	2.009	1.930	1862	1863	1845
35-39 jaar	2.326	2.252	2.224	2.202	2.163	2109	2151	1919	1.959	1.881	1.895	1.860	1.893	1878	1905	1800
40-44 jaar	1.510	1.569	1.536	1.592	1.643	1734	1772	1919	1.309	1.296	1.322	1.416	1.491	1584	1604	1695
45-49 jaar	1.128	1.073	1.102	1.107	1.145	1143	1225	1401	1.006	1.002	1.014	1.012	1.041	1042	1095	1247
50-54 jaar	686	712	688	741	803	837	852	963	625	635	665	711	759	790	833	882
55-59 jaar	485	481	481	446	465	506	536	641	548	512	485	454	447	467	491	603
60-64 jaar	415	377	356	350	343	320	329	373	441	423	396	416	408	407	411	369
65-69 jaar	285	287	285	266	277	282	273	257	378	365	337	322	351	359	362	362
70-74 jaar	216	210	205	217	203	205	208	205	309	302	295	302	303	293	287	286
75-79 jaar	164	147	139	126	130	145	154	154	290	258	266	247	257	261	261	271
80+ jaar	165	161	160	149	150	146	134	141	520	501	463	460	436	441	420	425
totaal	21.461	20.364	19.498	19.209	18.932	18.699	18.753	18.837	20.295	19.435	18.658	18.788	18.832	18.780	18.714	18.629

Tabel B3.2 Bevolkingsopbouw naar leeftijdsgroepen en sekse in de Bijlmermeer (per 1-1, percentages)

seksel leeftijd/ jaartal	man								vrouw							
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002
0-4 jaar	8,7	8,8	9,0	9,4	9,5	9,6	9,6	9,7	9,5	9,5	9,3	9,6	9,5	9,5	9,1	8,9
5-9 jaar	7,5	7,5	7,9	8,0	7,9	8,1	7,8	7,8	7,9	8,1	8,4	8,2	8,4	8,2	8,2	7,9
10-14 jaar	6,9	7,1	7,2	7,4	7,6	7,6	7,3	7,3	7,1	7,2	7,2	7,2	7,3	7,4	7,3	7,3
15-19 jaar	6,4	6,9	7,0	7,2	7,1	7,0	7,3	7,4	6,9	7,0	6,8	7,0	6,8	7,2	7,1	7,4
20-24 jaar	9,2	8,5	8,1	7,8	7,6	7,5	7,7	7,5	9,9	9,2	8,8	8,2	8,2	7,8	7,9	8,0
25-29 jaar	13,2	11,9	11,4	10,7	10,1	9,6	9,0	8,0	11,3	10,8	10,6	10,8	10,5	10,0	9,4	8,0
30-34 jaar	13,7	13,6	12,7	12,0	11,5	11,0	10,6	9,9	11,1	11,4	10,7	10,7	10,2	9,9	10,0	9,9
35-39 jaar	10,8	11,1	11,4	11,5	11,4	11,3	11,5	10,2	9,7	9,7	10,2	9,9	10,1	10,0	10,2	9,7
40-44 jaar	7,0	7,7	7,9	8,3	8,7	9,3	9,4	10,2	6,4	6,7	7,1	7,5	7,9	8,4	8,6	9,1
45-49 jaar	5,3	5,3	5,7	5,8	6,0	6,1	6,5	7,4	5,0	5,2	5,4	5,4	5,5	5,6	5,9	6,7
50-54 jaar	3,2	3,5	3,5	3,9	4,2	4,5	4,5	5,1	3,1	3,3	3,6	3,8	4,0	4,2	4,5	4,7
55-59 jaar	2,3	2,4	2,5	2,3	2,5	2,7	2,9	3,4	2,7	2,6	2,6	2,4	2,4	2,5	2,6	3,2
60-64 jaar	1,9	1,9	1,8	1,8	1,8	1,7	1,8	2,0	2,2	2,2	2,1	2,2	2,2	2,2	2,2	2,0
65-69 jaar	1,3	1,4	1,5	1,4	1,5	1,5	1,5	1,4	1,9	1,9	1,8	1,7	1,9	1,9	1,9	1,9
70-74 jaar	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,5	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,5	1,5
75-79 jaar	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	1,4	1,3	1,4	1,3	1,4	1,4	1,4	1,5
80+ jaar	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,7	2,6	2,6	2,5	2,4	2,3	1,2	2,3	2,3
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: O + S.

Tabel B3.3 Bevolkingsopbouw naar leeftijdsgroepen en sekse in rest van Amsterdam (per 1-1, in aantallen)

seksel leeftijd/ jaartal	man								vrouw							
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002
0-4 jaar	19971	20187	19919	19756	19708	20073	20514	21652	19129	19381	19016	18714	18802	19147	19703	20889
5-9 jaar	16642	17092	17292	17555	17761	17846	17754	17547	15743	16185	16572	16828	17053	17290	17213	16713
10-14 jaar	14541	14804	15120	15137	15391	15934	16218	16685	14094	14324	14438	14684	14841	15191	15482	16049
15-19 jaar	14536	14424	14573	14797	14937	15272	15444	15806	14575	14552	14484	14765	15085	15444	15538	15839
20-24 jaar	27930	26031	23842	22496	21588	21970	21546	20734	31805	30171	27932	26665	25759	26364	26097	25152
25-29 jaar	41006	39656	38663	38036	37988	37634	36413	32847	40919	40435	40314	40083	40025	39749	38976	36118
30-34 jaar	40410	40786	40731	40073	39920	40157	40196	40064	35062	36079	36185	36306	36325	36833	37153	38023
35-39 jaar	31352	31874	32496	32634	33647	34898	35953	36553	27431	28122	28772	29054	29774	30420	31320	31671
40-44 jaar	25916	26060	26240	26465	26830	27664	28436	29978	23291	23598	23759	24068	24375	25191	25716	26924
45-49 jaar	23195	24026	25204	24061	23712	23823	24111	25012	21593	22226	23286	22434	22193	22195	22450	23102
50-54 jaar	17039	17238	17153	18954	20615	21581	22253	22796	15797	16328	16353	18089	19646	20734	21359	21631
55-59 jaar	14080	14346	14763	14853	15133	15552	15975	17766	13892	13929	14148	14238	14580	14896	15367	17170
60-64 jaar	12548	12387	12215	12062	12044	12370	12626	13381	13898	13548	13244	13008	12720	12753	12782	13150
65-69 jaar	11417	11182	10979	10745	10648	10453	10354	10307	14622	14095	13630	13146	12740	12315	12023	11653
70-74 jaar	10110	10221	9869	9487	9231	9071	8869	8620	14758	14822	14210	13584	13220	12740	12209	11409
75-79 jaar	7138	6903	7164	7136	7219	7251	7345	6936	12516	11957	12177	12150	12035	12094	12125	11172
80+ jaar	6857	6878	6838	6913	6903	6891	6812	7081	18636	18614	18354	18097	17963	17820	17490	17432
totaal	334688	334185	333061	331160	333275	338440	340819	343765	347751	348366	346874	345906	347136	351176	353003	354097

Bron: O+S.

Tabel B3.4 Bevolkingsopbouw naar leeftijdsgroepen en sekse in rest van Amsterdam (per 1-1, in percentages)

sekse leeftijd/ jaartal	man								vrouw							
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002
0-4 jaar	6,0	6,0	6,0	6,0	5,9	5,9	6,0	6,3	5,5	5,6	5,5	5,4	5,4	5,5	5,6	5,9
5-9 jaar	5,0	5,1	5,2	5,3	5,3	5,3	5,2	5,1	4,5	4,6	4,8	4,9	4,9	4,9	4,9	4,7
10-14 jaar	4,3	4,4	4,5	4,6	4,6	4,7	4,8	4,9	4,1	4,1	4,2	4,2	4,3	4,3	4,4	4,5
15-19 jaar	4,3	4,3	4,4	4,5	4,5	4,5	4,5	4,6	4,2	4,2	4,2	4,3	4,3	4,4	4,4	4,5
20-24 jaar	8,3	7,8	7,2	6,8	6,5	6,5	6,3	6,0	9,1	8,7	8,1	7,7	7,4	7,5	7,4	7,1
25-29 jaar	12,3	11,9	11,6	11,5	11,4	11,1	10,7	9,6	11,8	11,6	11,6	11,6	11,5	11,3	11,0	10,2
30-34 jaar	12,1	12,2	12,2	12,1	12,0	11,9	11,8	11,7	10,1	10,4	10,4	10,5	10,5	10,5	10,5	10,7
35-39 jaar	9,4	9,5	9,8	9,9	10,1	10,3	10,5	10,6	7,9	8,1	8,3	8,4	8,6	8,7	8,9	8,9
40-44 jaar	7,7	7,8	7,9	8,0	8,1	8,2	8,3	8,7	6,7	6,8	6,8	7,0	7,0	7,2	7,3	7,6
45-49 jaar	6,9	7,2	7,6	7,3	7,1	7,0	7,1	7,3	6,2	6,4	6,7	6,5	6,4	6,3	6,4	6,5
50-54 jaar	5,1	5,2	5,2	5,7	6,2	6,4	6,5	6,6	4,5	4,7	4,7	5,2	5,7	5,9	6,1	6,1
55-59 jaar	4,2	4,3	4,4	4,5	4,5	4,6	4,7	5,2	4,0	4,0	4,1	4,1	4,2	4,2	4,4	4,8
60-64 jaar	3,7	3,7	3,7	3,6	3,6	3,7	3,7	3,9	4,0	3,9	3,8	3,8	3,7	3,6	3,6	3,7
65-69 jaar	3,4	3,3	3,3	3,2	3,2	3,1	3,0	3,0	4,2	4,0	3,9	3,8	3,7	3,5	3,4	3,3
70-74 jaar	3,0	3,1	3,0	2,9	2,8	2,7	2,6	2,5	4,2	4,3	4,1	3,9	3,8	3,6	3,5	3,2
75-79 jaar	2,1	2,1	2,2	2,2	2,2	2,1	2,2	2,0	3,6	3,4	3,5	3,5	3,5	3,4	3,4	3,2
80+ jaar	2,0	2,1	2,1	2,1	2,1	1,3	2,0	2,1	5,4	5,3	5,3	5,2	5,2	2,6	4,3	4,9
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: O+S

Tabel B3.5 Etniciteit in de Bijlmermeer (per 1-1, in aantallen)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002
Nederlands	8.773	7.927	7.504	7.182	6.994	6.696	6.648	6066
Surinaams	14.133	13.952	13.586	13.648	13.557	13.401	13.507	13400
Antilliaans (incl. Arubaans)	3.424	3.242	3.195	3.177	3.191	3.409	3.523	3593
Turks	689	605	507	454	405	382	360	337
Marokkaans	871	813	701	647	637	659	632	674
Zuid-Europees	798	753	663	665	634	654	654	622
overige niet-geïndustrialiseerde landen	10.907	10.572	10.107	10.423	10.595	10.803	10.743	11.467
overige geïndustrialiseerde landen	2.125	1.914	1.767	1.651	1.557	1.475	1.400	1307
totaal	41.720	39.778	38.030	37.847	37.570	37.479	37.467	37466

Bron: O + S.

Tabel B3.6 Etniciteit in rest Amsterdam (per 1-1, in aantallen)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002
Nederlands	415.007	410.922	405.331	401.493	397.430	396.980	393.379	387.694
Surinaams	53.571	54.907	55.770	56.134	56.496	57.956	58.253	71.979
Antilliaans (incl. Arubaans)	7.091	7.212	7.220	7.324	7.395	7.874	8.100	12.299
Turks	30.207	30.371	30.501	30.368	31.374	32.675	33.571	36.035
Marokkaans	45.176	46.317	47.146	48.184	50.002	52.349	54.411	59.178
overig Zuid-Europees	15.214	15.351	15.616	15.476	15.710	16.218	16.412	17.414
overige niet-geïndustrialiseerde landen	45.968	47.731	49.479	50.689	53.881	58.129	61.445	79.785
overige geïndustrialiseerde landen	68.843	68.348	67.515	65.581	66.249	67.435	68.251	70.944
totaal	681.068	681.159	678.578	675.249	678.537	689.616	693.822	735.328

Bron: O + S.

Tabel B3.7 Huishoudensamenstelling in de Bijlmermeer (per 1-1, in aantallen)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002
(echt)paar zonder kinderen	1.412	1.347	1.168	1.074	1.012	972	969	869
(echt)paar met thuiswonend(e) kind(eren)	2.027	1.910	1.703	1.610	1.526	1.458	1.453	1.378
éénouder met thuiswonend(e) kind(eren)	2.284	2.534	2.763	3.014	3.106	3.008	2.987	3.058
alleenwonende	5.796	5.832	6.089	6.157	6.194	5.933	6.055	5.883
alleenstaande met éénouder	943	935	1.001	1.009	990	1.058	1.083	1.035
twee alleenstaanden	1.788	1.718	1.732	1.726	1.638	1.648	1.628	1.535
drie of meer alleenstaanden	594	533	505	528	542	585	554	565
overig	1.665	1.395	1.131	1.027	1.037	1.038	1.043	1.152
totaal	16.509	16.204	16.092	16.145	16.045	15.700	15.772	15.475

Bron: O + S.

Tabel B3.8 Huishoudensamenstelling in rest van Amsterdam (per 1-1, in aantallen)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002
(echt)paar zonder kinderen	44.768	44.075	42.853	42.296	41.588	41.072	43.069	39.394
(echt)paar met thuiswonend(e) kind(eren)	40.841	40.905	40.222	39.758	39.603	39.522	39.453	39.885
éénouder met thuiswonend(e) kind(eren)	24.114	24.894	25.684	26.598	26.926	27.393	28.013	32.260
alleenwonende	151.927	155.459	158.498	159.755	161.407	162.581	164.043	170.388
alleenstaande met éénouder	8.362	8.800	9.356	9.783	10.241	10.931	11.474	13.451
twee alleenstaanden	37.854	38.530	39.395	40.383	41.472	42.965	43.069	43.548
drie of meer alleenstaanden	8.454	8.272	8.125	7.967	8.065	8.529	8.421	8.866
overig	14.404	13.365	12.419	11.334	11.221	11.530	11.830	14.193
totaal	330.724	334.300	336.552	337.874	340.523	344.523	346.855	361.985

Bron: O + S.

Tabellen bij hoofdstuk 4: Doorstroom inwoners en Imago

Tabel B3.9 Aantal vertrekkers uit de buurt (maar niet uit Amsterdam) op totaal aantal buurtbewoners per jaar²⁹

	Bijlmermeer		rest Amsterdam	
	aantal	%	aantal	%
	aantal bewoners	41.720	681.067	
	aantal vertrekkers uit buurt	9.930	79.084	12%
	aantal vertrekkers uit stad	4.500	37.098	5%
1994	totaal vertrekpercentage	14.430	116.182	17%
	aantal bewoners	39.778	681.159	
	aantal vertrekkers uit buurt	9.125	73.755	11%
	aantal vertrekkers uit stad	3.929	36.152	5%
1995	totaal vertrekpercentage	13.054	109.907	16%
	aantal bewoners	38.030	678.578	
	aantal vertrekkers uit buurt	7.743	71.424	11%
	aantal vertrekkers uit stad	3.881	41.851	6%
1996	totaal vertrekpercentage	11.624	113.275	17%
	aantal bewoners	37.847	675.249	
	aantal vertrekkers uit buurt	8.555	72.073	11%
	aantal vertrekkers uit stad	3.436	37.724	6%
1997	totaal vertrekpercentage	11.991	109.797	16%
	aantal bewoners	37.764	680.411	
	aantal vertrekkers uit buurt	8.666	73.004	11%
	aantal vertrekkers uit stad	3.470	38.407	6%
97/98 ³⁰	totaal vertrekpercentage	12.136	111.411	16%
	aantal bewoners	37.479	689.616	
	aantal vertrekkers uit buurt	8.879	78.859	11%
	aantal vertrekkers uit stad	3.903	40.033	6%
98/99	totaal vertrekpercentage	12.782	118.892	17%
	aantal bewoners	37467	693.822	
	aantal vertrekkers uit buurt	6544	58.804	8,5
	aantal vertrekkers uit stad	3319	34.196	4,9
99/00	totaal vertrekpercentage	9863	92.700	13,4
	aantal bewoners	37.466 ³¹	-	-
	aantal vertrekkers uit buurt	4.834	-	-
	aantal vertrekkers uit stad	3.154	-	-
00/01	totaal vertrekpercentage	7.988	-	-
	aantal bewoners	37.466	735.328	
	aantal vertrekkers uit buurt	2290	67.715	9
	aantal vertrekkers uit stad	1452	44.058	6
01/02	totaal vertrekpercentage	3742	111.773	15

Bron: O + S.

- Noot 29 In de statistieken is vertrek overigens niet op wijkniveau gedefinieerd, maar op buurtniveau. Dit betekent dat degenen die binnen de Bijlmer naar een andere buurtcombinatie verhuizen door ons als vertrekkers worden geregistreerd, terwijl zij feitelijk binnen het Bijlmergebied blijven wonen. Hetzelfde geldt overigens ook voor het geregistreerde vertrek in andere Amsterdamse buurten.
- Noot 30 Om de Bijlmermonitor vroeger in het jaar te kunnen opleveren is ervoor gekozen om vanaf 1998 niet meer kalenderjaren te nemen, maar de periode van juli tot juli. Dit betekent wel dat er een overlap zit tussen de cijfers van 1997 en 97/98.
- Noot 31 Over 2001 zijn geen cijfers opgevraagd over aantallen inwoners. Voor dat jaar wordt met een schatting gerekend.

Tabel B3.10 Aantal woningzoekenden op het totale woningbezit woningcorporaties

	1995	1996	1997	1998	1999
Bijlmermeer					
woningbezit	12.311	12.682	10.577	10.292	9.179
aantal nieuwe inschrijvingen bij Nieuw Amsterdam	3.426	3.283	3.258	2.770	2.808
index % woningzoekenden	28	26	31	27	31
Amsterdam (incl. Bijlmermeer)					
woningbezit	194.684	198.842	205.181	205.515	207.006
abonnees woonkranten		63.642	80.625	93.841	
percentage abonnees woonkranten		32	39	46	0
nieuw ingeschreven starters		40.452	24.007	35.396	
index nieuw ingeschreven starters		20	12	17	0

Bron: 4e kwartaalrapportages 1996 en 1997 Nieuw Amsterdam, rapportage Woonruimteverdeling Amsterdam 1997 en gegevens van de Federatie van Woningcorporaties.

Tabel B3.11 Ontwikkeling 1995-2002 aantal artikelen en totaal aantal woorden per krant

		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002	totaal
Algemeen dagblad	art.	2	3	8	5	24	28	13	83
	woorden	1.174	1.348	4.110	1.114	5.373	8942	3854	25.915
	woorden p. art.	587	449	514	223	224	319	296	2.612
Parool	art.	7	15	17	23	6	53	81	202
	woorden	4.043	13.578	13.520	12.509	3.151	34893	29755	111.449
	woorden p. art.	578	905	795	544	525	658	367	4.372
De Volkskrant	art.	13	34	43	59	10	20	10	189
	woorden	7.272	27.351	31.719	48.368	4.311	5521	5113	129.655
	woorden p. art.	559	804	738	820	431	276	511	4.139
totaal	art.	22	52	68	87	40	101	104	474
	woorden	12.489	42.277	49.349	61.991	12.835	49.356	38.722	267.019
	woorden p. art.	568	813	726	713	321	489	372	11.123
	art.								

Bron: personderzoek DSP

Tabellen bij hoofdstuk 5: Leefbaarheid

Tabel B3.12 Grondgebruik (percentage van het grondoppervlak volgens CBS-indeling)

	Bijlmermeer				rest Amsterdam			
	1994	1996	1999	2000	1994	1996	1999	2000
woongebied (incl. buurtvoorzieningen)	3.227.740	3.066.989	3.162.433	-	44.949.977	45.470.614	45.630.539	-
groenvoorzieningen	799.443	790.751	780.443	-	22.953.431	23.752.556	24.568.565	-
volkstuintuin, schoolwerktuin, kinderberderij	0	0	0	-	3.542.192	3.503.301	3.410.311	-
park/plantsoen	741.008	732.316	721.392	-	9.116.265	9.602.312	9.494.309	-
anders	58.435	58.435	59.051	-	10.294.974	10.646.942	11.663.946	-
water	246.728	246.771	262.501	-	42.502.550	53.172.682	53.478.347	-
vuilstortplaatsen e.d.	0	0	0	-	2.137.558	2.118.556	2.114.785	-
wegen/spoor, tram en metrobanen	567.473	544.530	593.158	-	10.629.682	11.001.259	12.689.627	-
bedrijfsterrein	392.134	405.899	365.005	-	28.042.545	27.885.934	28.922.405	-
culturele, sociale, medische, onderwijsvoorziening	60.112	60.112	33.905	-	4.067.330	4.144.970	4.167.908	-
overheid, dienstverlenend bedrijf	332.023	345.788	331.100	-	3.816.101	3.612.183	3.763.914	-
anders	0	0	0	-	20.159.114	20.128.782	20.990.583	-
bouwterrein	106.904	276.447	218.084	-	10.773.017	10.481.428	13.596.623	-
agrarischnatuurlijk terrein	80.953	89.990	36.210	-	34.170.120	33.115.961	32.441.275	-
braakliggend terrein en strekdammen	80.953	81.298	28.194	-	3.362.941	3.207.444	2.757.174	-
anders	0	8.692	8.016	-	30.807.179	29.908.517	29.684.101	-
totaal	5.421.376	5.421.376	5.417.835	-	196.158.879	206.998.989	213.442.165	-

Tabel B3.13 Aangiften en misdrijven van een selectie³² van delicten in de Bijlmermeer en politieregio (absolute aantallen)

	Vernieuwingsgebied		Amsterdam-Amstelland	
	2001	2002	2001	2002
diefstal/inbraak woning	478	515	7869	7750
diefstal uit/vanaf motorvoertuigen	1584	1468	24976	22869
diefstal van motorvoertuigen	235	184	4436	4110
brom-, snor-, fietsdiefstal	263	202	9057	8632
zakkenrollerij	295	239	15266	12576
zedemisdrijf	79	100	707	673
moord, doodslag: misdrijven voltooid*	4	2	34	23
moord, doodslag: misdrijven poging*	68	80	514	495
openlijk geweld tegen persoon	35	39	533	545
bedreiging	217	236	2750	3083
mishandeling	261	380	4116	4362
straatroof	536	483	4215	3452
overval (woning, bedrijven en instellingen)	53	55	488	483
drugs	1	1	6	3
drugsoverlast: misdrijven*	34	26	301	201
vernietiging/zaakbeschadiging	442	596	11106	10777
diefstal/inbraak bedrijven en instellingen	301	311	10804	9022
winkeldiefstal	721	748	5161	5804
illegale handel	418	285	3304	3403
drugshandel: aantal misdrijven*	282	428	2431	2708
fraude en bedrog	413	280	3260	3366
zeden	2	1	23	31
mensenhandel	0	0	23	31
discriminatie	0	0	51	49
totaal aangiftemisdrijven	7.016	6.818	132.005	123.586
Aantal inwoners	37.467	37.467	893.694	893.694
Aantal woningen	16.969	16.969	440.222	440.222

* Het betreft hier misdrijvenratio's (ratio's betreffende aangiftemisdrijven en overige misdrijven)

Noot 32 In tabel 5.3.1 zijn de meest voorkomende delicten opgenomen. Alleen het totaal aangiftemisdrijven heeft betrekking op alle aangiftes (dus ook op de aangiftes van delicten die niet in de tabel zijn opgenomen)

Tabel B3.14 Jeugdcriminaliteit: aantal daders 12 tot 17 jaar in 2000³³

	Bijlmermeer			Amsterdam-Amstelland		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Diefstal/inbraak woning	4	3	7	55	47	64
Diefstal uit/vanaf motorvoertuigen	2	2	2	216	157	102
Diefstal van motorvoertuigen	4	13	3	109	162	101
Diefstal van brom-, snor-, fietsen	18	25	24	299	262	219
Zakkenrollerij	5	2	2	61	66	56
Veiligheid weg	3	0	1	20	17	11
Zedenmisdrijf	3	3	3	80	39	53
Moord, doodslag	5	4	6	32	20	48
Openlijk geweld (persoon)	13	23	21	175	273	211
Bedreiging	6	12	14	128	102	129
Mishandeling	17	6	11	115	103	134
Straatroof	78	114	54	378	555	316
Overval	0	5	2	50	64	22
Overige veiligheidsdelicten (incl. water)	47	40	22	352	414	372
Drugs/drankoverlast	0	0	0	1	2	1
Vernieling cq. zaakbeschadiging	29	26	36	380	402	455
Diefstal/inbraak bedrijven en instellingen	14	17	5	134	140	120
Winkeldiefstal	137	136	123	870	798	801
Drugshandel	11	9	15	57	68	77
Fraude	7	35	9	79	194	90
Mensenhandel	0	0	0	2	0	0
Maatschappelijke integriteit openbare weg	18	13	12	108	95	89
Discriminatie	0	0	0	0	1	9
Overige misdrijven	44	61	57	577	684	714
Totaal	465	549	429	4278	4665	4194
Aantal 12-17 jarigen ³⁴	4.157	4.157	4.157	48.647	48.647	48.647

Bron: politie Amsterdam-Amstelland; afdeling Onderzoek en Statistiek

Noot 33 Door het gebruik van een nieuw registratiesysteem bij de politie zijn de cijfers van voorgaande jaren niet meer vergelijkbaar met de gegevens vanaf 2000.

Noot 34 Het aantal 12-17 jarige is voor alle jaren gebaseerd op de gegevens van 1-1-2002. Dit kan een vertekening tot gevolg hebben aangezien de werkelijke aantallen kunnen verschillen.

Tabellen hoofdstuk 6: Economie en Werk

Tabel B3.15A Niet werkende werkzoekenden (nww-ers) absolute aantallen (op 31 december)

	1996	1997	1998	1999	2000	2002
Bijlmermeer	8.571	8.695	7.669	6.019	5.097	3.930
Amsterdam	83.356	83.951	75.260	66.485	59.233	49.085

Tabel B3.15B Beroepsbevolking

	1996	1997	1998	1999	2000	2002
Bijlmermeer	26.689	26.428	29.283	25.921	26.115	26.186
Amsterdam	511.046	509.562	521.710	521.421	525.826	529.903

Tabel B3.16 Ingeschrevenen bij arbeidsbureau naar afstand tot de arbeidsmarkt in de Bijlmermeer (op 31 december)

	1997	1998	Bijlmer 1999	2000	2002 ³⁵	1999	A'dam 2000	2002 ³⁶
fase 1 (direct bemiddelbaar)	675	791	684	592	568	10.753	8.639	8.627
fase 2: (kort (cursus)traject nodig)	1.360	693	277	124	231	3.384	2.105	2.340
fase 3: (lang (cursus)traject nodig)	2.809	1.854	1.280	873	807	12.478	8.752	7.421
fase 4: (onbemiddelbaar)	2.279	2.377	2.612	2.642	1.561	32.206	33.108	22.274
fase nader te bepalen	22	165	208	342	747	3.518	3.907	5.454
overig:	79	26	40	29	69	-	-	-
totaal	7.224	5.906	5.101	4.602	3.983	62.339	56.511	46.116

Bron: Arbeidsvoorziening Zuidelijk Noord-Holland.

Tabel B3.17 Onderwijsaanbod in het Vernieuwingsgebied en Zuidoost als geheel in 1999

	Bijlmer	Zuidoost
openbare basisscholen	4	14
oecumenische basisscholen	4	10
evangelische basisschool	1	2
hindoeïstische basisschool	1	1
islamitische basisschool	1	1
overige basisscholen ¹	-	3
VO/VMBO school	1	4
speciaal onderwijs	-	5

Bron: Amsterdamse scholengids

1 Algemeen bijzonder, protestants-christelijk en rooms-katholiek onderwijs.

2 Geïntegreerd speciaal onderwijs (2), school voor langdurig zieke kinderen, school voor lichamelijk gehandicapte kinderen en een school voor meervoudig gehandicapte kinderen.

Noot 35 Peildatum 1-3-2003.

Noot 36 Peildatum 1-7-2002.

Tabellen bij hoofdstuk 9: Nieuw Amsterdam

Tabel B3.18 Volkshuisvestingsgegevens 1 (absolute aantallen per 31-12)

		1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
andere woningbouwverenigingen Amsterdam	aantal woningen ³⁷ vergunningen (verhuringen) ³⁸	195.69 7	194.68 4	198.84 2	205.18 1	205.51 5	207.00 6	206.53 206.44
Nieuw Amsterdam	aantal woningen verhuuringen mutaties totaal leegstand totaal	12.717 1.743 2.067 860	12.759 2.548 2.186 613	³⁹ 12.11 3 2.023 442	11.961 1.757 1.742 294	10.689 1.440 1.498 356	9.179 1.508 1.429 246	10.843 987 936 312

bronnen: 4e kwartaalrapportages Nieuw Amsterdam, Rapportage Woonruimteverdeling Amsterdam 1997, Amsterdamse Federatie van Woningbouwcorporaties.

Tabel B3.19 Mutatiegraad per soort bezit Nieuw Amsterdam, doelstellingen Saneringsaanvraag en stand van zaken 31-12

	doelstelling	1998	1999	2000
gestapelde nieuwbouw eengezinswoningen	10 7	1,0	3,8	
verbeterde hoogbouw	12	9,0	9,1	7,5
niet verbeterde voorraad	16	15,2	15,6	10,1

Bron: Nieuw Amsterdam

Tabel B3.20 Geboorteland van nieuwe huurders Nieuw Amsterdam en inwoners in heel Amsterdam⁴⁰ (percentage)

geboorteland	nieuwe huurders Nieuw Amsterdam					inwoners Amsterdam			
	1996	1997	1998	1999	2000	1997	1998	1999	2000
Nederland	28	27	24	26	-	74	73	73	-
Suriname en Nederlandse Antillen elders	37	34	42	40	-	7	7	7	-
elders	35	39	31	34	-	19	20	20	-
totaal	100	100	100	100	-	100	100	100	-

Bron: 4e kwartaalrapportage Nieuw Amsterdam, O + S.

- Noot 37 De stijging van het aantal woningen van de Amsterdamse woningbouwcorporaties is voor een groot deel te verklaren door de toetreding door woningbouwcorporatie Ons Huis in 1997.
- Noot 38 In stadsdeel Zuidoost zijn geen vergunningen nodig voor het betrekken van een woning. De Andere corporaties in dit stadsdeel dan Nieuw Amsterdam melden hun verhuringen echter wel bij de stedelijke woningdienst, die zijn dus wel in dit cijfer opgenomen
- Noot 39 Het gaat hier om vergunningen voor woningen die niet langdurig hebben leeggestaan
Dit aantal is inclusief de laagbouw woningen van Kantershof. In de 4e kwartaalrapportage van Nieuw Amsterdam wordt vermeld dat in 1996 ruim 200 van deze woningen zijn verkocht, in 1997 werden hier ruim 450 woningen verkocht.
- Noot 40 Aangezien cijfers over het geboorteland van de Amsterdamse woningzoekenden niet beschikbaar zijn, zijn hier de cijfers van alle inwoners van Amsterdam gebruikt. Het is goed denkbaar dat het percentage woningzoekenden dat niet in Nederland is geboren hoger is dan dat van de hele Amsterdamse bevolking.

Tabel B3.21 Resultaten (in 1000 euro's)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NA									
jaarresultaat	-4957	-2229	-695	2048	-469	2217	-2185	-3715	1666
onderhoudskosten	11755	10610	11013	9893	11394	11459	9010	10305	8.406
huren en vergoedingen	49699	50360	53383	53522	52836	50344	51830		54946
onderhoud als %	24	21	21	18	22	23	17		
huren en vergoedingen									
AC									
onderhoudskosten per VerHuurEenheid	-	626	568	607	648	700			-
huren en vergoedingen per VHE	-	2885	3081	3220	3604	3740			-
onderhoud als %	-	22	18	19	18	19			-
huren en vergoedingen									

NA = Nieuw Amsterdam

AC = Alle Amsterdamse corporaties

Bron: Jaarverslagen Nieuw Amsterdam.

Tabel B3.22 Consumentenprijsindex (cijfers januari)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
1994 = 100	100,0	102,4	104,4	106,9	108,7	111,1	113,2	118,0	122,8
1995 = 100		100,0	102,0	104,2	106,3	108,6	111,4	116,4	120,5

Bron: CBS internetsite www.cbs.nl

Tabel B3.23 Huurderving per 31-12: huurachterstanden (totaal in 1000 euro's)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
in 1000 guldens									
zittende bewoners		2139	1963	1637	1532	1442	1556	1099	1115
vertrokken huurders		6533	6680	5207	5385	5311	5467	0	4.011
Moethuur (in milj. guldens)		120,4	124,9	139,5	127,2	130,8	124,4		
		8	1	0	1	6	5	n.b	n.b
% v/d moethuur									
zittende bewoners		3,9	3,5	2,6	2,7	2,4	2,8		-
vertrokken huurders		11,9	11,8	8,2	9,3	8,9	9,7		-
totaal		15,9	15,2	10,8	12,1	11,4	12,4		-

Bron: 4e kwartaalrapportages Nieuw Amsterdam.

Tabel B3.24 Gemiddelde onderhoudsuitgaven (in guldens per woning c.q. per mutatie⁴¹)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002
klachtenonderhoud	341	406	396	351	397	421	477	-
mutatie-onderhoud ⁴² (bij verhuizing)	965	1.036	990	975	1.078	1.855	1723	-
vandalisme	57	71	57	60	63	90		-

Bron: bijlagen 4e kwartaalrapportages Nieuw Amsterdam

Noot 41 Deze cijfers komen uit de bijlagen van de 4e kwartaalrapportages. Voor 1997 cijfers uit bijlagen 2-7, 2-1 en 2-8 gebruikt.

Noot 42 Bij dit type onderhoud worden de kosten per mutatie weergegeven in plaats van per woning.

